

วารสารพฤติกรรมศาสตร์

JOURNAL OF BEHAVIORAL SCIENCE

ISSN 1686-1442 ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 กันยายน 2549

Vol. 12 No.1 September 2006

เจ้าของ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์
- เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทฤษฎี ตลอดจนเทคนิคการวิจัยใหม่ๆ ทางพฤติกรรมศาสตร์
- เพื่อส่งเสริมให้นักวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์ ได้สร้างผลงานทางวิชาการที่เป็นวิทยากรใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

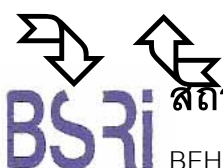
ที่ปรึกษา :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชวัลลดี

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

คณะผู้จัดทำ :

บรรณาธิการ	ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณี รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม อาจารย์ ดร.ยุทธนา ไชยจุกุล อาจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง อาจารย์ ดร.สุภาพร ธนะชานันท์ อาจารย์ ดร.จรัล อนุฐิติวัฒน์
กรรมการและเลขานุการ	นางสาว อุษา ศรีจินดารัตน์
ผู้ช่วยเลขานุการ	นางสาว กรรณิการ์ สุขศรี

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

BEHAVIORAL SCIENCE RESEARCH INSTITUTE SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

วารสารพฤติกรรมศาสตร์

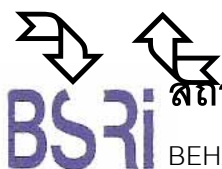
JOURNAL OF BEHAVIORAL SCIENCE

ISSN 1686-1442 ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 กันยายน 2549

Vol. 12 No.1 September 2006

- การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ
- การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกร้านในเขตกรุงเทพมหานคร
- ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- การพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดกาฬสินธุ์
- ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร
- ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- แนะนำหนังสือ

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

BEHAVIORAL SCIENCE RESEARCH INSTITUTE SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บรรณาธิการแถลง

เนื่องด้วยในปีนี้เป็นปีมหามงคลยิ่งของชาติไทย ทางวารสารของเราจึงขอถือโอกาสร่วมเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติครบ 60 ปี (9 มิถุนายน พ.ศ. 2549) ดังนั้น ปกของวารสารฉบับนี้จึงเลือกใช้สีเหลืองโดยเฉพาะ

สาระในเล่มส่วนใหญ่ยังคงเน้นไปที่บทความจากงานวิจัยเป็นสำคัญ ซึ่งมีนักเขียนส่งงานมา มากพอ หากแต่เนื้อที่มีจำกัด จึงคัดเลือกไว้รวมเป็นจำนวน 8 เรื่อง ในจำนวนนี้เป็นงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ 1 เรื่อง อีก 6 เรื่องเป็นบทความวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ค่อนข้างมีความหลากหลาย และบทความวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์ที่จัดไว้ในฉบับเป็นลำดับแรก 1 เรื่อง จึงมีเรื่องราวอันเป็นสาระให้เลือกอ่านได้ตามความสนใจ และความใคร่รู้ของท่านผู้อ่าน สามเรื่องหลังแม้ว่าจะเป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญาเอก 2 เรื่อง และ ปริญาโท 1 เรื่อง) แต่ก็มีคุณค่าทางวิชาการไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า 4 เรื่องแรกทางพฤติกรรมศาสตร์ ปิดท้ายด้วยการแนะนำหนังสือจากนักเขียนนักอ่านของเราเอง มีแง่มุมที่ชวนคิดชวนอ่านทีเดียว

ท้ายที่สุดขอขอบคุณนักเขียนทุกท่านที่ได้กรุณาส่งบทความและข้อเขียนมาให้ทางกองบรรณาธิการพิจารณาลงตีพิมพ์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยอ่านงานบทความทั้งหมดทุกๆ ท่าน ทำให้วารสารฉบับนี้ออกมาได้สำเร็จผลตามเป้าหมาย และเชื่อแน่ว่าท่านผู้อ่านคงจะได้รับประโยชน์จากสาระข้อเขียนต่างๆ ในฉบับตามควรแก่กรณี

มนัส บุญประกอบ

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บรรณาธิการแถลง	
รายงานการวิจัย	
การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ.....	1
<i>รศ.ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร</i>	
<i>อ.ทัศนาก ทองภักดี</i>	
การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิต ของเยาวชนไทย.....	15
<i>รศ.ดร.อรพินทร์ ชุชม</i>	
<i>รศ.อัจฉรา สุขารมณ์</i>	
<i>อ.อุษา ศรีจินคาร์ตัน</i>	
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.....	36
<i>ว่าที่ร้อยตรี อ.ดร.มนัส บุญประกอบ</i>	
<i>อ.ดร.พรรณี บุญประกอบ</i>	
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรส วัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร.....	49
<i>อ.ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง</i>	
<i>รศ.อัจฉรา สุขารมณ์</i>	
<i>รศ.ดร.อรพินทร์ ชุชม</i>	
ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.....	72
<i>ผศ.ประณต เค้าฉิม</i>	
การพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการมี ส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดกาฬสินธุ์.....	94
<i>รศ.ดร.วรรณชนก จันทชุม</i>	

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร.....	110
บังอร ฉวางทรัพย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. มนต์ บุญประกอบ ผศ. ดร. งามอาจ นัยพัฒน์ รศ. ดร. ปราโมทย์ ทองกระจาย	
ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.....	129
พสนัน นิมิตรไชนนนท์	
แนะนำหนังสือ.....	142
รศ.ดร.อรพินทร์ ชูชม	

การวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุ*

รศ.ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร**

อ.ทัศนาก ทองภักดิ์**

พฤติกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมาและพฤติกรรมภายใน นักวิชาการต่างให้ความสนใจศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในประเด็นต่างๆ กัน ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจหาคำตอบกันมากก็คือ “ทำไมบุคคลจึงทำพฤติกรรมเช่นนี้” หรือ “อะไรเป็นสาเหตุให้บุคคลทำพฤติกรรมนี้” เช่น ตัวอย่างคำถาม “มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้บุคคลประหยัดพลังงาน” “ทำไมเด็กวัยรุ่นจึงนิยมสูบบุหรี่” “อะไรเป็นสาเหตุให้คนเรามาฆ่าตัวตาย” เป็นต้น วิธีการค้นหาคำตอบเพื่อตอบคำถามดังกล่าวในปัจจุบัน นักวิชาการใช้วิธีการที่เรียกว่า การวิจัย (research) ซึ่งเป็นวิธีการหาองค์ความรู้ที่มีระบบด้วยระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยที่ใช้เพื่อการศึกษาสาเหตุการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร มีตัวแปรใดบ้างที่เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม หรือมีตัวแปรอะไรที่จะนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลได้ มีด้วยกันหลายวิธี วิธีการวิจัยแบบหนึ่งที่มีผู้นิยมใช้คือ การวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุ (causal comparative research)

ความหมาย จุดมุ่งหมาย และข้อจำกัด

การวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประเภทหนึ่งที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (cause and effect relationships) โดยเน้นการเปรียบเทียบกลุ่มประเภทต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระ (independent variable) และหรือตัวแปรตาม (dependent variable) เพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มเหล่านั้นในตัวแปรใดตัวหนึ่งหรือหลายตัวแปรที่สนใจ เช่น ผู้วิจัยสนใจเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเพศชายและหญิงในตัวแปรความรับผิดชอบ หรือผู้วิจัยสนใจว่ามีตัวแปรอะไรบ้างที่สามารถจำแนกกลุ่มอาจารย์ที่สนใจทำงานวิจัยกับกลุ่มอาจารย์ที่ไม่สนใจทำงานวิจัยได้ เป็นต้น ความแตกต่างระหว่างการวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุและการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ประการหนึ่งคือ กลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบในการวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุนั้นเป็นกลุ่มที่ได้มีการจัดสร้างไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งต่างจากการวิจัยเชิงทดลองที่ผู้วิจัยต้องมีการจัดกระทำให้ตัวแปรหรือตัวแปรจัดกระทำ (experimental variable or treatment) เกิดก่อนหรือวัดก่อนที่จะมีการวัดตัวแปรตาม (Johnson, 2549 : 1, นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543 : 35) Kerlinger and Lee (2000 : 559) เรียกการวิจัยที่ผู้วิจัยไม่ต้องมีการจัด

* Causal Comparative Research

** อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

กระทำให้ตัวแปรว่า การวิจัยเชิงไม่ทดลอง (nonexperimental research) ซึ่งการวิจัยประเภทนี้ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้เกิดขึ้นแล้ว ผู้วิจัยเพียงแต่ทำการวัดตัวแปรทั้งสองซึ่งอาจจะวัดตัวแปรอิสระก่อนหลัง หรือวัดพร้อมกันกับวัดตัวแปรตามก็ได้ ซึ่งไม่มีความแตกต่างในการหาเหตุผลพื้นฐาน จุดมุ่งหมายพื้นฐานของการวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยเชิงไม่ทดลองเหมือนกันคือต้องการพิสูจน์ความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ของประโยคเงื่อนไขที่มีรูปแบบ “If X, then Y” ความแตกต่างที่สำคัญของการวิจัยทั้ง 2 วิธีนี้คือการควบคุม X ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระโดยตรง ในการวิจัยเชิงทดลอง X สามารถจัดกระทำ (manipulate) ได้ ซึ่งเป็นการควบคุมโดยตรง แต่ในการวิจัยเชิงไม่ทดลองการควบคุมโดยตรงไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้ยังไม่สามารถควบคุมความแปรปรวนที่อาจเกิดขึ้นจากตัวแปรแทรกซ้อน (extraneous variables) ดังนั้นผู้วิจัยต้องระมัดระวังอย่างมากในการตีความผลการวิจัย เนื่องจากทั้งเหตุและผลได้เกิดขึ้นแล้วจะตีความชัดเจนเหมือนการวิจัยเชิงทดลองย่อมทำไม่ได้ เนื่องจากเป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นย้อนไปหาเหตุ การวิจัยแบบนี้บางครั้งจะเรียกว่า การวิจัยย้อนรอย (ex post facto research) ex post facto เป็นคำมาจากภาษาละตินหมายถึง “after the fact” ตัวอย่างงานวิจัยที่เป็นแบบอย่างของการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ คืองานวิจัยของ Cheldon and Glueck (1950; citing Borg and Gall. 1979 : 445) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างเยาวชนที่ทำผิดกฎหมายกับเยาวชนที่ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย พบว่าคุณลักษณะที่แสดงออกบ่อย ๆ ในกลุ่มเยาวชนที่ทำผิดกฎหมาย เช่น ความก้าวร้าว มีมากกว่าในกลุ่มเยาวชนที่ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย และได้รับการตรวจสอบว่าเป็นสาเหตุที่เป็นไปได้ของการทำผิดกฎหมายของเยาวชน การวิจัยที่ศึกษาสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น (cause and effect) ปกติจะใช้การวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) เพราะผู้วิจัยสามารถจัดกระทำ (manipulate) กับตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นในตัวแปรตามได้ โดยมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน (extraneous variables) ต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อตัวแปรตามได้ แต่ในการวิจัยทางพหุวิทยาการศาสตร์ ผู้วิจัยไม่สามารถออกแบบการทดลองได้ทุกกรณี เพราะบางครั้งมีเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระไม่สามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น การทดลองที่ต้องการทดสอบสมมติฐานที่ว่า “ความก้าวร้าวเป็นสาเหตุการทำผิดกฎหมายของเยาวชน” วิธีการศึกษาเริ่มด้วยการสุ่มเยาวชนมา 2 กลุ่ม มีการจัดสภาพแวดล้อมให้กลุ่มหนึ่งเป็นแบบช่วยุให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นระยะเวลานาน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจัดสภาพแวดล้อมให้ลดพฤติกรรมก้าวร้าว ถ้าสมมติฐานถูกต้อง จำนวนร้อยละของเยาวชนในกลุ่มที่ถูกช่วยุให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว จะเป็นผู้ทำผิดกฎหมายมากกว่าเยาวชนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในการปฏิบัติจริงการวิจัยประเภทนี้ไม่สามารถทำได้เพราะต้องคำนึงถึงจริยธรรม ซึ่งถ้าผู้วิจัยยังต้องการทดสอบสมมติฐานนี้ ก็ยังสามารถทำได้ด้วยการใช้แบบแผนการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุแทน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเยาวชนที่ทำผิดกฎหมาย และกลุ่มเยาวชนที่ไม่ทำผิดกฎหมายจากนั้นวัดความก้าวร้าวโดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพมาตรฐาน หรือแบบมาตรการประเมิน (rating scale) หรือเทคนิคการวัดแบบอื่น ๆ ถ้าสมมติฐานถูกต้อง เยาวชนกลุ่มทำผิดกฎหมายจะมีคะแนนความก้าวร้าวมากกว่าเยาวชนกลุ่มที่ไม่ทำผิดกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญ ผลที่ได้ยังตอบคำถามการวิจัยได้เช่นกัน เพียงแต่ว่าทั้งผลและสาเหตุที่ยืนยันได้

เกิดขึ้นมาแล้ว และนักวิจัยใช้วิธีการศึกษาย้อนหลังเพื่อสรุปผล การแปลความหมายของผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาลักษณะนี้ จึงมีข้อจำกัดเพราะนักวิจัยไม่ทราบว่าตัวแปรนั้นเป็นสาเหตุหรือผลของพฤติกรรมที่ศึกษา เช่น ในการศึกษาการทำผิดกฎหมายของเยาวชนในงานวิจัยของ Cheldon and Glueck พบว่า เยาวชนชายที่ทำผิดกฎหมายจะแสดงความก้าวร้าวมากกว่าเยาวชนชายที่ไม่ทำผิดกฎหมาย แต่ผู้วิจัยไม่ทราบว่าก่อนทำผิดกฎหมายเยาวชนทั้ง 2 กลุ่มมีลักษณะการแสดงออกก้าวร้าวเป็นอย่างไร ดังนั้นในการตัดสินใจแปลผลการวิจัย ผู้วิจัยต้องเผชิญกับคำถามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เยาวชนชายมีความก้าวร้าวมากน้อยเพียงใดในกระบวนการที่มาทำผิดกฎหมาย เยาวชนชายที่มีความก้าวร้าวมากจะเป็นผู้ทำผิดกฎหมายหรืออย่างไร หรือมีปัจจัยที่สาม เช่น ความคับข้องใจทางสังคม (social frustration) เป็นสาเหตุของทั้งความก้าวร้าวและการทำผิดกฎหมายของเยาวชน เป็นต้น แต่ทั้งที่มีปัญหาในการแปลความหมาย การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุก็ยังมีประโยชน์ในการระบุสาเหตุที่คาดว่าเป็นไปได้ของการเกิดพฤติกรรมของบุคคล สาเหตุที่เป็นไปได้เหล่านี้จะให้ทิศทางในการทำวิจัยเชิงทดลองต่อมา ซึ่งจะให้ผลที่ชัดเจนมากขึ้น

เนื่องจากการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุกับการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational research) และการวิจัยเชิงทดลอง มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกันแต่การวิจัยทั้ง 3 วิธีจะมีความเหมือนและความแตกต่างกันในบางประเด็นซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 การเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงทดลองกับการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ

ประเภทการวิจัย	การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ	
	ความเหมือน	ความต่าง
การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นการอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง 2. ไม่มีการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>จุดมุ่งหมาย</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุต้องการระบุความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผล การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ต้องการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2. <u>วิธีการ</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ ใช้วิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ดังนั้น ลักษณะทั่วไปจึงกล่าวถึงกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม หรือมากกว่าและมี 1 ตัวแปรอิสระ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเภทการวิจัย	การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ										
	ความเหมือน	ความต่าง									
การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (ต่อ)		<p>การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ใช้วิธีการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนั้นลักษณะทั่วไป จึงกล่าวถึง ตัวแปร 2 ตัว หรือมากกว่า และมีกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม</p> <p>3. <u>แบบแผนการวิจัย</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม</th> <th>ตัวแปรอิสระ</th> <th>ตัวแปรตาม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>(X)</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>-</td> <td>Y</td> </tr> </tbody> </table> <p>(X) เป็นตัวแปรอิสระที่ไม่มีการจัดกระทำ ผู้วิจัยต้องการศึกษาผลที่เกิดขึ้น คือ Y โดยการเปรียบเทียบกลุ่มที่แตกต่างกัน</p> <p>การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์</p> <p style="text-align: center;">$X \longleftrightarrow Y$</p> <p>X และ Y เป็นตัวแปร 2 ตัวที่ผู้วิจัยสนใจหาความสัมพันธ์โดยไม่คำนึงถึงการเป็นเหตุและผลที่เกิดขึ้น ดังนั้นหัวข้อครจึงเป็นแบบไปและกลับ</p> <p>4. <u>การแปลความหมายผลการวิจัย</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ แปลผลว่า X อาจเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล Y แตกต่างกัน การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ แปลผลว่า X และ Y มีความสัมพันธ์ในทิศทางใดทิศทาง</p>	กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	1	(X)	Y	2	-	Y
กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม									
1	(X)	Y									
2	-	Y									

หนึ่ง (+ หรือ -) ด้วยปริมาณความสัมพันธ์
ระหว่าง 0 ถึง 1

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเภทการวิจัย	การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ										
	ความเหมือน	ความต่าง									
การวิจัยเชิงทดลอง	<ol style="list-style-type: none"> ศึกษาสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งอาจใช้สถิติทดสอบ t การวิเคราะห์ความแปรปรวนหรือใช้สถิตินันพารามตริก 	<ol style="list-style-type: none"> <u>สภาพการณ์ที่ศึกษา</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ ศึกษาสภาพการณ์ที่ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว เป็นการวิจัยแบบ ex post facto การวิจัยเชิงทดลอง ศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดกระทำตัวแปรอิสระ แล้วสังเกตผลที่เกิดขึ้นในตัวแปรตาม โดยมีการควบคุมสิ่งที่เป็นตัวแปรแทรกซ้อนซึ่งทำให้ความเที่ยงตรง ภายใน (internal validity) เสียได้ <u>วิธีการ</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ ผู้วิจัยไม่ได้เป็นผู้จัดกระทำกับตัวแปรอิสระ แต่เริ่มด้วยการสังเกตผลและตรวจหาสาเหตุ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม การวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้จัดกระทำกับตัวแปรอิสระ นั่นคือ ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างสาเหตุโดยทำให้กลุ่มแตกต่างกัน แล้วสังเกตผลที่เกิดขึ้นในตัวแปรตาม <u>แบบแผนการวิจัย</u> การวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ <table border="1" data-bbox="906 1953 1377 2123"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม</th> <th>ตัวแปรอิสระ</th> <th>ตัวแปรตาม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>(X)</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>-</td> <td>Y</td> </tr> </tbody> </table> 	กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	1	(X)	Y	2	-	Y
กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม									
1	(X)	Y									
2	-	Y									

(X) คือตัวแปรอิสระที่ไม่มีการจัดกระทำ
การวิจัยเชิงทดลอง

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเภทการวิจัย	การวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุ											
	ความเหมือน	ความต่าง										
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>กลุ่ม</th> <th>ตัวแปรอิสระ</th> <th>ตัวแปรตาม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>-</td> <td>Y</td> </tr> </tbody> </table>	กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	1	X	Y	2	-	Y	
กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม										
1	X	Y										
2	-	Y										
		<p>X คือตัวแปรอิสระที่มีการจัดกระทำ</p> <p>4. <u>การแปลผลการวิจัย</u> การวิจัยเปรียบเทียบสาเหตุ แปลผล ไม่ได้ชัดเจนว่า X เป็นสาเหตุของ Y การวิจัยเชิงทดลอง แปลผลยืนยันได้ว่า X เป็นสาเหตุของ Y</p>										

การดำเนินการศึกษาการเปรียบเทียบสาเหตุ

แบบแผนการวิจัยพื้นฐานของการเปรียบเทียบสาเหตุเป็นแบบที่เข้าใจได้ง่าย ถึงแม้ว่า ตัวแปรอิสระจะไม่ได้ถูกจัดกระทำ แต่มีขั้นตอนการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนที่สามารถทำได้ การศึกษาเปรียบเทียบสาเหตุจะมีการใช้เทคนิคทางสถิติได้หลากหลาย

1. แบบแผนการวิจัยและวิธีดำเนินการ

แบบแผนการวิจัยพื้นฐานของการเปรียบเทียบสาเหตุ จะเกี่ยวกับการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่แตกต่างกันตามตัวแปรอิสระ และหรือตัวแปรตาม และเปรียบเทียบตัวแปรที่สนใจระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง ดังภาพประกอบที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

แบบแผนการวิจัย	กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
แบบที่ 1	1	(X)	Y
	2		
หรือ			
	กลุ่ม	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
แบบที่ 2	1	(X ₁)	Y
	2	(X ₂)	y

สัญลักษณ์

(X) = ตัวแปรอิสระที่ไม่มีการจัดกระทำ

Y = ตัวแปรตาม

ภาพประกอบที่ 1 แบบแผนการวิจัยพื้นฐานการเปรียบเทียบหาสาเหตุเมื่อกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันตามตัวแปรอิสระ

ตามภาพประกอบที่ 1 แสดงว่านักวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่มีลักษณะต่างกันตามตัวแปรอิสระซึ่งไม่มีการจัดกระทำ คล้ายกับกลุ่ม 1 เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่ม 2 เป็นกลุ่มควบคุม ในการวิจัยเชิงทดลอง วัดตัวแปรตามที่สนใจ กลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีความแตกต่างกันในแบบหนึ่งแบบใด คือ แบบที่ 1 กลุ่ม 1 มีลักษณะที่สนใจศึกษา มักเรียกว่า criterion group ส่วนกลุ่ม 2 ไม่มีลักษณะนั้น เรียกว่า comparison group กลุ่มทั้งสองต้องมีลักษณะอื่น ๆ คล้ายกัน นอกเหนือจากตัวแปรตาม หรือแบบที่ 2 กลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีความต่างกัน ปริมาณของตัวแปรอิสระ เช่น การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักในปริมาณมาก-น้อย เป็นต้น หรือชนิดของตัวแปรอิสระ เช่น ลักษณะบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว เป็นต้น ดังตัวอย่าง

แบบแผนการวิจัยแบบที่ 1

คำถามการวิจัย คือ การลาออกกลางคันส่งผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียนหรือไม่

ตัวแปรอิสระ คือ การลาออกกลางคัน แบ่งเป็น

กลุ่ม 1 คือ กลุ่มลาออกกลางคัน

กลุ่ม 2 คือ กลุ่มไม่ลาออกกลางคัน

ตัวแปรตาม คือ สุขภาพจิต

แบบแผนการวิจัยที่ 2

คำถามการวิจัย คือ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักต่างกันมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่างกันหรือไม่

ตัวแปรอิสระ คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก แบ่งเป็น

กลุ่ม 1 คือ กลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก

กลุ่ม 2 คือ กลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย

ตัวแปรตาม คือ ปรีชาเชิงอารมณ์

หรือ

คำถามการวิจัย คือ เด็กที่มีลักษณะความพิการต่างกันจะมีการปรับตัวต่างกันหรือไม่

ตัวแปรอิสระ คือ ลักษณะความพิการ แบ่งเป็น

กลุ่ม 1 คือ กลุ่มที่มีความพิการทางตา

กลุ่ม 2 คือ กลุ่มที่มีความพิการทางหู

ตัวแปรตาม คือ การปรับตัว

ในกรณีที่กลุ่มเปรียบเทียบแตกต่างกันตามตัวแปรตาม แบบแผนการวิจัยมีลักษณะดังภาพประกอบที่ 2

$$X \rightarrow Y$$

ภาพประกอบที่ 2 แบบแผนการวิจัยพื้นฐานการเปรียบเทียบหาสาเหตุเมื่อกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันตามตัวแปรตาม Y

ภาพประกอบที่ 2 ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าตัวแปร X ซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่ง สามารถจำแนกกลุ่มที่ต่างกันตามตัวแปร Y ได้หรือไม่

2. ตัวแปร

ประเภทของตัวแปรอิสระที่เหมาะสมกับงานวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ คือ

2.1 ตัวแปรลักษณะชีวสังคม เช่น เพศ เชื้อชาติ อายุ ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม บุคลิกภาพ เป็นต้น

2.2 ตัวแปรที่ไม่สามารถจัดกระทำได้ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม เช่น การใช้ยาที่ผิดกฎหมาย การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เป็นต้น

2.3 ตัวแปรที่สามารถจัดกระทำได้แต่ไม่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ เช่น การเลื่อนตำแหน่งทางสังคมให้สูงขึ้น การเข้าร่วมรักษาทางจิต การอบรมเลี้ยงดู เป็นต้น

2.4 ตัวแปรลักษณะทางจิตสังคม เช่น สุขภาพจิต แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ การสนับสนุนทางสังคม ลักษณะโครงสร้างองค์กร เป็นต้น

การนิยามและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นขั้นตอนสำคัญมากของวิธีดำเนินการเปรียบเทียบหาสาเหตุ คุณลักษณะหรือเหตุการณ์ที่ต่างกันของกลุ่มตัวอย่างต้องชัดเจน และต้องมีการนิยามปฏิบัติการว่าแต่ละกลุ่มตัวอย่างจะแทนประชากรที่แตกต่างกันอย่างไร เช่น ผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองระหว่างเด็กที่มีความมั่นคงในชีวิตครอบครัวกับเด็กที่ไม่มีความมั่นคงในชีวิตครอบครัว ตัวแปรอิสระคือ ความมั่นคงในชีวิตครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยต้องนิยามให้ได้ว่าความมั่นคงในชีวิตครอบครัวหมายถึงอะไร มีตัวบ่งชี้อะไรบ้างที่แสดงถึงความมั่นคงในชีวิตครอบครัว อาทิเช่น เป็นครอบครัวที่แม่ไม่ดื่มสุรา พ่อไม่ทำทารุณทุพตติ เป็นต้น ตัวอย่างที่ศึกษา ต้องเลือกมาจากประชากรตามนิยามดังกล่าว การเลือกกลุ่มตัวอย่างควรใช้วิธีการสุ่ม (randomness) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี (representative) ของประชากรที่สนใจ และมีลักษณะคล้ายกันในตัวแปรสำคัญอื่น ๆ การทำให้กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีความเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยต้องใช้ข้อมูลจากตัวแปรภูมิหลังและสถานภาพปัจจุบันมาประกอบ มีวิธีการควบคุมหลายวิธีที่จะช่วยนักวิจัยในการจัดการให้เกิดความเท่าเทียมหรือแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่างได้

3. วิธีดำเนินการควบคุม

จุดอ่อนของแบบแผนการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุคือ การขาดคุณสมบัติของการวิจัยเชิงทดลองในเรื่อง การสุ่มตัวอย่าง การจัดกระทำกับตัวแปรอิสระและการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน การสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มเป็นตัวอย่างหนึ่งของวิธีการที่ดีที่สุดของความพยายามที่จะประกันความเท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากในการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ เพราะกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่จริงคือกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกระทำโดยธรรมชาติ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเป็นไปได้ที่กลุ่มตัวอย่างจะมีความแตกต่างกันในตัวแปรสำคัญอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับตัวแปรอิสระ และตัวแปรอื่น ๆ นี่อาจเป็นสาเหตุที่แท้จริงของความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่วัดได้ ถ้านักวิจัยตระหนักถึงสภาพการณ์ดังกล่าวควรได้มีการควบคุม (control) ตัวแปรเหล่านี้ ซึ่งในการวิจัยเรียกตัวแปรเหล่านี้ว่าตัวแปรแทรกซ้อน (extraneous variables) วิธีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนทำได้หลายวิธีคือ

3.1 การจับคู่ (matching)

การจับคู่เป็นวิธีการควบคุมซึ่งบางครั้งใช้ในการวิจัยเชิงทดลอง ถ้านักวิจัยได้ระบุตัวแปรที่เชื่อว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรตาม ก็จะควบคุมตัวแปรดังกล่าวโดยการจับคู่ตัวอย่างที่ศึกษา (subject) หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ สำหรับผู้ถูกศึกษาแต่ละคนในกลุ่มที่หนึ่ง นักวิจัยต้องหา ผู้ถูกศึกษาในกลุ่มที่สองให้มีคะแนนของตัวแปรควบคุมเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน ถ้าตัวอย่างที่ศึกษาใดไม่มีคะแนนที่เหมาะสมกับการจับคู่ก็จะถูกตัดออกจากการศึกษา ผลที่ได้ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เกิดจากการจับคู่จะเหมือนกัน

หรือใกล้เคียงกันมาก ตัวอย่างเช่น ถ้านักวิจัยจับคู่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้คะแนน IQ ดังนั้น ตัวอย่างที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างหนึ่งที่มีคะแนน IQ 140 จะจับคู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในอีกกลุ่มตัวอย่างหนึ่งที่มีคะแนน IQ ใกล้เคียงกับ 140 ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจับคู่คือการตัดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาที่มีลักษณะไม่เหมาะสมกับการจับคู่ออก ซึ่งจะกลายเป็นปัญหารุนแรงมากขึ้นเมื่อนักวิจัยมีการใช้ตัวแปรสองตัวหรือมากกว่านั้นในการจับคู่

3.2 การเปรียบเทียบกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกันหรือกลุ่มย่อย (comparing homogeneous groups or subgroups)

วิธีการอื่นที่ใช้ในการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน ซึ่งมีการใช้ในการวิจัยเชิงทดลองด้วย คือ การเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกันตามตัวแปรแทรกซ้อน ตัวอย่างเช่น ถ้า IQ เป็นตัวแปรแทรกซ้อน นักวิจัยต้องกำหนดขอบเขตขั้นต่ำของคะแนน IQ ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อาจเป็นระหว่างคะแนน 85 ถึง 115 วิธีการนี้อาจทำให้ได้จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาน้อยในการศึกษาและเพิ่มข้อจำกัดในการอ้างอิง ผลการศึกษามีวิธีการที่คล้ายกันแต่เหมาะสมกว่าคือ สร้างกลุ่มตัวอย่างย่อย ๆ ให้แต่ละกลุ่มตัวอย่าง แทนระดับทั้งหมดของตัวแปรควบคุม ตามตัวอย่างการแบ่งกลุ่มตัวอย่างย่อยของแต่ละกลุ่มตัวอย่างตาม IQ อาจแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มี IQ สูง (คะแนน 116 หรือมากกว่า) กลุ่มปานกลาง (85 ถึง 115) และกลุ่มต่ำ (ต่ำกว่าจนถึง 84) เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างย่อยในแต่ละกลุ่ม เช่น เปรียบเทียบกลุ่ม IQ สูงในกลุ่ม 1 กับกลุ่ม IQ สูง ในกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นการเพิ่มการควบคุมตัวแปร เทคนิคนี้ให้ประโยชน์กับนักวิจัยที่จะพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตามที่ระดับต่าง ๆ กันของตัวแปรควบคุม แต่การใช้วิธีเปรียบเทียบที่ระดับเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสมวิธีที่ดีคือ การนำตัวแปรควบคุมใส่ในแบบแผนการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคทางสถิติที่เรียกว่าการวิเคราะห์ความแปรปรวนเชิงตัวประกอบ (factorial analysis of variance) ซึ่งเทคนิคทางสถิตินี้สามารถวิเคราะห์ผลของตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมทั้งการแยกวิเคราะห์และการวิเคราะห์ร่วมหรือการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรควบคุม

3.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (analysis of covariance)

เป็นวิธีการทางสถิติซึ่งสามารถใช้ปรับการเท่าเทียมกันของกลุ่มตัวอย่างเมื่อมีตัวแปรควบคุม 1 ตัวหรือมากกว่า ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเป็นการปรับคะแนนของตัวแปรตามที่มีความแตกต่างเริ่มต้นจากตัวแปรควบคุม เช่น ตามตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยจะใช้ตัวแปร IQ เป็นตัวแปรร่วมในการปรับคะแนนตัวแปรตามที่น่าสนใจศึกษา เป็นต้น

4. การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล (data analysis and interpret)

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยการเปรียบเทียบหาสาเหตุ สามารถใช้สถิติได้หลากหลายทั้งสถิติพรรณนา (descriptive statistics) และสถิติอนุมาน (Inferential statistics) ตัวอย่างสถิติพรรณนาที่ใช้มากคือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ซึ่งแสดงถึงค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีการวัดในตัวแปรตามที่น่าสนใจ และค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) ซึ่งแสดงถึงการกระจายของค่าตัวแปรตามในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ส่วนสถิติที่มีการใช้มากในสถิติอนุมาน ได้แก่ สถิติทดสอบ t (t-test) เป็นสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ถ้ามีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way ANOVA) แต่ถ้ามีการนำตัวแปรควบคุมเข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (two – way ANOVA) ถ้ามีตัวแปรควบคุมมากกว่า 1 ตัว สมมติเป็น 2 ตัว ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (three – way ANOVA) เป็นต้น สำหรับสถิติที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ตัวแปรตามหลายตัวพร้อมกันจะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนข้อมูลพหุนาม (multivariate analysis of variance – MANOVA) ในกรณีที่มีการวัดตัวแปรตามเป็นค่าความถี่จะใช้สถิติทดสอบ Chi-square (χ^2 - test) เป็นต้น

การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุ ไม่สามารถสุ่มตัวอย่าง ไม่สามารถจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ หรือไม่สามารถควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อตัวแปรตามได้ ดังนั้นการแปลความหมายผลที่ได้จึงไม่สามารถทำได้เต็มที่เช่นการวิจัยเชิงทดลองที่ว่าตัวแปรอิสระเป็นสาเหตุของตัวแปรตาม ในการวิจัยเปรียบเทียบหาสาเหตุความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลอาจเป็นจริงในสมมติฐานหนึ่ง แต่อาจได้ผลกลับกันในอีกกรณีหนึ่ง หรือมีปัจจัยที่สามที่เป็นสาเหตุ ที่แท้จริงของตัวแปรทั้งสอง (ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม) ดังนั้นการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงต้องระมัดระวังให้มาก

ตัวอย่างงานวิจัย

รายงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดยาเสพติดของเยาวชน (ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ 2539)

1. คำถามการวิจัย มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวจำแนกกลุ่มติดยาเสพติดและกลุ่มที่ไม่ติดยาเสพติด
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรที่เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่นำมาศึกษาตัวแปรใดบ้างสามารถจำแนกกลุ่มติดยาเสพติดและกลุ่มที่ไม่ติดยาเสพติดได้
3. การกำหนดตัวแปร ตัวแปรที่เป็นสาเหตุ (X) และผล (Y) หรือปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาคาดการณ์อาจจะได้แนวความคิดมาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีต่าง ๆ หรือจากการสังเกตของผู้วิจัยเอง สรุปตัวแปรที่น่าจะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติดของเยาวชน กลุ่มที่ติดยาเสพติดและกลุ่มที่ไม่ติดยาเสพติด ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ทักษะติดต่อประสบการณ์ในโรงเรียน อิทธิพลของเพื่อน อิทธิพลของสื่อ ความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติด ทักษะติดต่อการดูแลสุขภาพ การรับรู้ความสามารถของตนเกี่ยวกับยาเสพติด มโนภาพแห่งตน การขอมตาม และการควบคุมตนเอง ส่วนผลที่ได้รับคือพฤติกรรมการติดยาเสพติด
4. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

4.1 ประชากร คือ ผู้ติดยาเสพติดชายในสถานบำบัดของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ แยกเป็นผู้ติดยาเสพติดชนิดเฮโรอีน 32,197 คน สารระเหย 1,156 คน และผู้ติดยาเสพติดชนิดเฮโรอีนและสารระเหยในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำนวน 249 คน และ 256 คน ตามลำดับ

4.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ที่ติดสารเสพติดชนิดเฮโรอีนและสารระเหยเพศชาย เสพสารเสพติดมาแล้วไม่เกิน 3 ปี และมีอายุอยู่ระหว่าง 15 – 25 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้ที่เข้ารับการบำบัดในสถานบำบัดของรัฐ สถานบำบัดของเอกชนและในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ แบ่งเป็น (1) ติดยาเสพติดชนิดเฮโรอีน 433 คน และ (2) ติดสารระเหย 262 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ติดยาเสพติด 695 คน

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 245 คน และนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่ 2 จำนวน 244 คน รวมจำนวนนักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบ 489 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 1,184 คน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจ และการสัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกและภายในที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเสพติด ดังต่อไปนี้

5.1 แบบสอบถามที่ใช้ศึกษาปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคมแวดล้อมหรือตัวแปรเกี่ยวกับแหล่งของการถ่ายทอดทางสังคม โดยศึกษาความคิดและความรู้สึกที่บุคคลมีต่อแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย

- 1) แบบสอบถามความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- 2) แบบสอบถามทัศนคติต่อประสบการณ์ในโรงเรียน
- 3) แบบสอบถามอิทธิพลของเพื่อน
- 4) แบบสอบถามพฤติกรรมกรับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งอิทธิพลของสื่อที่มีต่อการติดยาเสพติด

5.2 เครื่องมือวัดที่ใช้ศึกษาปัจจัยภายใน คือ คุณลักษณะทางจิตหรือบุคลิกภาพ มีดังนี้

- 1) แบบสอบถามความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติด
- 2) มาตรการวัดทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพ
- 3) แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตนเกี่ยวกับยาเสพติด
- 4) แบบสอบถามมโนภาพแห่งตน
- 5) แบบสอบถามการยอมรับ
- 6) แบบสอบถามการควบคุมตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์ความแปรปรวนข้อมูลพหุนาม (multivariate analysis of variance – MANOVA) และการวิเคราะห์จำแนก (discriminant analysis)

การวิเคราะห์เพื่อหาตัวแปรจำแนกกลุ่ม

ในขั้นตอนนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งมีลักษณะดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ นักเรียนที่รายงานว่าเคยเสพยาเสพติด

กลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนที่รายงานว่าไม่เคยเสพยาเสพติด

กลุ่มที่ 3 คือ ผู้เสพติดเฮโรอีน และ

กลุ่มที่ 4 คือ ผู้เสพติดสารระเหย

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับกลุ่มที่ 1 ถึง 4 คือ 268, 208 315 และ 187 คน ตามลำดับ รวมทั้งหมดจำนวน 978 คน การวิเคราะห์ในขั้นนี้ใช้เฉพาะผู้ตอบที่ตอบทุกข้อ ไม่เว้นข้อใดเลย

ผลการวิเคราะห์จำแนก พบว่ามีตัวแปรสำคัญที่ชี้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มอยู่ 4 ตัวแปร เรียงลำดับจากสำคัญอันดับแรกลงไปตามลำดับคือ การรับรู้ความสามารถของตนเกี่ยวกับยาเสพติด ความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติด มโนภาพแห่งตน และความสัมพันธ์กับมารดา (ตัวแปร 3 ตัวแรก รวมกลุ่มกันในลักษณะมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง ตัวแปรความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติดสนับสนุนในทางลบ แต่อีก 2 ตัวแปรสนับสนุนในทางบวก) สามารถจำแนกกลุ่มผู้ตอบทั้งสี่กลุ่มได้ชัดเจนถึงร้อยละ 95 ส่วนตัวแปรที่เหลืออีก 1 ตัวสามารถจำแนกกลุ่มผู้ตอบทั้งสี่กลุ่มได้ชัดเพียงร้อยละ 3 แต่ยังมีมีความสำคัญในเชิงสถิติและในเชิงปฏิบัติ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้รวมทั้งหมดมี 10 ตัว ดังนั้นยังมีตัวแปรที่เหลืออีก 6 ตัวที่ไม่มีบทบาทสำคัญในการจำแนกกลุ่มดังที่คาดไว้

มิติของการจำแนกกลุ่ม

มิติที่ 1 ตัวแปร 3 ตัวแรกที่จับกลุ่มกันนั้นให้ความหมายเป็นมิติของความคิดเกี่ยวกับตน ความเชื่อเกี่ยวกับยาเสพติด ตัวแปรในมิตินี้แบ่งกลุ่มผู้ตอบซึ่งมี 4 กลุ่มออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจนที่สุด คือฝ่ายหนึ่งประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 และ 2 (นักเรียนที่เคยเสพยาและนักเรียนที่ไม่เคย) และอีกฝ่ายหนึ่งประกอบด้วยกลุ่มที่ 3 และ 4 (กลุ่มผู้เสพติดเฮโรอีนและผู้เสพติดสารระเหย) ผู้ตอบในฝ่ายแรกรับรู้ว่าคุณมีความสามารถในการหลีกเลี่ยงยาเสพติด ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องนักเกี่ยวกับยาเสพติด และมีความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับตนในทางที่ดี ส่วนผู้ตอบฝ่ายหลังรับรู้ว่าคุณไม่มีความสามารถในการหลีกเลี่ยงยาเสพติดในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความเชื่อที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด และมีความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับตนในทางที่ไม่ดี

ส่วนมิติที่ 2 แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ฝ่ายแต่ไม่ชัดเจนเท่ามิติที่ 1 นั่นคือฝ่ายแรกคือกลุ่มที่ 1 และ 4 หรือกลุ่มนักเรียนที่เคยเสพยาและกลุ่มสารระเหย ฝ่ายที่สองคือกลุ่มที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยเสพยา และกลุ่มเฮโรอีน อย่างไรก็ตามก็คิกลุ่มตัวอย่าง 2 ฝ่ายนี้ไม่แตกต่างกันเด่นชัดเท่าความแตกต่างในมิติแรก

โดยสรุปการวิจัยเชิงเปรียบเทียบหาสาเหตุ เหมาะที่จะนำไปใช้งานวิจัยที่ต้องการศึกษาสาเหตุของผลที่เกิดขึ้น แต่สภาพปัญหาไม่เหมาะที่จะใช้วิธีการทดลองได้ ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการเก็บข้อมูลย้อนรอย

เพื่อศึกษาว่า ผลที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุอะไร การสรุปผลการวิจัยอาจไม่ชัดเจนเท่าแบบการวิจัยเชิงทดลองที่แท้จริง เนื่องจากการไม่มีการควบคุมตัวแปรภายนอก

บรรณานุกรม

- คูยฎี โยเหลา และคณะ. (2545). “การออกแบบการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ด้านการพัฒนาครอบครัว และสังคม หน่วยที่ 4.” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา วิทยานิพนธ์ 1 หน่วยที่ 1–5*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ. (2539). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดยาเสพติดของเยาวชน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และ จุฑามาศ ไชยรบ, บรรณาธิการ. (2543). “พรหมแดน ความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ.” *รวมบทความทางวิชาการของ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย*. ชลบุรี : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Borg, Walter R. and Meredith Damien Gall. (1979). *Educational Research*. 3rd ed. New York : Longman.
- Breakwell, Glynis M., Sean Hammond and Chris Fife – Schaw. (2000). *Research Methods in Psychology*. 2nd ed. London : SAGE Publication.
- Johnson, Burke. (2549). *It's (Beyone) Time to Drop the Terms Causal – Comparative and Correlational Research in Educationa*. <http://66.102.7.104/search?q=cache;mpzpacjmbnoj:itech1.coe.uga.edu/itfor...>
- Gall, Meredith D., Walter R. Borg and Joyce P. Gall. (1996). *Educational Research : An Introduction*. 6th ed. New York : Longman.
- Kerlinger, Fred N. and Howard B. Lee. (2000). *Foundation or Behavioral Research*. 4th ed. Fort Worth, TX : College Publishers.
- McEwan, Elaine K. and Patrick J. (2003). *Making Sense of Research*. Thousand Oaks, California : Corwin Press.
- Mertens, Donna M. (1998). *Research Methods in Educational and Psychology Integrating Diversity with Quantitative & Qualitative Approaches*. Thousand Oaks, California : Sage Publication.
- Van Dalen, Deobold B. (1979). *Understanding Educational Research : An Introduction*. 4th.ed. New York : McGraw-Hill Book.

การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

รศ.ดร.อรพินทร์ ชูชม¹

รศ.อัจฉรา สุขารมณี²

อ.อุษา ศรีจินคาร์ตัน³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่เสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น รูปแบบจิตสำนึกทางปัญญาประกอบด้วยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมทั้งการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และจิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมเอื้อสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบรูปแบบนี้ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1, 2, และ 3) จำนวน 1,312 คน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร และการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญาสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย

Abstracts

The purpose of this study was to propose and test a causal relationship of intellectual consciousness model for Thai adolescents. The model posits that cognitive social – emotional socialization from parents, teachers, and friends as well as self-control influence adolescents' intellectual consciousness.

¹ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอก (แบบมีวิชาเรียน) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

² รองผู้อำนวยการฝ่ายสืบสานศิลปวัฒนธรรมและกิจการพิเศษ

³ นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

In addition, intellectual consciousness directly affects adolescents' quality of life, problem solving ability, and prosocial behavior. This model was tested with 1312 lower – secondary school students in Bangkok Metropolis. Results from multivariate analysis of variance and a structural equation modeling analysis (with AMOS) were found to support the causal relationship model of intellectual consciousness for all participants and for each gender separately. Specifically, psycho-social factors such as cognitive social – emotional socialization from parents, teacher and friends and self – control could predict 69% of adolescents' intellectual consciousness. The cognitive social – emotional socialization from parents contributed to adolescents' intellectual consciousness the most. In addition, both psychosocial factors and intellectual consciousness could account for 60%, 32% and 69% of adolescents' prosocial behavior, problem-solving and quality of life, respectively. Findings also showed that female adolescents scored higher on intellectual consciousness than male adolescents.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุรุดหน้าไปมาก แต่ถ้าความเจริญทางด้านจิตใจและปัญญาของคนนั้นก้าวตามไม่ทันจะเกิดปัญหากับบุคคล สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชนไทยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยวิกฤติและเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ท่ามกลางการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ถ้าวัยรุ่นเหล่านี้ขาดจิตสำนึกที่พึงประสงค์ที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่เป็นคุณงามความดีและเหมาะสมแล้ว วัยรุ่นเหล่านี้จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ และสร้างภาระต่อสังคม ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ปัญหาการฟุ้งเฟ้อทางวัตถุนิยม และปัญหาอาชญากรรม จิตใจที่อ่อนแอควบคุมไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากจิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์

การพัฒนาคุณภาพของคนให้เป็นคนที่มีความเจริญทั้งทางด้านจิตใจและปัญญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศไทยได้คำนึงถึงโดยระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7, 8 และ 9 (พ.ศ. 2535 – 2549) และกำหนดให้ครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชนเป็นสถาบันหลัก ในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) สอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม (socialization) ที่กล่าวไว้ว่าบุคคลต่าง ๆ ที่รอบตัวในสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัวและโรงเรียนที่อยู่รอบตัวเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์ และสังคมของเยาวชน (Berns, 2004) และเช่นเดียวกับจิตสำนึกที่พึงประสงค์ก็เป็นผลลัพธ์ที่สั่งสมขึ้นจากการมีประสบการณ์ตรงในชีวิตของแต่ละบุคคลทั้งในส่วนของการเรียนรู้แบบเป็นทางการและตามอัธยาศัย (สุพจน์ ทราญแก้ว, 2543) คุณภาพของเยาวชนจะเป็นเช่นไร

ขึ้นอยู่กับกระบวนการและสิ่งที่ถ่ายทอดและปลูกฝังให้กับเด็ก เช่น จากการศึกษาวิจัยมหากของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540) พบว่าในสถาบันครอบครัวที่บิดามารดามีลักษณะทางศาสนาเช่นไร บุตรก็มักจะมีลักษณะเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ผลที่วิจัยยังยืนยันว่าบุตรได้รับการถ่ายทอดในเรื่องใดมากจะเป็นผู้ที่มีลักษณะนั้น มากกว่าบุตรที่ได้รับการถ่ายทอดเรื่องนั้นน้อย ผลนี้สอดคล้องกับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีงามของสถาบันโรงเรียน (ครูอาจารย์ และเพื่อน) โดยงานวิจัยนี้เสนอแนะบทบาทของครูอาจารย์ในการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาแก่นักเรียน มีส่วนช่วยในการพัฒนาเยาวชนทางด้านความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยของ ซาปิโร (Shapiro, 1997) พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล กล่าวคือ บิดามารดา รู้จักยึดหยุ่น ไม่เข้มงวดจนเด็กขาดศักยภาพในตนเอง หรือปล่อยจนเสียเด็ก บิดามารดาให้คำแนะนำเมื่อลูกมีปัญหา และไม่ควบคุมออกคำสั่ง เมื่อลูกทำผิดจะมีการชี้แจงเหตุผล เด็กที่มาจากครอบครัวประเภทนี้จะเป็นคนเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นเด็กที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความหนักแน่น ควบคุมอารมณ์และปรับตัวได้ดี นอกจากนี้ งานวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งทางจิตสำนึกทางปัญญานั้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการเรียน ความพึงพอใจในชีวิต การปรับตัว การตัดสินใจแก้ปัญหา และความสำเร็จในวิชาชีพ (Bar-On, 1997; Mayer & Salovey, 1997)

อย่างไรก็ตามจิตสำนึกทางปัญญานั้นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สังคมต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณลักษณะนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะข้อมูลเชิงประจักษ์ในการที่จะศึกษาอิทธิพลของตัวแทนจากสถาบันสังคมที่สำคัญรอบตัวเยาวชนวัยรุ่นได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนว่ามีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจศึกษาการถ่ายทอดทางจิตใจ อารมณ์ ปัญญาและพฤติกรรมที่เอื้อสังคมจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมถึงการควบคุมตนเองว่าแต่ละตัวแทนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญามากน้อยแค่ไหน และตรวจสอบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่นเช่นไร และพฤติกรรมเอื้อสังคมมากน้อยแค่ไหน โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมทั้งอิทธิพลของครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และตนเอง ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคม จิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

5. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคม และทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม (Bandura, 1986) ที่เสนอแนะว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ 3 ปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่ (1) อิทธิพลทางภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ (2) ปัจจัยทางจิตลักษณะ และ (3) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยทางสังคม เช่นเดียวกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมทางสังคมและรูปแบบบูรณาการที่เสนอว่าผู้ปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกบุคคล ร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิต สุขภาวะ (Stakols, 1996) และพฤติกรรมเอื้อสังคม (Eisenberg & Fabes, 1998) นอกจากนี้แนวคิดคุณลักษณะทางจิตใจ (Mayer & Salovey 1997) เชื่อว่าคุณลักษณะทางจิตใจทั้งด้านความสามารถทางสมองและจิตใจไม่ใช่ว่าสิ่งที่เกิดตั้งแต่เกิด สามารถเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบกับการประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โครงสร้างทางจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นทั้งระบบแล้ว พบว่า จิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อน และการควบคุมตนเอง และจิตสำนึกทางปัญญาน่าจะมีบทบาทสำคัญส่งผลให้เยาวชนวัยรุ่นมีคุณภาพ ได้แก่ การมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สามารถแก้ปัญหาได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอในภาพประกอบ 1

ปัจจัยทางจิตสังคม

จิตลักษณะ

การควบคุมตนเอง

การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์

- ครอบครัว
- โรงเรียน
- เพื่อน

จิตสำนึกทางปัญญา

คุณภาพของเยาวชน

- พฤติกรรมเอื้อสังคม
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- คุณภาพชีวิต

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

สมมุติฐานการวิจัย

1. เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย
2. เยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมาก มีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อย

3. การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์-พฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองสามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นได้

4. การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญามากที่สุด

5. จิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จำนวน 1,312 คน ประจำปีการศึกษา 2547 จากโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 10 โรงเรียน สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบวัดต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน เป็นแบบสอบถามข้อมูลภูมิหลังของนักเรียน เช่น เพศ ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

2. แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บิดามารดาได้ปลูกฝังให้ลูกประพฤติปฏิบัติตามที่บิดามารดาเห็นว่าเหมาะสม บิดามารดาใช้วิธีการบอกอธิบายหรือสั่งสอนโดยตรง หรือบิดามารดาได้มีการแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นที่ต้องการของสังคม ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม โดยแบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของมารดา แบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

2.1 การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์

2.2 การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา

2.3 การถ่ายทอดจิตสาธารณะ

แบบวัดการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีจำนวนข้อความทั้งหมด 26 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .76, .66 และ .56 สำหรับการถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

3. **แบบวัดการปลุกฝังทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วย ข้อความต่าง ๆ ที่สอบถามบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการอบรมสั่งสอน โดยตรงของครูอาจารย์ หรือโดยอ้อมที่ได้จากการเห็นแบบอย่างจากครูอาจารย์ภายในโรงเรียน ในการ แสดงออกและการจัดการทางอารมณ์อย่างมีสติ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และ เวลา ตลอดจนปลุกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยแบบวัดการปลุกฝังทางปัญญา สังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

- 3.1 บรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3.2 การปลุกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน
- 3.3 การปลุกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน
- 3.4 การปลุกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน

แบบวัดการปลุกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน มีจำนวนข้อความทั้งหมด 28 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .74, .73, .75 และ .73 สำหรับบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลุกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลุกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน และการปลุกฝังการบริโภคด้วยปัญญา จากทางโรงเรียน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

4. **แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน** เป็นแบบวัดที่ ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมของเพื่อนใน เรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสังเกตเห็นได้ และสามารถซึมซับ เรียนรู้ และทำตามอย่าง โดยแบบวัดการเห็น แบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 4.1 การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน แสดงความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
- 4.2 การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน
- 4.3 การเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน

แบบวัดการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจากเพื่อน มีจำนวนข้อความ ทั้งหมด 20 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟา เท่ากับ .69, .70, และ .79 สำหรับการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจาก เพื่อนและการเห็นแบบอย่างทางจิตสาธารณะจากเพื่อน ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

5. **แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา** เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการตระหนักรู้ตนเองที่ผ่านการไตร่ตรองอย่างมีสติในการที่บุคคลรู้จักเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และผู้อื่น และควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีจิตใจเอื้ออาทร ตลอดจนเห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา รวมทั้งคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม

หมายเหตุ : แบบวัดข้อ 2 – 9 ในแต่ละข้อความประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ จริง ก่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง

5.1 ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการวัดการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกความต้องการของผู้อื่น และจัดการอารมณ์ตนเองได้

5.2 จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา เป็นการวัดการตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าที่แท้จริงโดยผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างมีสติในการตัดสินใจบริโภคหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งของ เงิน และเวลา

5.3 จิตสาธารณะ เป็นการวัดการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการใส่ใจดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

แบบวัดจิตสำนึกทางปัญญา มีจำนวนข้อความทั้งหมด 21 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .53, .76 และ .81 สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึก การบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะ ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

6. แบบวัดการควบคุมตัวเอง เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสามารถในการยับยั้ง ขจัดหรือเปลี่ยนแปลง ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา ความหุนหันใจเร็ว ของตนเอง และละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนาได้ แบบวัดทั้งหมด 8 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .70 (ดูตาราง 1)

7. แบบวัดพฤติกรรมเอื้อสังคม เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานว่ามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้ผู้อื่น แบบวัดมีทั้งหมด 9 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .72 (ดูตาราง 1)

8. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นแบบวัดที่มุ่งประเมินการรับรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคล โดยทั่วไปมากกว่าความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับความมั่นใจในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการแบบเผชิญปัญหา และการควบคุมตนเองได้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา แบบวัดนี้มีทั้งหมด 8 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .73 (ดูตาราง 1)

9. แบบวัดคุณภาพชีวิต เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บุคคลรายงานถึงความสุขพอใจในชีวิต ความมีคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาตนเอง และความสามารถในการปรับตัวได้ แบบวัดนี้มีทั้งหมด 21 ข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาเท่ากับ .70 (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าความเชื่อมั่นชนิดแอลฟา (α) พิสัยของค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (r) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการวัดตัวแปรต่าง ๆ

การวัดตัวแปร	จำนวนข้อ	α	r	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัด
จิตสำนึกทางปัญญา	21	.86	.14-.67	12.79	4.78
- ความฉลาดทางอารมณ์	7	.53	.11-.43	4.32	2.96
- การบริโภคด้วยปัญญา	7	.76	.15-.59	5.24	2.56
- จิตสาธารณะ	7	.81	.14-.72	5.57	2.42
การควบคุมตนเอง	8	.70	.24-.59	5.28	2.89
การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา	26	.81	.20-.50	11.49	5.00
- อารมณ์	8	.76	.39-.51	5.97	2.92
- การบริโภคด้วยปัญญา	10	.66	.20-.44	4.93	2.87
- จิตสาธารณะ	8	.56	.15-.34	3.77	2.50
การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม- อารมณ์จากทางโรงเรียน	28	.89	.20-.62	12.90	4.27
- บรรยายภาคในการเรียนรู้	5	.74	.41-.60	2.67	1.36
- การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์	9	.73	.30-.59	3.99	2.07
- การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะ	11	.75	.23-.53	4.63	2.31
- การปลูกฝังในการบริโภคด้วยปัญญา	7	.73	.27-.55	4.25	2.20
การเห็นแบบอย่างจากเพื่อน	20	.88	.20-.63	13.45	4.65
- อารมณ์	6	.69	.25-.53	4.59	2.55
- จิตสาธารณะ	7	.71	.23-.52	5.33	2.87
- การบริโภคด้วยปัญญา	7	.79	.17-.62	5.58	2.55
พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม	9	.72	.24-.53	5.26	2.78
ความสามารถในการแก้ปัญหา	8	.73	.20-.59	4.68	2.43
คุณภาพชีวิต	21	.88	.10-.60	12.13	4.20

ผลการวิจัย

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวแปร

ผลจากการวิจัยพบว่าตัวแปรต่างๆ ที่นำมาศึกษาต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่านัยสำคัญมีค่า r อยู่ระหว่าง .12 ถึง .71) โดยตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา (การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน (บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากทางโรงเรียน การปลูกฝังการบริโภคด้วยปัญญาจากทางโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน) และการควบคุมตนเอง ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นเมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียน

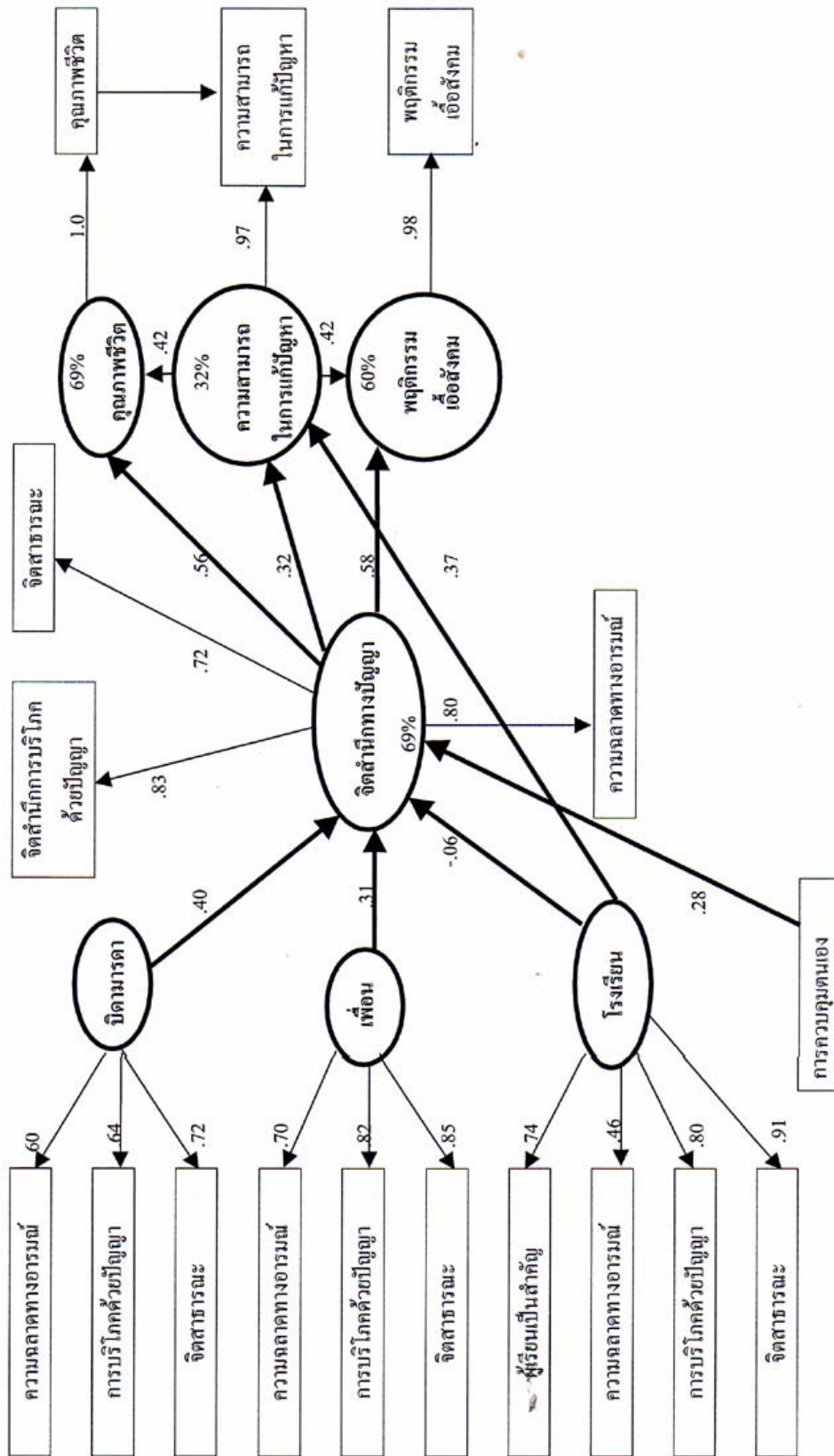
การเปรียบเทียบจิตสำนึกทางปัญญา เมื่อจำแนกตามเพศและชั้นเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร ปรากฏผลในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปรของจิตสำนึกของปัญญาที่จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน

ตัวแปร	อิทธิพล	F	df	p-value	Eta Squared
อิทธิพลของพหุตัวแปร - จิตสำนึกทางปัญญา	เพศ	18.46	3/1177	.00	.045
	ระดับชั้นเรียน	7.18	6/2354	.00	.018
	ปฏิสัมพันธ์	2.40	6/2354	.03	.006
อิทธิพลของตัวแปรเดียว - ความฉลาดทางอารมณ์	เพศ	13.74	1/1179	.00	.012
	ระดับชั้นเรียน	12.32	2/1179	.00	.020
	ปฏิสัมพันธ์	5.04	2/1179	.01	.008
- จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา	เพศ	37.53	1/1179	.00	.031
	ระดับชั้นเรียน	.05	2/1179	.95	.000
	ปฏิสัมพันธ์	3.20	2/1179	.04	.005
- จิตสาธารณะ	เพศ	53.12	1/1179	.00	.043
	ระดับชั้นเรียน	3.64	2/1179	.03	.006

ปฏิบัติสัมพันธ์	4.57	2/1179	.01	.008
-----------------	------	--------	-----	------

จากตาราง 2 แสดงว่าอิทธิพลร่วมของเพศและระดับชั้นเรียน ($F_{6, 2354} = 2.40$) มีผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกทางปัญหาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบอิทธิพลเฉพาะของเพศ ($F_{3, 1177} = 18.46$) และระดับชั้นเรียนที่แยกจากกัน ($F_{6, 2354} = 7.18$) มีผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกทางปัญหาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบจิตสำนึกทางปัญหาในฐานะเป็นตัวแปรเดียวทีละตัว พบปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่างเพศและระดับชั้นเรียนมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ($F_{2, 1179} = 5.04$) จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา ($F_{2, 1179} = 3.20$) และจิตสาธารณะ ($F_{2, 1179} = 4.57$) โดยนักเรียนชายด้วยกันที่เรียนอยู่ในชั้น ม.3 มีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 25.62$) จิตสาธารณะ ($\bar{X} = 28.28$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม.2 ($\bar{X} = 23.65$) ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 25.98$) และสูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ในชั้น ม.1 ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 23.24$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเฉพาะนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.2 ด้วยกัน พบว่านักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X}_{m1} = 24.56$, $\bar{X}_{m2} = 24.29$) จิตสาธารณะ ($\bar{X}_{m1} = 29.71$, $\bar{X}_{m2} = 29.45$) สูงกว่านักเรียนชายที่เรียนอยู่ชั้นเดียวกัน (คูคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชายในระดับชั้น ม.1 และ ม.2 ในตาราง 4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลจากการวิเคราะห์ในภาพรวมโดยทั่วไปพบว่า นักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังพบว่านักเรียนชั้น ม.3 มีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม.1 และมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชั้น ม.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพประกอบ 2 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญหาที่ปรับแล้วในกลุ่มรวม บิตามราคา = การถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ของบิตามราคา; เพื่อน = การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน; โรงเรียน = การปลูกฝังอบรมทางปัญญา สังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ารูปแบบที่เสนอไว้ในภาพประกอบ 1 และตาราง 5 ไม่มีความเหมาะสม มีค่า $\chi^2_{(105, n=862)} = 891.98, p < .001$ โดยมีดัชนีความเหมาะสม GFI = .88, AGFI = .83, CFI = .90 ค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .09 และมีค่า CN = 126 ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงทำการปรับรูปแบบโดยอาศัยดัชนีการปรับ และแนวคิดทฤษฎีประกอบ ในกรณีนี้ความเหมาะสมของรูปแบบจะดีขึ้นในการที่ให้อิทธิพลของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ตามรูปแบบทางเลือกใหม่หรือรูปแบบที่ได้รับการปรับที่เสนอในภาพประกอบ 2

ผลการทดสอบรูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอเป็นทางเลือกใหม่ โดยรวมอิทธิพลทางตรงของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา โดยที่ความสามารถในการแก้ปัญหาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม พบว่ารูปแบบทางเลือกที่เสนอใหม่มีความเหมาะสมกับข้อมูล (ภาพประกอบ 2) มีค่า $\chi^2_{(100, n=862)} = 465.60, p < .001$ โดยมีค่าดัชนีความเหมาะสม GFI = .94, AGFI = .90 และ CFI = .95 ค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าเท่ากับ .07 และ CN = 230 โดยเสนอผลตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

3.1.1 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานแสดงอิทธิพลทางตรงของปัจจัยจิตสังคมที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาของกลุ่มรวม (862 คน) นักเรียนชาย (288 คน) และนักเรียนหญิง (574 คน) ตามรูปแบบที่ปรับแล้ว

ปัจจัยจิตสังคม	อิทธิพลทางตรง		
	กลุ่มรวม	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง
การถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา	.40*	.42*	.40*
การปลุกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน	-.06	-.05	-.07
การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน	.31*	.26*	.32*
การควบคุมตนเอง	.28*	.30*	.29*
R^2	.69	.66	.70

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยทางจิตสังคมที่ศึกษามี 4 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์ในโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนและการควบคุมตนเอง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา ($\beta=.40$) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta=.31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta=.28$) มีอิทธิพลโดยตรงในทางบวกต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดาอย่างเหมาะสมมาก ได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนในทางที่เหมาะสมมาก และมีการควบคุมตนเองมาก จะมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงด้วย และพบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อจิตสำนึกทางปัญญา โดยปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 4 ปัจจัยนี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69, 66 และ 70 (ดูตาราง 3) ในกลุ่มรวมนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ตามลำดับ ถึงแม้ปัจจัยการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา แต่ปัจจัยดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta=.37$) ของเยาวชนวัยรุ่น

3.1.2 อิทธิพลของปัจจัยทางจิตสังคมประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง ไม่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต แต่พบอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคมทั้ง 3 ปัจจัยนี้ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต โดยอิทธิพลทางอ้อมการถ่ายทอดปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง (ค่า β อยู่ระหว่าง .13 ถึง .23) รองลงมาได้แก่ อิทธิพลจากการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน (ค่า β อยู่ระหว่าง .10 ถึง .18) และการควบคุมตนเอง (ค่า β อยู่ระหว่าง .09 ถึง .27) ตามลำดับ สำหรับการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนพบว่าส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = .37$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบอิทธิพลทางอ้อมของการปลุกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผ่านจิตสำนึกทางปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหามีผลต่อคุณภาพชีวิต ($\beta=.13$) และพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .14$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลโดยตรงทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .58$) ความสามารถในการแก้ปัญหา ($\beta = .32$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .56$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่าจิตสำนึกทางปัญญามีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .13$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .13$) โดยผ่านทางความสามารถในการแก้ปัญหา (ดูตาราง 7) และพบว่า

ความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ($\beta = .42$) และคุณภาพชีวิต ($\beta = .42$)

จากการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าชุดของตัวแปรในรูปแบบนี้ตามลำดับเส้นทางของตัวแปรในภาพประกอบ 2 โดยรวมอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยทางจิตสังคม และจิตสำนึกทางปัญญา พบว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 69 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาในการพยากรณ์คุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นโดยทำการวิเคราะห์หัดถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise regression analysis) พบว่าจิตสำนึกทางปัญญา อธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 47 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 16 และคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 43

ในการทดสอบรูปแบบโดยสร้างเชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นที่เสนอเป็นทางเลือกใหม่ จำแนกตามเพศ พบว่าดัชนีความเหมาะสมของรูปแบบกับข้อมูล ค่อนข้างเป็นแบบเดียวกันสำหรับนักเรียนชายมีค่า $\chi^2_{(102, n=284)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .95$ และ RSMEA = .06 สำหรับนักเรียนหญิงมีค่า $\chi^2_{(102, n=574)} = 216.93, p < .001, GFI = .92, AGFI = .87, CFI = .93$ และ RSMEA = .08 โดยมีค่า CN สำหรับนักเรียนชายเท่ากับ 173 และนักเรียนหญิงเท่ากับ 181 แสดงว่าข้อมูลของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงสนับสนุนรูปแบบทางเลือกใหม่นี้ โดยค่าสัมประสิทธิ์การวัดและโครงสร้างมีค่าคล้ายคลึงกันมาก ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่ารูปแบบทางเลือกใหม่นี้ไม่แปรเปลี่ยนไปตามเพศ

การอภิปรายผลการวิจัย

ความแตกต่างระหว่างเพศและอายุในจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าในภาพรวมเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย เมื่อพิจารณาจิตสำนึกทางปัญญาในแต่ละมิติ พบว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา และจิตสาธารณะสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยกรมสุขภาพจิต (2543) พบว่าประชาชนไทยที่มีช่วงอายุ 12 – 60 ปี มีความฉลาดทางอารมณ์ภาพรวมด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการศึกษาของกรมสุขภาพจิตเป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วงกว้าง กว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ผลการวิจัยจึงไม่คงเส้นคงวา แต่การที่งานวิจัยครั้งนี้พบว่า เยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย อาจเป็นเพราะว่าสังคมวัฒนธรรมไทยนั้นกล่อมเกลာให้ผู้หญิงเป็นคนที่ละเอียดอ่อน เอาใจใส่ ความรู้สึกอารมณ์ของตนเอง มีการยับยั้งการแสดงออกอารมณ์ที่รุนแรง ทำให้ผู้หญิงมีเวลาที่จะนึกคิดใคร่ครวญยิ่งขึ้น และสังคมยังให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมภายในครอบครัว ไม่ว่าจะการบริโภคและใช้จ่ายสิ่งของในบ้าน ตลอดจนใส่ใจในเรื่องของสมบัติส่วนตัวและส่วนรวม ทำให้ผู้หญิงได้รับการปลูกฝังในการมีจิตสำนึกทางปัญญามากกว่าผู้ชาย แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศที่เป็นการศึกษา

ของ บาร์ออน และปาร์กเกอร์ (Bar-On & Parker, 2000) ที่พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีความสามารถทางอารมณ์และสังคมไม่แตกต่างกันในภาพรวม แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยพบว่าผู้หญิงดูเหมือนว่าจะมีการตระหนักรู้ทางอารมณ์ แสดงความเข้าใจ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าผู้ชาย แต่เพศชายดูเหมือนมีความเคารพนับถือตนเอง มีอิสระ มีการจัดการความเครียด ยืดหยุ่น สามารถแก้ปัญหา และมองโลกในแง่ดีมากกว่าผู้หญิง และเมื่อตรวจสอบความฉลาดทางอารมณ์ในประเทศต่าง ๆ พบว่า เพศหญิงมีความเข้าใจและความรับผิดชอบทางสังคมสูง ซึ่งองค์ประกอบย่อยๆ ของความฉลาดทางอารมณ์ของบาร์ออนที่พบว่าเพศหญิงมีองค์ประกอบเหล่านี้สูงกว่าผู้ชายนั้นค่อนข้างคลึงกับนิยามจิตสำนึกทางปัญญาที่ศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ได้ดีกว่าผู้ชาย (Bar-On & Parker, 2000) แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้กับการศึกษาปัญหาการวิจัยทำนองนี้ให้ผลไม่สอดคล้องกัน อาจจะเป็นเพราะว่านิยามที่แตกต่างกันด้วย จึงยังพบผลที่ไม่คงเส้นคงวาในการศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศและอายุกับจิตสำนึกทางปัญญา

ในเรื่องความแตกต่างระหว่างอายุกับจิตสำนึกทางปัญญา ผลการวิจัยนี้พบว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่า มีจิตสำนึกทางปัญญา ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ และจิตสาธารณะ สูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของคมเพชร ฉัตรสุกกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544) ที่พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกันในแต่ละองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบเดียวคือ องค์ประกอบด้านระหว่างบุคคล โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนสูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 6 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2545) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวพุทธศาสนากับกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 พบว่านิสิตชั้นปีที่ 1, 2, 3, และ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรู้สึก ด้านการคิด และด้านการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน แต่ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ กรมสุขภาพจิต (2543) และผลงานวิจัยต่างประเทศที่พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Bar-On & Parker, 2000) โดยกลุ่มที่มีอายุมากกว่ามีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า และการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์จากแนวคิดตะวันตกยังเสนอแนะว่าความฉลาดทางอารมณ์และสังคมเพิ่มขึ้นตามอายุ สอดคล้องกับพัฒนาการทางอารมณ์ สังคมวัยรุ่น เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ศึกษาบุคลิกภาพที่เอื้อสังคมซึ่งมีพัฒนาการตามอายุ โดยบุคลิกภาพ ลักษณะที่เอื้อสังคม เป็นคุณลักษณะที่จะคิดถึงสวัสดิการและสิทธิของผู้อื่น รู้สึกห่วงใยและเข้าใจผู้อื่น และพร้อมที่จะปฏิบัติในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น (Penner & Finkelstein, 1998) โดยบุคลิกเชิงสังคมอาจรวมถึงการรู้คิดในการคำนึงถึงผู้อื่น และการกระทำที่เอื้อสังคมด้วยความเห็นอกเห็นใจ ที่คล้ายกับนิยามของจิตสำนึกทางปัญญาบางส่วน และผลจากการศึกษาวิจัยของไอเซนเบอร์ก และคณะ (Eisenberg et al., 1999) พบว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในบุคลิกลักษณะเอื้อสังคม และความแตกต่างนี้ปรากฏชัดเจนในวัยรุ่น และค่อนข้างคงที่จนถึงวัยผู้ใหญ่

รูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา

ผลการวิจัยได้ยืนยันว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น เป็นไปในลักษณะที่ว่า ปัจจัยทางจิตสังคมได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา การได้เห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาของวัยรุ่น โดยจิตสำนึกทางปัญญาเป็นตัวคั่นกลางที่รับอิทธิพลจากปัจจัยจิตสังคมเหล่านี้ แล้วส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมเอื้อสังคมของเยาวชนวัยรุ่น และยังพบว่าการปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหายังมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม (Maccoby, 1992) ที่กล่าวว่าบุคคลจะได้รับนิสัย ทักษะ ค่านิยม และมีแรงจูงใจที่จะทำหรือมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแทนของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนทำหน้าที่หล่อหลอมคุณลักษณะที่ดีงามขึ้นมา ผสมผสานกับแนวคิด บุคลิกลักษณะและพัฒนาการรู้คิด (Radke-Yarrow, Zahn – Waxler, & Chapman, 1983) ที่เชื่อว่าบุคคลมีความรู้สึกนึกคิด เชื่อ และตระหนักรู้อย่างไร แล้วสิ่งนี้เป็นสิ่งคั่นกลางที่จะส่งผลต่อพัฒนาการพฤติกรรมที่มีคุณภาพ

การอภิปรายผลในเรื่องรูปแบบของจิตสำนึกทางปัญญา จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่ อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมและการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น และอิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ดังนี้

2.1 อิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ และการควบคุมตนเองที่มีต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน กับการควบคุมตนเองร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม – อารมณ์ จากบิดามารดา มีอิทธิพลในทางบวกมากที่สุด ($\beta = .40$) ต่อจิตสำนึกทางปัญญา รองลงมาคือการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ($\beta = .31$) และการควบคุมตนเอง ($\beta = .28$) ตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังยืนยันถึงความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมในชีวิตของเด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีความผูกพันกับเด็กตั้งแต่ประสบการณ์ชีวิตแรกเริ่ม และยังคงความสำคัญนี้อย่างต่อเนื่องถึงแม้เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว อิทธิพลจากบิดามารดาก็ยังไม่ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการที่บิดามารดาให้การอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง และการเป็นตัวอย่างที่ดี ในการแสดงออกทางปัญญาสังคม-อารมณ์และความประพฤติที่เหมาะสม มีการประพฤติในการบริโภค การใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลา และทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวม สาธารณสมบัติ รวมทั้งแสดงออกให้ลูกรู้ถึงความรักความเอาใจใส่ เข้าใจในจิตใจและปัญหาของลูกแล้ว เยาวชนจะมีการเรียนรู้ เลียนแบบซึมซับเอาอย่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

เข้าไปในจิตใจด้วย ฟังราก็ให้เยาวชนมีจิตสำนึกทางปัญญาที่ดีตามไปด้วย และเอื้อให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพได้แก่ การมีคุณภาพชีวิต มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมเอื้อสังคม ในขณะที่หากันถ้าบิดามารดาไม่มีการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ที่เหมาะสมดังกล่าว เยาวชนวัยรุ่นจะได้รับการหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกทางปัญญาที่เหมาะสมน้อย ไม่เกิดการรับรู้การเลียนแบบและซึมซับในการแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่ได้แสดงให้เห็นว่าลูกได้รับการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังเช่นไรจากบิดามารดา ลูกก็จะมีลักษณะและพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง เช่น งานวิจัยของ อรพินทร์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ (2543) พบว่า การที่บิดามารดาใช้วิธีการจูงใจภายในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ลูกสนใจและตั้งใจเรียนโดยเน้นเรื่องความอยากรู้อยากเห็น การให้ความพยายามในการเรียน ส่งเสริมให้ลูกเรียนหนังสือด้วยความสุข จัดหาประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใหม่ ๆ และน่าสนใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ลูกมีความเป็นตัวของตัวเอง ในการเรียนรู้แล้ว ลูกจะมีแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้ ตามสิ่งที่บิดามารดาถ่ายทอดนั้น ในขณะที่บิดามารดาใช้วิธีการจูงใจภายนอก การเรียนรู้นั้นจะส่งผลที่จะทำลายแรงจูงใจภายในในการเรียนของลูก สอดคล้องกับงานวิจัยมหาคของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคณะ (2540) ที่พบว่า การปลูกฝังอบรมทางพุทธศาสนาจากบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชน ส่งผลร่วมกันต่อปริมาณการนับถือศาสนาพุทธของเยาวชนไทย โดยอิทธิพลของครอบครัวมีมากที่สุดใ้ในนักเรียนประถมปลายและมัธยมต้น แล้วอิทธิพลของครอบครัวจะลดลงเมื่อเยาวชนอายุมากขึ้น โดยอิทธิพลของครอบครัวที่สำคัญคือปริมาณการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบพุทธ แบบรักสนับสนุนมากและการเป็นแบบอย่างทางพุทธของบิดามารดา สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2533) ที่เสนอแนะว่า การอบรมเลี้ยงดูที่มารดาปฏิบัติต่อเด็กในการควบคุมตนเอง มีส่วนช่วยส่งเสริมจิตลักษณะการควบคุมบังคับ ความมั่นใจในตนเอง และการมุ่งอนาคต

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเห็นแบบอย่างทางจิตใจ อารมณ์ สังคมและพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องอย่างมากกับแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตที่กล่าวว่าบุคคลจะยอมรับพฤติกรรมบุคคลอื่นที่ตนต้องการอย่างเทียบเคียง และเป็นบุคคลที่มีความผูกพันทางอารมณ์อย่างมาก (Bandura, 1986) เช่นเดียวกับงานวิจัยในต่างประเทศที่สนับสนุนว่า การมีเพื่อนในช่วงปีแรก (Wentzel, Barry, & Caldwell, 2004) วัยรุ่นตอนต้น ในระดับชั้นปีที่ 6 และเพื่อนที่ใกล้ชิดนั้นมีพฤติกรรมเอื้อสังคมแล้ว เมื่อนักเรียนวัยรุ่นนั้นศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 8 จะมีการยึดมั่นที่จะมีเป้าหมายที่เอื้อสังคมด้วย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมอยู่ในระดับต่ำเริ่มแรกเมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่น ๆ จะพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมเมื่ออยู่ใกล้เพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคม ในขณะที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมอยู่ในระดับสูงเริ่มแรก จะลดพฤติกรรมเอื้อสังคมลงเมื่ออยู่กับเพื่อนที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมน้อยกว่า จะเห็นว่าผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่เสนอว่า อิทธิพลระยะใกล้ที่สุดของการเรียนรู้จากการสังเกตมีผลต่อกระบวนการจูงใจที่ทำให้บุคคลรับเอาคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้จากการสังเกตเข้ามาไว้ในจิตใจ

การควบคุมตนเองเป็นปัจจัยจิตลักษณะที่มีหลักฐานจากการวิจัยที่ศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง (Tangrey et al, 2004) ที่พบว่า การควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สามารถควบคุมการคิด อารมณ์ ความหุนหัน และการกระทำที่ไม่พึงปรารถนานั้น สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในทางบวก โดยพบว่าบุคคลที่มีการควบคุมตนเองได้ มีความสามารถในการยับยั้งความอยากในการบริโภคอาหาร สุรา ยาเสพติด และประหยัดในการใช้เงิน นอกจากนี้การควบคุมตนเองยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับลักษณะบุคลิกภาพความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความเข้าอกเข้าใจในความรู้สึก ความต้องการของคนอื่น และจัดการอารมณ์ทางลบได้อย่างเหมาะสม ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของจิตสำนึกทางปัญญาและการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การควบคุมตนเองส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟินเคล และ แคมป์เบลล์ (Finkel & Campbell, 2000) ที่รายงานว่าคนที่มีการควบคุมตนเองได้สูง จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น และปรับตัวได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นดัชนีหนึ่งที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตของเยาวชน

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้แสดงหลักฐานให้เห็นว่าการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนต่าง ๆ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เยาวชนรับรู้วิธีการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียนแบบเดียวกัน จึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาเท่าที่ควร แต่พบว่าการปลูกฝังจิตสังคม-อารมณ์ จากทางโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยรุ่น

2.2 อิทธิพลของจิตสำนึกทางปัญญาที่มีต่อคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนว่าจิตสำนึกทางปัญญา นั้นเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่พึงปรารถนา เนื่องจากจิตสำนึกทางปัญญาช่วยส่งเสริมให้เยาวชนวัยรุ่นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อตนเอง และสังคม โดยมีหลักฐานจากการวิจัยเรื่องนี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า เยาวชนวัยรุ่นที่มีจิตสำนึกทางปัญญาสูง จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางบุคลิกภาพและจิตลักษณะ โดยจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (Eisenberg & Fabes, 1998) เฉพาะพฤติกรรมเอื้อสังคมมีงานวิจัยจากต่างประเทศจำนวนหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมมีความสัมพันธ์สูงกับเหตุผลเชิงจริยธรรม และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (Eisenberg et al., 1999) ซึ่งคุณลักษณะเหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นนั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางปัญญาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้มีงานวิจัยหลายเรื่องพบว่าตัวแปรจิตลักษณะในทางบวก เช่น ความคงเส้นคงวาของอารมณ์ ความรับผิดชอบทางสังคม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคม (Radke-Yarrow et al., 1983) และมีข้อสังเกตจากงานวิจัยที่พบในต่างประเทศสนับสนุนว่า การบริโภคที่เพียงพอ เป็นสิ่งที่

ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในขณะนี้เพื่อคุณภาพชีวิต โดยจากการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างปริมาณการบริโภคที่เกินจำเป็น กับความสุขของมนุษย์ นอกจากนี้ค่านิยมการบริโภคที่ยึดตนเองส่งผลทางลบต่อความสุขของบุคคล (Schmuck & Vlek, 2003)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การวิจัยต่อไปควรเป็นการศึกษาระยะยาวและติดตามผลอย่างต่อเนื่องทั้งกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน จิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้อย่างชัดเจน และควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบเพื่อเข้าใจพัฒนาการของจิตสำนึกทางปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้การศึกษาระยะยาวยังทำให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ว่าจิตสำนึกทางปัญญาเป็นคุณลักษณะที่คงเส้นคงวาหรือไม่

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการถ่ายทอดทางสังคม และการปลูกฝังในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในองค์กรรวมทั้งบูรณาการวิธีการถ่ายทอดแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น การเป็นแบบอย่าง การอบรมสั่งสอนโดยตรง การให้รางวัลและการลงโทษ ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุอิทธิพลเฉพาะของวิธีการถ่ายทอดแบบไหนส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าวนี้การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดทางสังคมในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน ว่าวิธีการไหนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนมากน้อยแค่ไหน

3. การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงทดลองเพื่อยืนยันความเป็นสาเหตุและผลของการมีจิตสำนึก โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่นที่พึงประสงค์ โดยใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกทางปัญญาจากครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ไปดำเนินการทดลองใช้ ว่ากระบวนการถ่ายทอดและปลูกฝังดังกล่าวแบบบูรณาการนี้จะส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพของเยาวชนวัยรุ่น ตลอดจนการทำการทดลองว่าวิธีการควบคุมตนเองนั้นมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาหรือไม่

4. การศึกษาวิจัยต่อไป ควรศึกษาในรูปแบบการวิจัยระยะสั้น เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ แต่ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุที่แตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุ 11-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ อาจแตกต่างกันไปถ้าศึกษากับเยาวชนในช่วงอายุอื่น เช่น วัยรุ่นตอนปลาย เพื่อศึกษาว่าอิทธิพลครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตแตกต่างกันหรือไม่

บรรณานุกรม

- คมเพชร ฉัตรสุกกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). *การสร้างมาตรการประเมินและปกตวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *แนวพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จรจา สุวรรณทัต ลาตทองใบ ภูอภิรมย์ และ กมล สุดประเสริฐ. (2533). *ความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กไทยในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษา การฝึกทักษะ และการพัฒนาจิตลักษณะเพื่อการสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 44 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540). *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหาร ศาสตร์.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ. (2547). *การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรบรโภคด้วยปัญญาของเยาวชน*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 99. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาพจิต, กรม. (2543). *รายงานวิจัยการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชน ไทยอายุ 12 – 60 ปี*. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาสุภาพจิต กรมสุภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546). *จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง*. *วารสารเพชรบุรี วิทยาลัยการณ*. 45 – 57.
- อรพินทร์ ชูชม และ อัจฉรา สุขารมณ. (2543). *การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแรงงใจภายใน : ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงงใจภายใน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliff, NJ : Prentice – Hall.
- Bar-On, R. (1997). *The Emotional Quotient Inventory : Technical Manual*. Toronto, Canada : Multi – Health Systems.
- Bar-On, R., & Parker, J.O.A. (2000). *The Handbook of Emotional Intelligence*. San Francisco, CL : Jossey – Bass.
- Eisenberg, N., Guthrie, I.R., Murphy, B.C., Shepard, S.A., Cumberland, A., & Carlo, G. (1999). Consistency and development of prosocial dispositions : A longitudinal study. *Child Development*, 70(6): 1360 – 1372.

- Eisenberg, N., & Fabes, R.A. (1998). Prosocial Development. In N. Eisenberg & W. Damon (Eds.), *Handbook of Child Psychology : Vol 3. Social, Emotional, and Personality Development* (5th ed., pp.701 – 778) New York : Wiley.
- Finkel, E., & Campbell, W.K. (2000, February). *Ego Depletion and Accommodation in Romantic Relationships*. Poster presented at the Society for Personality and Social Psychology, Nashville, TN.
- Maccoby, E.E. (1992). The role of parents in the socialization of children : An historical overview. *Developmental Psychology*, 28(6) : 1006 – 1017.
- Mayer, J.D., & Salovey, P. (1997). “What is emotional intelligence ?” In P. Salovey & D. Sluyter (Eds). *Emotional development and emotional intelligence : educational implications*. New York : Basic Books.
- Penner, L.A., & Finkelstein, M.A. (1998). Dispositional and structural determinants of volunteerism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 : 525 – 537.
- Radke – Yarrow, M., Zahn – Waxler, C., & Chapman, M. (1983). Children’s Prosocial Dispositions and Behavior. In P.H. Mussen (Ed.), *Hanbook of child psychology, socialization, personality and social development*. (Vol.4 pp.469 - 546). New York : Wiley.
- Shapiro, L.E. (1997). *How to Raise a Child with a High EQ*. New York : Harper Collins Publishers.
- Stakols, P. (1996). Translating social ecological theory into guidelines for community health promotion. *American Journal of Health Promotion*. 10(4) : 280 – 293.
- Tangney, J.P., Baumeister, R.F., & Boone, A.L. (2004). High self – control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2) : 271 – 322.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการ ของข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ว่าที่ร้อยตรี อ.ดร.มนัส บุญประกอบ¹

อ.ดร.พรรณี บุญประกอบ²

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้เพื่อหาตัวแปรที่เป็นตัวแปรจำแนกประเภทพฤติกรรมการทำงาน ภายหลังจากเกษียณอายุของข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยสถานการณ์ จิตลักษณะเดิม และจิตลักษณะตามสถานการณ์ของข้าราชการเกษียณอายุที่มีลักษณะทางชีวสังคมและ ภูมิหลังต่างกัน ประชากรประกอบด้วย ข้าราชการบำนาญของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เกษียณอายุ ราชการทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนวิชาการตั้งแต่ปี พ.ศ.2532-2545 จำนวน 281 คน ใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมด ได้แบบสอบถามกลับคืนมา 211 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75.09 และทำการสัมภาษณ์เจาะลึกข้าราชการเกษียณอายุจำนวน 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์จำแนก และการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย พบว่า

1. ตัวแปรจำแนกพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการ ได้แก่ สถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูง และการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน โดยสามารถจำแนกการทำงาน ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ/เอกชน และงานอื่น ๆ ออกจากการไม่ได้ทำงาน
2. ข้าราชการเกษียณอายุที่แตกต่างกัน ทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และเงินรายได้ จะมีความแตกต่างกันในด้านการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน นอกจากนี้ผู้ที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันยังมีความแตกต่างกันในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง สุขภาพจิต และเจตคติต่อการทำงาน รวมทั้งผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการแตกต่างกันก็จะได้รับคำแนะนำชักจูงแตกต่างกัน

¹ รองผู้อำนวยการฝ่ายสื่อการศึกษาและสังคมสัมพันธ์ และประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอก (เน้นวิจัย) สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

² รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและแผนงาน สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were to find out variables which could discriminate work behaviors after the government officials' retirement at Srinakharinwirot University (SWU), and to compare situational factors (work condition, persuasion and social support), psychological characteristics (self esteem, work motivation, and mental health), and situational psychological factors (self efficacy and work attitude) of the retired ones who were different in bio-social characteristics and background (gender, age, education level, academic position, marital status, and income). The population consisted of 281 retired government officials, during 1989-2002. Data were collected from all by using questionnaires which got back and were completed only 211 of them (75.09%). Furthermore, 20 retired government officials were purposive sampling for in-depth interview. Data analysis was done by applying the following statistics: percentage, mean, standard deviation, t-test, analysis of variance, discriminant analysis, and content analysis.

Research findings were as follows:

- 1. Three variables as discriminant factors were work condition, persuasion, and self - efficacy. They could discriminate samples who worked at higher education institute and other works from the group of not working.*
- 2. The retired government officials who were different in gender, age, education level, and income had self efficacy differently. Furthermore, ones who were different in education level would be different in self - esteem, mental health, and work attitude as well. Finally, ones who had different academic position would get different persuasion.*

บทนำ

คำว่า “ผู้สูงอายุ” (the elderly) หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และตามระเบียบของราชการไทยผู้เกษียณอายุก็อยู่ในวัย 60 ปีเช่นเดียวกัน ตามความเป็นจริงแล้วถือว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า ซึ่งมีประสบการณ์ชีวิตและการทำงานมาอย่างยาวนาน มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ยืนยันว่าผู้สูงอายุยังคงมีศักยภาพ ความพร้อมในการทำงานหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และงานวิจัยอีกจำนวนมากสนับสนุนว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องการทำงานภายหลังที่ได้เกษียณอายุราชการแล้ว

โดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันว่าผู้สูงอายุเคยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำเกี่ยวกับงานด้านต่างๆ อาทิ เคยเป็นผู้นำทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การเมืองและภาคสาธารณะ เป็นต้น ประสบการณ์ของผู้สูงอายุเป็นที่ชื่นชม ดังนั้นจึงเป็นที่คาดหวังในการถ่ายทอดความชำนาญและความรู้สู่คนรุ่นหลังภายในครอบครัวและชุมชน อย่างไรก็ตามพบว่าม้งงานวิจัยจำนวนน้อยมากที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของข้าราชการเกษียณอายุ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว) เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีประวัติมายาวนานกว่า 55 ปี นับตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงและวิทยาลัยวิชาการศึกษาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีข้าราชการที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วจาก มศว จำนวนมาก หากแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการทำงานของผู้ที่เกษียณอายุภายหลังที่ได้เกษียณอายุไปแล้วจาก มศว หรือการค้นหาคำตอบที่ว่าปัจจัยอะไรที่เป็นตัวกำหนดให้ผู้ที่เกษียณอายุแล้วยังคงอยู่ในชีวิตการทำงานต่อไป และตัวแปรที่เป็นภูมิหลังของบุคคลจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัจจัยดังกล่าวมากน้อยเพียงไร การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยพยายามที่จะตอบคำถามเหล่านั้น และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายหรือการวางแผนในอนาคตโดยคำนึงถึงผู้สูงอายุภายหลังการเกษียณอายุราชการ ซึ่งล้วนเป็นบุคลากรที่ทรงคุณความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาตัวแปรที่สามารถจำแนกประเภทพฤติกรรมการทำงานภายหลังการเกษียณอายุของข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยสถานการณ์ (สถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูง และการสนับสนุนทางสังคม) จิตลักษณะเดิม (การเห็นคุณค่าในตนเอง แรงจูงใจในการทำงาน และสุขภาพจิต) และจิตลักษณะตามสถานการณ์ (การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน และเจตคติต่อการทำงาน) ของข้าราชการเกษียณอายุที่มีความแตกต่างกันด้านลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานภาพสมรส และเงินรายได้)

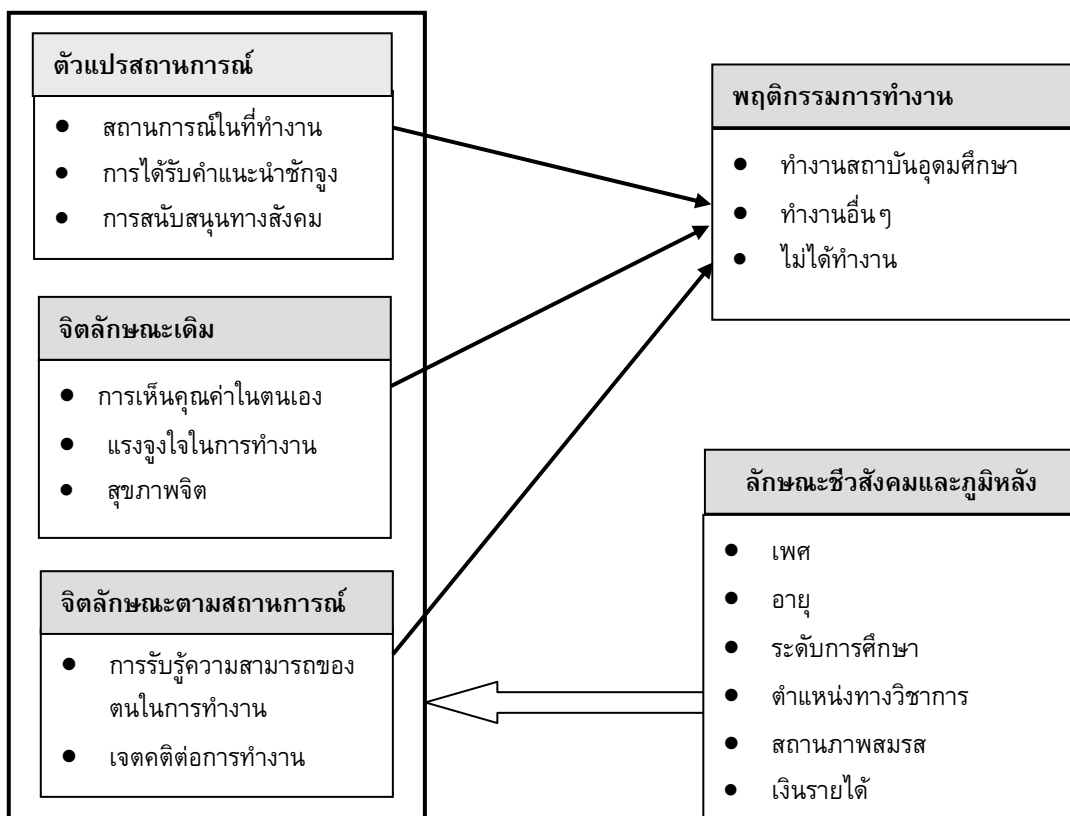
กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้แนวคิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) เป็นกรอบในการศึกษาและอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์โดยการพิจารณาร่วมกันทั้งสาเหตุภายนอก ได้แก่ ตัวแปรสถานการณ์ และสาเหตุภายใน ได้แก่ ตัวแปรจิตลักษณะเดิมและตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ เพื่อใช้เป็นตัวแปรจำแนกพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการเกษียณอายุ และศึกษาผลของความแตกต่างของตัวแปรด้านชีวสังคมและภูมิหลังของข้าราชการเกษียณอายุร่วมด้วย

จากการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทยของประทีป จินฉิ่ง และคณะ (2542) พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงาน จำนวน 40 เรื่อง มีงานวิจัยที่พบว่าปัจจัยภายนอกมีผลต่อการทำงาน ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม (13 เรื่อง) ความรู้ความสามารถในงานที่ทำ (8 เรื่อง) ความพึงพอใจในงาน (6 เรื่อง) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (4 เรื่อง) แรงจูงใจในการทำงาน (3 เรื่อง) ความเชื่ออำนาจในตน (3 เรื่อง) นอกจากนี้ ตัวแปรชีวสังคมที่พบผลต่อการทำงาน ได้แก่ อายุ (11 เรื่อง) รายได้ (5 เรื่อง) ระดับการศึกษา (4 เรื่อง) เพศ (3 เรื่อง) ตำแหน่งการงาน (1 เรื่อง) และสถานภาพสมรส

(1 เรื่อง) ซึ่งพบผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้จากทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะของดวงเดือน พันธมนาวิน (2538) ที่ได้ให้ความสำคัญกับจิตลักษณะพื้นฐานที่เปรียบเสมือนเป็นรากของต้นไม้ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมคนดีคนเก่ง คือ สุขภาพจิตของบุคคล (ข้าราชการเกษียณอายุจัดเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง ปฏิบัติหน้าที่มาจนครบวาระของการทำงานตามระเบียบของราชการ และยังมีความสามารถที่จะทำงานต่อไปได้) จากผลการศึกษา และแนวคิดดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงนำเอาตัวแปรดังกล่าวมากำหนดเป็นตัวแปรสถานการณ์และตัวแปรจิตลักษณะเดิม ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ส่วนจิตลักษณะตามสถานการณ์นั้น ได้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษา พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานและเจตคติต่อการทำงานมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของผู้สูงอายุ เช่น งานวิจัยของฉวีวรรณ จันทร์รัตน์ (2540) งานวิจัยของศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2535) และงานวิจัยของเกริกศักดิ์ บุญญานุพงษ์ (2539) ซึ่งจะได้้นำตัวแปรทั้งสองมาศึกษาในการวิจัยนี้ด้วย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยแสดงขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปร

วิธีดำเนินการวิจัย**ประชากรกลุ่มตัวอย่าง**

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ศึกษาทั้งกลุ่มประชากรที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒตั้งแต่ปี พ.ศ.2532-2545 จำนวน 281 คน (กองคลัง มศว ปีงบประมาณ 2546)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามประกอบด้วย 10 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. **ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง** (biosocial factors and background) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานภาพสมรส และเงินรายได้

2. **สถานการณ์ในที่ทำงาน** (work condition) เป็นการสอบถามสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจของบุคคลในการทำงาน ได้แก่ ความสะดวกสบาย ความมีอิสระในการทำงาน การได้รับการยกย่องนับถือ เป็นต้น มีข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ ใช่/ไม่ใช่ โดยให้คะแนนเป็น 1 กับ 0

3. **การได้รับคำแนะนำชักจูง** (persuasion) เป็นการสอบถามถึงการได้รับคำแนะนำคำชักชวน คำเชิญจากหน่วยงานใหม่ หรือจากการได้รับคำแนะนำจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อข้าราชการเกษียณอายุ มีข้อคำถามจำนวน 2 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ ใช่/ไม่ใช่ โดยให้คะแนนเป็น 1 กับ 0

4. **การสนับสนุนทางสังคม** (social support) เป็นการสอบถามการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวและบุคคลอื่นในด้านอารมณ์ ด้านวัตถุ และด้านข้อมูล มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ จริง ก่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง โดยให้คะแนน 5,4,3,2 และ 1 ตามลำดับ

5. **การเห็นคุณค่าในตนเอง** (self-esteem) เป็นการสอบถามการรับรู้ถึงลักษณะของตนเอง โดยประเมินจากตนเองและข้อมูลจากคนรอบข้าง แล้วเกิดการยอมรับ เห็นความสำคัญ และความภาคภูมิใจในความสามารถและความสำคัญของตน มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เช่นเดียวกับแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม

6. **แรงจูงใจในการทำงาน** (work motivation) เป็นการสอบถามความต้องการและความพึงพอใจของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนร่วมกับปัจจัยภายในงาน ซึ่งเป็นแรงกระตุ้น โดยไม่ต้องอาศัยกฎเกณฑ์ภายนอกเป็นข้อบังคับ มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เช่นเดียวกับแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม

7. **สุขภาพจิต** (mental health) เป็นการสอบถามสภาพทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเป็นปกติและความผิดปกติที่ไม่รุนแรง เช่น ความกังวลใจ ความเครียด ความสามารถในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ ตลอดจนมีความสุข ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับเช่นเดียวกับแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม

8. การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน (self-efficacy) เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยให้ผู้ตอบประเมินตนเองว่าสามารถทำได้หรือไม่และมีความมั่นใจในระดับใดในการปฏิบัติงานหลังเกษียณอายุราชการ มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ทำได้ และมั่นใจที่สุด จนถึง ไม่สามารถทำได้ โดยให้คะแนนตั้งแต่ 5,4,3,2,1 และ 0 ตามลำดับ

9. เจตคติต่อการทำงาน (work attitude) เป็นการสอบถามการมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการทำงาน มีความรู้สึกเป็นสุขและพอใจในการทำงาน รวมไปถึงความพร้อมหรือความเต็มใจที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไป มีข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ เช่นเดียวกับแบบวัดการสนับสนุนทางสังคม

10. พฤติกรรมการทำงาน (work behaviors) เป็นการสอบถามถึงลักษณะของงานที่ข้าราชการเกษียณอายุเลือกทำเพื่อเพิ่มรายได้ภายหลังเกษียณอายุราชการแล้ว แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ทำงานสถาบันอุดมศึกษา ทำงานอาชีพอื่น และไม่ได้ทำงาน

นอกจากแบบสอบถาม 10 ชุด ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อศึกษาการให้เหตุผลและเจตคติต่อการทำงานภายหลังจากการเกษียณอายุราชการด้วย

คุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย เป็นผู้สร้างขึ้นจากนิยามปฏิบัติการ ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ทดลองใช้กับข้าราชการเกษียณอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของภาษา และได้นำไปทดลองใช้ (try out) กับข้าราชการเกษียณอายุที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมจำนวน 21 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามและคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทุกฉบับอยู่ระหว่าง 0.72-0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บทางไปรษณีย์จากกลุ่มประชากร จำนวน 281 คน ในระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2546 แบบสอบถามที่ได้รับคืนมาจำนวน 211 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75.09 และสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 20 คน ในช่วงเดือนธันวาคม 2546

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรม SPSS/PC

1.) สถิติเชิงพรรณนา (ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Varince) เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรสถานการณ์ ตัว

แปรจิตลักษณะเดิม และตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ของข้าราชการเกษียณอายุซึ่งมีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน

2.) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminant analysis) เพื่อจำแนกพฤติกรรมการทำงานภายหลังการเกษียณอายุของข้าราชการเกษียณอายุของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3.) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ใช้กับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกับข้าราชการเกษียณอายุของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 20 คน ซึ่งมีทั้งด้านเหตุผลและเจตคติต่อการทำงานภายหลังเกษียณอายุ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 211 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (117 คนหรือร้อยละ 55.5) มีอายุระหว่าง 60 – 70 ปี (142 คนหรือร้อยละ 67.3) ระดับการศึกษาสูงสุดคือ ปริญญาโท (124 คน หรือร้อยละ 58.8) มีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ (92 คนหรือร้อยละ 43.6) มีสถานภาพสมรส คือ อยู่ด้วยกัน (138 คนหรือร้อยละ 65.4) และมีรายได้ประจำประมาณ 20,001–30,000 บาท (87 คนหรือร้อยละ 41.2)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์จำแนกแสดงไว้ในตาราง 1-4

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่าพิสัยของตัวแปรเพื่อการวิเคราะห์จำแนก

ตัวแปร	$\bar{X}$ (SD)			พิสัย
	1 (n = 74)	2 (n = 57)	3 (n = 72)	
สถานการณ์ในที่ทำงาน	4.05 (2.59)	3.73 (2.50)	1.59 (2.34)	0 – 8
การได้รับคำแนะนำชักจูง	.70 (.67)	.61 (.75)	.15 (.43)	0 – 2
การสนับสนุนทางสังคม	4.28 (.46)	4.23 (.53)	4.07 (.56)	1 – 5
การเห็นคุณค่าในตนเอง	4.09 (.54)	4.08 (.46)	3.93 (.43)	1 – 5
แรงจูงใจในการทำงาน	3.89 (.05)	3.81 (.47)	3.70 (.46)	1 – 5
สุขภาพจิต	4.27 (.66)	4.25 (.68)	4.09 (.59)	1 – 5
การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน	4.04 (.77)	4.06 (.69)	3.61 (.79)	1 – 5
เจตคติต่อการทำงาน	4.55 (.48)	4.67 (.42)	4.49 (.42)	1 – 5

จากตาราง 1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจาก 3 กลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์จำแนก กลุ่มแรก (ทำงานสถาบันอุดมศึกษา) กลุ่มสอง (ทำงานอื่นๆ) และกลุ่มสาม (ไม่ได้ทำงาน) มีจำนวน 74, 57 และ 72 คน

ตามลำดับ (ใช้เฉพาะกรณีที่มีข้อมูลครบทุกข้อ) จำนวนรวม 203 คน ค่าเฉลี่ยของตัวแปรแทบทุกตัวในกลุ่มแรก จะมีค่าสูงกว่ากลุ่มสองและกลุ่มสาม และค่าเฉลี่ยของตัวแปรในกลุ่มสองทุกตัวจะมีค่าสูงกว่ากลุ่มสาม

ตาราง 2 แสดงค่านัยสำคัญทางสถิติของการวิเคราะห์จำแนก

ฟังก์ชัน	ค่าไอเกน (λ)	สหสัมพันธ์ คาโนนิกอล (Rc)	ค่าแลมบ์ดา ($\wedge$)	ไคสแควร์ (χ^2)	df	ค่า p
1	.36	.51	.71	66.79	16	.00
2	.02	.16	.97	5.51	5.51	.59

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 2 แสดงว่ามีค่าฟังก์ชันจำแนกเพียงค่าเดียวที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .00$)

ตาราง 3 แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างฟังก์ชันจำแนกกับตัวแปรตาม (Corr) และสัมประสิทธิ์มาตรฐานของฟังก์ชันจำแนก (Coeff) ที่มีนัยสำคัญ

ตัวแปร	Corr	Coeff
สถานการณ์ในที่ทำงาน	.749	.644
การได้รับคำแนะนำชักจูง	.658	.465
การสนับสนุนทางสังคม	.302	.227
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.256	-.110
แรงจูงใจในการทำงาน	.263	.113
สุขภาพจิต	.207	-.002
การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน	.452	.386
เจตคติต่อการทำงาน	.159	-.002

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างฟังก์ชันจำแนกกับตัวแปรตามที่มีค่าสูงมีจำนวน 3 ตัว เรียงลำดับจากสำคัญมากที่สุด คือ สถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูงและการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน ($Corr = .749, .658$ และ $.452$ ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาพร้อมกับค่าสัมประสิทธิ์ที่เป็นมาตรฐานของฟังก์ชันจำแนก ซึ่งพบว่า สถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูง และการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์สูง ($Coeff = .644, .465$ และ $.386$ ตามลำดับ) ดังนั้น ตัวแปรที่สนับสนุนฟังก์ชันจำแนกที่ชัดเจนที่สุด คือ ตัวแปรสถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูงและการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ยของกลุ่ม (Group-Centroids)

กลุ่ม	ค่าเฉลี่ยของกลุ่ม
ทำงานสถาบันอุดมศึกษา	.540
ทำงานอื่นๆ	.310
ไม่ได้ทำงาน	-.801

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่าฟังก์ชันจำแนกดังกล่าว สามารถจำแนกกลุ่มตัวอย่างผู้ซึ่งยังคงทำงานต่อไปในสถาบันอุดมศึกษาและทำงานอื่นๆ (ค่าเฉลี่ยเป็นบวกทั้งคู่) ออกจากกลุ่มที่ไม่ได้ทำงาน (ค่าเฉลี่ยเป็นลบ) หมายถึงกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีสถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำชักจูง และการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่ 3

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแสดงไว้ในตาราง 5

ตาราง 5 ผลการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวน (ANOVA) ของคะแนนตัวแปรสถานการณ์ ตัวแปรจิตลักษณะเดิม และตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ของข้าราชการเกษียณอายุที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน

ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง	1	2	3	4	5	6	7	8
เพศ	-	-	-	-	-	-	2.42*	-
อายุ	-	-	-	-	-	-	6.06*	-
ระดับการศึกษา	-	-	-	4.05*	-	6.57*	13.05**	3.56*-
ตำแหน่งทางวิชาการ	-	3.77*	-	-	-	-	-	-
สถานภาพสมรส	-	-	-	-	-	-	-	-
เงินรายได้	-	-	-	-	-	-	3.74*	-

หมายเหตุ * p < .05 **p < .01

1 = สถานการณ์ในที่ทำงาน

2 = การได้รับคำแนะนำชักจูง

3 = การสนับสนุนทางสังคม

4 = การเห็นคุณค่าในตนเอง

5 = แรงจูงใจในการทำงาน

6 = สุขภาพจิต

7 = การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน

8 = เจตคติต่อการทำงาน

จากตาราง 5 พบว่าข้าราชการเกษียณอายุที่มีเพศและอายุแตกต่างกันจะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05

- ข้าราชการเกษียณอายุชาย ($\bar{X} = 4.06$) จะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่าข้าราชการเกษียณอายุหญิง ($\bar{X} = 3.79$)

- ข้าราชการเกษียณอายุที่มีอายุระหว่าง 60-65 ปี ($\bar{X} = 4.12$) จะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่าผู้ที่มียุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.68$)

◆ ข้าราชการเกษียณอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สุขภาพจิต การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน และเจตคติต่อการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05, .05, .01 และ .05 ตามลำดับ

- ข้าราชการเกษียณอายุที่จบปริญญาเอก ($\bar{X} = 4.22$) จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้จบปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.91$)

- ข้าราชการเกษียณอายุที่จบปริญญาเอก ($\bar{X} = 4.53$) จะมีสุขภาพจิตดีกว่าผู้ที่จบปริญญาโท ($\bar{X} = 4.17$) และผู้ที่จบปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.02$)

- ข้าราชการเกษียณอายุที่จบปริญญาเอก ($\bar{X} = 3.38$) จะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่าผู้ที่จบปริญญาโท ($\bar{X} = 3.93$) และผู้ที่จบปริญญาโทจะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่าผู้ที่จบปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.55$)

- ข้าราชการเกษียณอายุที่จบปริญญาเอก ($\bar{X} = 4.70$) จะมีเจตคติต่อการทำงานดีกว่าผู้ที่จบปริญญาตรี ($\bar{X} = 4.44$)

◆ ข้าราชการเกษียณอายุที่มีตำแหน่งทางวิชาการต่างกันจะมีการได้รับคำแนะนำช้จูงแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีตำแหน่งรองศาสตราจารย์หรือศาสตราจารย์ ($\bar{X} = 0.68$) จะได้รับคำแนะนำช้จูงมากกว่าผู้มีตำแหน่งอาจารย์ ($\bar{X} = 0.34$)

◆ ข้าราชการเกษียณอายุที่มีเงินรายได้ต่างกันจะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีเงินรายได้มากกว่า 30,000 บาท ($\bar{X} = 4.14$) มีการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสูงกว่าผู้มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท ($\bar{X} = 3.74$)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกส่วนใหญ่ มีตำแหน่งรองศาสตราจารย์และมีอายุในช่วง 60-65 ปี ทำหน้าที่เป็นทั้งบุคลากรในมหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชน และองค์กรอื่นๆ จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว สรุปได้ว่าพวกเขาทำงานด้วยเหตุผลที่หลากหลาย เช่น ได้รับเชิญจากหน่วยงาน เต็มใจที่จะทำงานต่อในหน่วยงานเดิม รู้สึกมีความสุขกับการทำงาน สามารถให้ความรู้และความเชี่ยวชาญในการพัฒนาการศึกษาและสังคมได้ สามารถทำงานได้อย่างมีอิสระและอื่นๆ บางท่านกล่าวว่าความสามารถในการทำงานยังคงมีเหมือนก่อน มีเจตคติเชิงบวกในการทำงาน เช่น พวกเขามุ่งที่ผลลัพธ์ของงานมากกว่าเงินเดือน และพอใจกับการทำงานของตน ประการสุดท้ายบางส่วนยังได้เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่างๆที่พวกเขาสามารถเลือกได้ตามความสนใจ

การสรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องนี้พบว่า ตัวแปรจำแนก 3 ตัว ได้แก่ สถานการณ์ในที่ทำงาน การได้รับคำแนะนำ ชักจูง และการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงานสามารถจำแนกพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณของข้าราชการ โดยจำแนกการทำงานในสถาบันอุดมศึกษา และการทำงานอื่นๆ ออกจากการไม่ได้ทำงาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ที่ประทีป จินฉัตร และคณะ (2542 : 49) ได้ทำการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทยไว้โดยพบตัวแปรภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความสัมพันธ์ของผู้ร่วมงาน และบรรยากาศในการทำงาน โดยมีขนาดอิทธิพลอยู่ระหว่าง .03 - .07 ส่วนตัวแปรภายใน ได้แก่ ความรู้ความสามารถในงานที่ทำและความเชื่ออำนาจภายในตน โดยมีขนาดอิทธิพลระหว่าง .04 - .05 และตัวแปรชีวสังคมพบว่ารายได้มีขนาดอิทธิพล .01

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบทางชีวสังคมและภูมิหลังที่แตกต่างกันของข้าราชการเกษียณอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้พบว่าข้าราชการเกษียณอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่แตกต่างกันด้านองค์ประกอบชีวสังคมและภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และเงินรายได้ จะมีความแตกต่างกันในเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงระดับปริญญาโทหรือเอก ผลที่เกี่ยวข้องเนื่องกันมากที่สุดคือ พวกเขามีการเห็นคุณค่าในตนเอง มีสุขภาพจิตดี และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานสูงกว่ากลุ่มอื่น ประการต่อมาผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการสูง จะได้รับคำแนะนำชักจูงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ บางทีอาจเป็นเพราะว่าสังคมรับรู้และยอมรับความสามารถทางวิชาการของข้าราชการผู้เกษียณอายุที่ยังคงมีประโยชน์ต่อสังคม ประการสุดท้าย ผลจากการสัมภาษณ์ก็ยังยืนยันข้อค้นพบงานวิจัยนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงตัวแปรสำคัญ 3 ตัวที่สามารถจำแนกพฤติกรรมการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือ ตัวแปรสถานการณ์ในที่ทำงาน ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ และด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจของบุคคลในการทำงาน ได้แก่ ความสะดวกสบาย ความอิสระในการทำงาน การได้รับการยกย่องนับถือ เป็นต้น ตัวแปรที่สองคือ การได้รับคำแนะนำชักจูง ได้แก่ คำชักชวน หรือเชิญเชิญจากหน่วยงานทั้งที่เดิมและที่ใหม่ รวมถึงการได้รับคำแนะนำจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อตัวข้าราชการ และตัวแปรสุดท้าย คือ การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน ซึ่งหมายถึง ความมั่นใจในความสามารถของตนที่จะปฏิบัติงานได้ จะเห็นได้ว่าตัวแปร

ทั้งสามเป็นตัวแปรทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัว และตัวแปรลักษณะทางจิตของบุคคล ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบในระดับนโยบายของมหาวิทยาลัย หรือหัวหน้าหน่วยงานโดยตรง ควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญทั้งในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นกายภาพ และการส่งเสริมในด้านการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน นอกจากนี้ สภาพทางชีวสังคมและภูมิหลังที่สำคัญของข้าราชการในงานวิจัยนี้ก็คือ ระดับการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะหลายตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนในการทำงาน การเห็นคุณค่าในตนเอง สุขภาพจิต และเจตคติต่อการทำงาน ข้อค้นพบนี้ให้ข้อชี้แนะว่า ในระดับนโยบายควรจะมีการส่งเสริมเพื่อให้บุคลากรมีโอกาสดำเนินการพัฒนาตนเองให้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นด้วย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาทรัพยากรบุคคลที่จะสามารถอยู่ในแวดวงของการทำงานได้ต่อไปอย่างมีคุณค่า

ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป อาจพิจารณาขยายจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขวางยิ่งขึ้นสู่มหาวิทยาลัยอื่นๆ ของรัฐ อาจใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งมากขึ้น หรือ พิจารณาตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและยังไม่ได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กองคลัง, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2526). ทะเบียนแสดงตนข้าราชการบำนาญ ปีงบประมาณ 2546. ถ่ายเอกสาร.
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์และ สุริย์ บุญญานุพงศ์. (2534). *ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม*. เชียงใหม่ : โครงการชราภาพศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์. (2539). *นโยบายของรัฐ และแนวทางการจัดบริการสังคม สำหรับผู้สูงอายุในอนาคต*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. กองคลัง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546
- เจมิกา ยามะรัต. (2527). *ความพึงพอใจในชีวิตคนชราศึกษากรณีข้าราชการบำนาญ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จินตนา สงค์ประเสริฐ. (2538). *ผู้สูงอายุ.กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.กรุงเทพมหานคร*.
- วีวรรณ จันทร์ตัน. (2540). *ความตั้งใจในการทำงานหลังเกษียณอายุของข้าราชการอัยการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ค. (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ฉัตรสุมน พลฤทธิบุญ. (2546). *โครงการการทำงานของผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- นภาพร ชโยวรรณและคณะ. (2532). *สรุปโครงการวิจัยและผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บรรลุ ศิริพานิช และคณะ. (2531). พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยที่อายุยืนยาวและแข็งแรง 2531. ม.ป.พ.
- ประทีป จินฉัตร และคณะ. (2542). การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (รายงานการวิจัย ฉบับที่ 74)
- มารศรี นุชแสงพลี. (2532). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ศึกษากรณีผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลินี แซ่เตี๋อง. (2534). ทักษะของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มีต่อวิชาชีพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลย์นิภา สวัสดิ์นฤเดช. (2539). สภาพแวดล้อมในการทำงานตามทักษะของข้าราชการฝ่ายธุรการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ. (2536). ประมวลประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ: บทบาทด้านครอบครัวและชุมชน สถาบันครอบครัว มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. สมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เจพริ้นท์.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และ มาลินี วงษ์สิทธิ์. (2535). ข้อเท็จจริงและทัศนคติของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวในกรุงเทพมหานคร ต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวิตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง. (2536) ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้กระบวนการสูงอายุและคุณภาพชีวิต. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- อรพินท์ บุญนาค. (2537). โครงการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้สูงอายุในด้านการทำงานและสวัสดิการเพื่อจัดตั้งศูนย์บริการจัดหางานให้ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandura, Albert. (1999). *Self-Efficacy in Changing Societies*. 3rd ed., Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaplan, Berton H. and Others. (1977). Social Support and Health, *Medical Care*. 15: 47 – 58.

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรส วัยกลางคนที่ทำงานนอกร้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

อ.ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง*

รศ.อัจฉรา สุขารมณั*

รศ.ดร.อรพินทร์ ชูชม*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สร้างและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุ ของภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรส 2) วิเคราะห์ดัชนีวัดภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกร้าน และ 3) ศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปรในแต่ละกลุ่มปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกร้าน กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ สตรีไทยสมรสซึ่งทำงานในหน่วยงานขนาดใหญ่ของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีอายุ 35 - 55 ปี และมีบุตรอย่างน้อย 1 คนรวมจำนวน 1,375 คน จากหน่วยงานทั้งหมด 12 แห่ง ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 7 ตัว ตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัว เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 6 ระดับรวม 244 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 0.7646 - 0.9531 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยโปรแกรม SPSS for windows v.11 และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและความสอดคล้องของโมเดลด้วยโปรแกรม LISREL v.8.72 ผลการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่าง 1) ปัจจัยด้านบุคคล (วัดจากตัวแปร บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว และประสบการณ์สูญเสียในชีวิต) 2) ปัจจัยด้านครอบครัว (วัดจากตัวแปร ภาระต่อครอบครัว สัมพันธภาพกับคู่สมรส ความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวและการสนับสนุนจากครอบครัว) 3) ปัจจัยด้านการทำงาน (วัดจากตัวแปร ภาระงาน ความก้าวหน้าในงาน ความคลุมเครือในงาน และการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา) 4) ปัจจัยด้านสังคมเมือง (วัดจากตัวแปร สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย และสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน) พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านนั้นมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรตามคือ ภาวะวิกฤตชีวิตตามการรับรู้ของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน (วัดจากตัวแปร ความเครียด การเผชิญปัญหามุ่งปรับอารมณ์และการปรับตัว) และพบว่า เมื่อเกิดภาวะวิกฤตจะส่งผลกระทบต่อให้เกิด การสูญเสียความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง ผลกระทบต่อการทำงานและ ความรุนแรงต่อตนเอง ครอบครัวได้ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิตพบว่า รูปแบบตามสมมติฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุนี้สามารถอธิบายเพื่อการทำนายค่าความแปรปรวนของภาวะวิกฤตชีวิต

* อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

ของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และกลุ่มรวมได้ร้อยละ 45, 84, 80 และ 100 ตามลำดับและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนในกลุ่มรวม มีความสอดคล้องกับรูปแบบสมมุติฐานอยู่ในเกณฑ์ปานกลางโดยพิจารณาจากดัชนีวัดความพอดี คือ ไค-สแควร์ = 1126.01, p -value = 0.00, df = 48, GFI = 0.92, $AGFI$ = 0.70, CFI = 0.96, RMR = 0.15 และ $RMSEA$ = 0.12

Abstract

This study is an explanatory research with the following objectives; a) constructing and developing causal relationship of midlife crisis of married Thai women, b) analyzing indices of midlife crisis of married Thai women, c) finding the interaction between observable variables in each factor influencing midlife crisis perception and d) searching for ways to protect midlife crisis of married Thai women. Sample is married Thai women working in government sector, state- enterprise sector, and private sector in Bangkok and its Periphery, with the age of 35-55 years old, and with at least 1 child, totaling 1,375 persons from 12 organizations. There are 6 latent variables and 18 observable variables. The measuring instrument used for this research is a 244 six-scaled items questionnaire with its reliability between 0.7646 and 0.9531. SPSS for windows version 11.0 is used for rudimentary data analysis. LISREL version 8.72 is used for analyzing confirmatory factor, and the goodness of fit of model. Findings are that Personal factor; bio-data, Neuroticism personality, experience in life loss. Family factor; responsibility in family, marital relationship, Buddhism commitment within family, and family support. Working factor; workload, job promotion, job ambiguity, colleague and boss support. Urban-society factor; neighbor relationship, residential environment. All independent factors have an influence on dependent factor, consisting of two variables, one of which is self-perception on life crisis; stress, coping oriented emotion, and adaptation. The other is impact on individual life crisis; loss of self-esteem, impact on work, and herself violence and others. According to this, the hypothesized midlife crisis causal model was consistent with opinions of married Thai women working in all 3 sample groups. This causal model could explain variance in midlife crisis of married Thai women working in government sector, state- enterprise sector, private sector and total groups at 95%, 84%, 80% and 100% respectively. In addition, causal model was consistent with opinion of total groups at the better criteria level with values of chi-square 1126.01, p -value = 0.00, df = 48, GFI = 0.92, $AGFI$ = 0.70, CFI = 0.96, RMR = 0.15 and $RMSEA$ = 0.12

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งในด้านการทำงาน ครอบครัวและสังคม ทำให้บุคคลเริ่มอ่อนแอลงอย่างต่อเนื่อง จะเห็นผลกระทบได้จากปัญหาอัตราการป่วยด้วยโรคที่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมกิริยาการทำงานที่ไม่สมดุล เพิ่มมากขึ้น เช่น โรคความดัน โรคหัวใจ เบาหวาน โรควิตกกังวล โรคจิตประสาท รวมทั้งอุบัติเหตุจากการอ่อนเพลียของร่างกาย เป็นต้น ปัญหาครอบครัวแตกแยก บุตรขาดความอบอุ่น ที่มีสาเหตุจากความไม่สมดุลของเวลาที่มีคุณภาพที่ใช้ไปกับการทำงานและครอบครัว ล้วนเป็นปัญหาสำคัญยิ่งที่นำไปสู่ภาวะวิกฤตของชีวิตที่ต้องเผชิญอยู่ตลอดในชีวิตประจำวัน หากบุคคลใดไม่สามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาวิกฤตของชีวิตเหล่านี้ได้ อาจส่งผลต่อภาวะสุขภาพร่างกายและจิตใจ เป็นปัญหาถูกโง่กระทบต่อครอบครัว บุตรหลานและผู้ที่เกี่ยวข้องขาดความสุขได้ จะเห็นได้จากสถิติแนวโน้มของบุคคล ครอบครัวและสังคมที่อยู่ร่วมกันมีภาวะเครียดมักใช้อารมณ์และวิธีรุนแรงในการจัดการแก้ปัญหา จึงเป็นสัญญาณทางพฤติกรรม ที่บ่งบอกถึงบุคคลมีภาวะวิกฤตทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น จากปัจจัยในระดับมหภาค กลุ่มสมรมมีการหย่าร้างสูงขึ้นจาก 4.65 คู่ต่อ 1,000 ครอบครัวในปี 2539 เป็น 5.93 คู่ต่อ 1,000 ครอบครัวในปี 2544 มีจำนวนสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2546)

ปัจจุบันสตรีมีบทบาทในสังคมมาก มีหน้าที่ความรับผิดชอบตามบทบาทเดิมในการเลี้ยงดูบุตรดูแลทำงานบ้าน และแนวโน้มจำนวนสตรีทำงานนอกบ้านจะรับบทบาทหน้าที่การงานเท่าเทียมผู้ชาย รวมถึงการเป็นหัวหน้างาน จากสถิติสำรวจในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 พบว่ามีประชากรไทยวัยทำงานที่อายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 49.41 ล้านคน เป็นชายหญิงใกล้เคียงกัน ที่ทำงานนอกบ้านถึงร้อยละ 71 และอีกร้อยละ 29 เป็นผู้ทำงานในบ้าน กำลังเรียนหนังสือ และว่างงาน โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีวัยกลางคนช่วงอายุ 35-55 ปี เป็นกำลังสำคัญของสังคมที่ต้องมีภาระหนักในการดูแลบุตรช่วงวัยรุ่น หน้าที่การงานเริ่มมีบทบาทเป็นผู้นำ ผู้บริหาร และทำงานเพื่อสังคม ประกอบกับสตรีระว่างกาย สตรีโรมนเพศเริ่มร่วงโรย จึงทำให้รับความกดดันทั้งภายในร่างกายตนเองและภายนอกจึงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ง่าย

นอกจากนี้ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาแวดล้อมทางสังคม พบได้จากปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทุกเดือนเกี่ยวกับคดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ มักเกิดขึ้นกับสตรีที่ทำงานนอกบ้านและเด็กเป็นเหยื่อเสมอ ทำให้ขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้สตรีทำงานนอกบ้านยังประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถเปิดเผยต่อสังคมหรือที่เป็นคหิความ ดังการศึกษาของ นายแพทย์ธรรณชัย คงสกนธ์ รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลรามาริบัติ (2547) พบว่า กรณีศึกษาในรายงานทางการแพทย์สตรีที่มารักษาด้านจิตแพทย์ มีสตรีทำงานรวมทุกระดับ 100 คน มีถึงร้อยละ 92 เคยถูกคุกคามทางเพศ เคยถูกลวนลามถูกละเมิดสิทธิ ในที่สาธารณะ แม้กระทั่งบนรถโดยสารจากชายโรคจิต จึงไม่กล้าเปิดเผยเพราะกลัวเสียชื่อเสียงและผลกระทบต่อสภาพจิตใจและหน้าที่การงานโดยตรง ประกอบกับค่านิยมเดิมที่ผู้หญิงส่วนใหญ่มักนิ่งเฉยและยอมจำนนต่อเหตุการณ์และความรุนแรงที่เกิดขึ้น กลัวส่งผลกระทบต่อตนเอง บุตรและครอบครัว และ

ถูกคาดหวังจากสังคมให้หญิงไทยต้องมีความอดทน ห้ามแสดงออกเท่าเทียมชายนั้น ปัญหาวิกฤตของชีวิตเหล่านี้จึงไม่สามารถแก้ไขได้ทันที จากสาเหตุดังกล่าวล้วนแต่ทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวไทยถดถอยลง จากงานวิจัยของเชค (Shek, 1996) พบว่า คุณภาพชีวิตครอบครัวเป็นตัวทำนายความสุขของกลุ่มสมรส และความสัมพันธ์ในครอบครัวและคุณภาพการสมรสจะมีอิทธิพลสูงต่อการปรับตัวของกลุ่มสมรสที่นำสู่ภาวะวิกฤตชีวิตในวัยกลางคนได้ ดังนั้นวิธีการที่ดีถ้าสตรีไทยยอมรับปัญหาของตนเอง สามารถประเมินปัญหาได้และสร้างความเชื่ออำนาจในตนเอง มีภูมิคุ้มกัน กล้าที่จะเผชิญปัญหาและจัดการได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละคน ทำให้เกิดความสมดุลในชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นทุนมนุษย์ที่เข้มแข็งของครอบครัวและสังคมต่อไป

ภาวะวิกฤต จึงเป็นภาวะชั่วคราวที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับรู้ว่ามีสิ่งคุกคามต่อตัวเขา ต่อภาพพจน์หรือเป้าหมายในชีวิต จากเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมหรือเรื่องราวในชีวิตประจำวัน หรือเหตุการณ์เฉพาะในชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคลนั้นว่าเป็นความรุนแรงคุกคามหรือเป็นสิ่งที่ทำลายที่ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด และความสูญเสียหรือความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจทำให้บุคคลนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยที่วิธีการแก้ปัญหาลักษณะเดิมๆ ไม่เพียงพอที่จะลดความตึงเครียดนั้นได้ บุคคลจึงเกิดความเสียสมดุลไป (Disequilibrium) และ ณ จุดนี้เรียกว่า วิกฤตทางอารมณ์ จากที่ปกปิดปัญหาทำให้เก็บกดและถูกลามเป็นความเชื่อที่ผิดๆ อาจจะตัดสินใจที่ผิดพลาดถึงแก่ชีวิต ทรัพย์สินของตนเอง และสร้างความรุนแรง ระบายอารมณ์ต่อบุตร ครอบครัวและศักยภาพในการทำงานอ่อนแอลงได้

คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อภาวะวิกฤต และค้นหาดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีสมรสไทยที่ทำงานนอกรับบ้านตามการรับรู้ของตนเองนั้น มีองค์ประกอบใดบ้าง เพื่อตรวจสอบใช้เป็นสัญญาณของการรับรู้ภาวะทางจิต และสภาพแวดล้อมที่จะเป็นอันตรายหรือบั่นทอนคุณภาพชีวิตของสตรีไทยวัยทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันมิให้เกิดวิกฤตชีวิตหรือถ้าเกิดขึ้นก็สามารถจัดการความกดดัน ความเครียดเหล่านี้ได้อย่างสมดุล พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสตรีสมรสทำงานนอกรับบ้านมีพลังใจที่จะเป็นกำลังที่เข้มแข็งให้กับกลุ่มสมรสและบุตร รวมทั้งสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกรับบ้าน
2. สร้างและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุ ของภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกรับบ้านในกลุ่มภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน
3. วิเคราะห์ดัชนีวัดภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกรับบ้าน ตามการรับรู้ของตนเอง
4. ศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านบุคคล ด้านสังคมเมือง กับตัวแปรในกลุ่มปัจจัยด้านครอบครัวและด้านการทำงาน จะส่งผลต่อภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสในกลุ่มรวม

5. ศึกษาผลกระทบของวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกบ้าน และค้นหาแนวทางในการป้องกันการเกิดภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกบ้าน

ขอบเขตการ

เป็นการวิจัยสหสัมพันธ์ และ การวิจัยเชิงบรรยาย

ประชากร ได้แก่ สตรีไทยแต่งงานแล้วที่มีอายุระหว่าง 35-55 ปี และทำงานนอกบ้านในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเลือกประชากรแบบเจาะจงด้วยเหตุผล หน่วยงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นเป็นกลุ่มที่อยู่ในสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองที่มีโอกาสกระทบหรือ ได้รับสิ่งกระตุ้นให้เกิดภาวะวิกฤตในชีวิตได้ง่ายจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สตรีไทยที่แต่งงานแล้ว อายุ 35-55 ปี มีบุตรอย่างน้อย 1 คน และทำงานนอกบ้าน ใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้หน่วยงานขนาดใหญ่ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน รวม 12 แห่ง รวมทั้งสิ้น 1,375 คน ซึ่งทำงานในหน่วยงานภาครัฐ 367 คน รัฐวิสาหกิจ 534 คนและ เอกชน 474 คน

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านตามสมมุติฐาน กับข้อมูลความคิดเห็นที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรล

กลุ่มที่สอง เป็นสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ประสบความสำเร็จทั้งครอบครัวและงาน และเคยผ่านประสบการณ์วิกฤตชีวิตมา รวมจำนวน 8 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแนวทางการเผชิญและแก้ปัญหาวิกฤต พร้อมเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำคู่มือแนวทางการเผชิญปัญหาภาวะวิกฤตต่อไป

นิยามปฏิบัติการ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายในซึ่งเป็นตัวแปรตาม 2 กลุ่ม

1. การรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตของบุคคล หมายถึง สตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้าน รับรู้ต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตว่าเป็นสิ่งที่อันตราย คุกคามต่อตนเอง อาจทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์หรือต่อภาพพจน์หรือเป้าหมายในชีวิต ทำให้บุคคลนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและเมื่อใช้วิธีการแก้ปัญหาในลักษณะเดิมๆ ไม่ได้ผลเพียงพอ จึงทำให้เกิดภาวะเครียดและใช้การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมและไม่สามารถปรับตัวได้ดี ทำให้ชีวิตของบุคคลนั้นเสียสมดุลไม่สามารถดำรงชีวิตที่เป็นปกติสุขได้ วัดจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ที่แสดงออกทางความรู้สึก อาการและพฤติกรรม

1.1 ความเครียด หมายถึง ความรู้สึกที่สตรี รับรู้ถึงความอึดอัด ความคับข้องใจ ไม่ได้ตั้งใจไม่สามารถตกลงใจหรือตัดสินใจเหตุการณ์ในขณะนั้นได้ จึงแสดงออกทางด้านร่างกายหรือทางอารมณ์ที่ไม่สมดุล

1.2 การเผชิญปัญหามุ่งปรับอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของสตรีไทยสมรส ในการเผชิญกับปัญหาโดยมุ่งแก้ไขอารมณ์ที่เป็นทุกข์โดยไม่เปลี่ยนแปลงสถานการณ์จริง ปรับกระบวนการคิดและใช้กลไกทางจิต แสดงออกด้วยการควบคุมอารมณ์ ทำจิตให้สงบและระบายอารมณ์ทางการพูดและการกระทำ

1.3 การปรับตัว หมายถึง การที่สตรีไทยสมรส สามารถปรับเปลี่ยนนิสัย วิธีการดำรงชีวิตของตนเองได้ เพื่อให้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในระดับที่ต้องการ หรือถ้าการปรับตัวนั้นไม่เหมาะสมจะแสดงออกในลักษณะของการทำลายต่อต้านกฎระเบียบหรือมีลักษณะของผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตเสียไป

2. ผลกระทบจากภาวะวิกฤต หมายถึง พฤติกรรมที่มีต่อครอบครัวและการทำงานของสตรีไทยสมรสที่เป็นผลกระทบมาจากที่สตรีไทยสมรส เกิดความเครียดและไม่สามารถเผชิญและไม่สามารถปรับตัวให้ร่างกาย จิตใจและสังคมเกิดความสมดุลได้ดั้งเดิมจึงส่งผลสูญเสียคุณค่าในตนเองและมีพฤติกรรม การแสดงออกในการทำงานและกับครอบครัวเปลี่ยนไปทั้งที่เป็นทางด้านบวกและด้านลบ โดยวัดจากองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

2.1 การสูญเสียความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง หมายถึง สตรีไทยสมรส รับรู้ว่ามีปัญหาที่ผ่านมานั้นไม่สามารถเผชิญปัญหาและปรับตัวให้ผ่านภาวะวิกฤตไปได้อย่างเหมาะสม จึงเกิดความไม่พึงพอใจในตนเอง มีความรู้สึกที่ไม่ดีกับตนเอง และหมกมุ่นในการเผชิญกับภารกิจต่าง ๆ ที่ทำอยู่

2.2 ความรุนแรงต่อตนเองและผู้อื่น หมายถึง การที่สตรีไทยสมรส กระทำหรือมีแนวโน้มกระทำการก้าวร้าวที่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่นด้วยทางกายและทางวาจา

2.3 ผลกระทบต่อการทำงาน หมายถึง ความสามารถในการทำงานของสตรีไทยสมรสลดลงก่อให้เกิดการถดถอยในการทำงานและประสิทธิผลในการทำงานจึงลดต่ำลง

และประกอบด้วยตัวแปรแฝงภายนอกซึ่งเป็นตัวแปรต้น 4 กลุ่มตัวแปร ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึง คุณลักษณะทางจิตเดิม ของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านที่มีผลให้เกิดการรับรู้ต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตที่ผ่านมาว่ามีอันตรายคุกคามต่อตัวเขา โดยแต่ละคนรับรู้ความรุนแรงแตกต่างกัน ซึ่งวัดจากองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ

1.1 บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว หมายถึง สตรีไทยสมรส ที่มีลักษณะทางอารมณ์ที่อ่อนไหวคิดมาก จิตใจหุดหู่ หงุดหงิดง่าย เจ้าอารมณ์ ชอบตามใจตนเอง ตื่นเต้นง่าย อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มองโลกแง่ร้าย ขาดสมาธิ ชอบหวาดระแวง ไวต่อความรู้สึกต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการเผชิญและปรับตัวให้สภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์อยู่ในสภาวะสมดุล

1.2 ประสบการณ์สูญเสียในชีวิต หมายถึง สตรีไทยสมรสรับรู้ต่อเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นภัยคุกคามต่อตัวเขา และเมื่อระลึกถึงเรื่องราวอดีตนั้นจะมีผลให้ยังคงรู้สึกหวาดกลัวและวิตกกังวลอยู่

2. ปัจจัยด้านครอบครัว หมายถึง สตรีไทยสมรสรับรู้ถึงการกระทำใดของสมาชิกในครอบครัวที่มีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึก ความรักความผูกพัน ความอบอุ่น ที่ตนเองได้รับและรวมถึงหน้าที่ตนเองต้องปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกครอบครัว ซึ่งวัดได้จากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

2.1 ภาระต่อครอบครัว หมายถึง การที่สตรีไทยสมรส รับรู้ว่าต้องรับผิดชอบต่อบุคคลในครอบครัว รวมถึงรับผิดชอบต่อภาระในบ้านด้วย

2.2 สัมพันธภาพกับคู่สมรส หมายถึง ความรู้สึกของสตรีไทยสมรสที่มีต่อคู่สมรส ว่าเป็นความผูกพันสนิทสนม มีความรักต่อกัน รู้สึกอบอุ่นเมื่ออยู่ใกล้ชิด ความห่วงใย เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

2.3 การสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การรับรู้ของสตรีไทยสมรส เกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องทั้งในด้านจิตใจอารมณ์ ข้อมูลข่าวสารและด้านวัตถุ เช่น การให้กำลังใจ ทุนทรัพย์ และให้ข้อมูล ช่วยแก้ปัญหาและการตัดสินใจต่างๆ

2.4 ความผูกพันทางศาสนาในครอบครัว หมายถึง การกระทำของสตรีไทยสมรส เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกันกับคู่สมรสโดยยึดหลักคุณความดีทางศาสนาในการครองเรือน รวมทั้ง การไปเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันในครอบครัว

3. ปัจจัยด้านการทำงาน หมายถึง การที่สตรีไทยรับรู้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในการทำงาน และสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่มีอยู่เดิมว่าเป็นสิ่งที่คุกคามต่อ ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของเขา รู้สึกเกิดความกดดัน ทำให้ไม่มีความสุขในการทำงาน หรือเป็นสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ที่สนับสนุนเอื้อให้สตรีทำงานได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งวัดจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

3.1 ภาระงาน หมายถึง การรับรู้ของสตรีไทยสมรสเกี่ยวกับงานที่ทำนั้นต้องใช้ความรวดเร็ว ใช้ความพยายามสูง ยากลำบากเกินไป หรือต้องรับผิดชอบสูงและมีปริมาณงานมากเกินไปจนเกินศักยภาพที่มีอยู่

3.2 ความก้าวหน้าในงาน หมายถึง การรับรู้ของสตรีไทยสมรส เกี่ยวกับความรู้สึกว่ามีความหวัง มีเส้นทางความก้าวหน้าชัดเจนมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน เพิ่มพูนคุณวุฒิ ได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถและได้รับผลตอบแทนสวัสดิการจนรู้สึกว่ามีคามมั่นคงในการทำงาน

3.3 ความคลุมเครือในงาน ได้แก่ สภาพที่สตรีไทยสมรส รู้สึกว่าตนเองขาดความเข้าใจ ที่ชัดเจนในระบบการทำงาน มีค่านิยมในการทำงานที่ไม่ตรงกับค่านิยมร่วมของหน่วยงาน จึงทำให้รู้สึกอึดอัด ไม่มีความสุขในการทำงาน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานไม่ชัดเจน โดยวัดได้จากความชัดเจนของนโยบาย โครงสร้างการบังคับบัญชา เป้าหมายวิสัยทัศน์ที่ไม่ชัดเจนหรือเกินความสามารถของคน ในองค์กร ความรับผิดชอบของงานไม่ชัดเจน ขาดความยุติธรรมในการปฏิบัติงานและความขัดแย้งในงาน

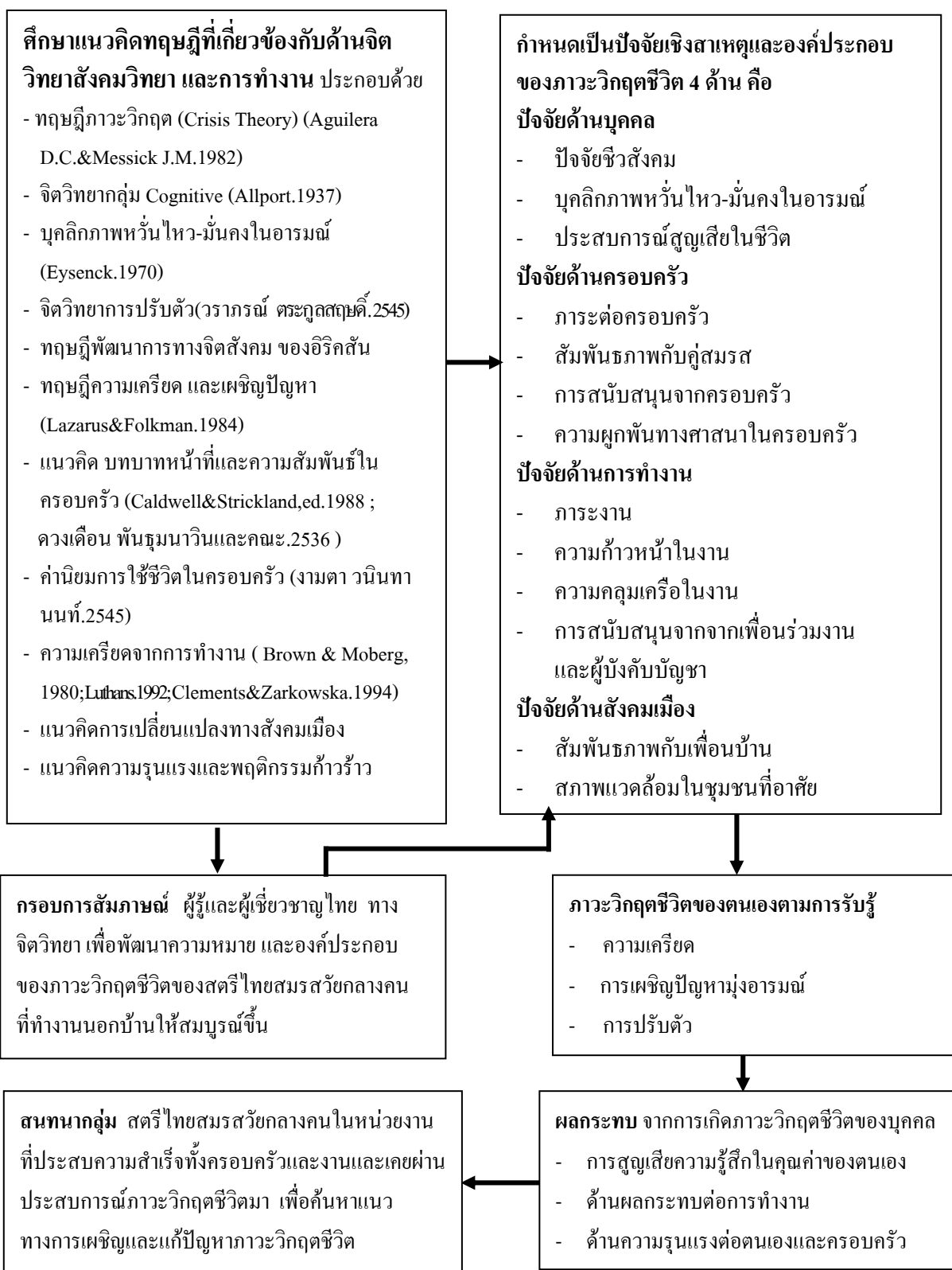
3.4 การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา หมายถึงการที่สตรีไทยสมรส รับรู้ถึงความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ เช่น ด้านจิตใจอารมณ์และสังคม ด้านวัตถุและด้านข้อมูลข่าวสาร จากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านสังคมเมือง หมายถึง สตรีไทยสมรส รับรู้ถึงสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองว่าเป็นภัยคุกคามต่อตัวเขา จนเป็นเหตุก่อให้เกิดความเครียดที่ไม่สามารถเผชิญและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างปกติสุข ซึ่งสามารถวัดได้จากองค์ประกอบ 2 ด้านคือ

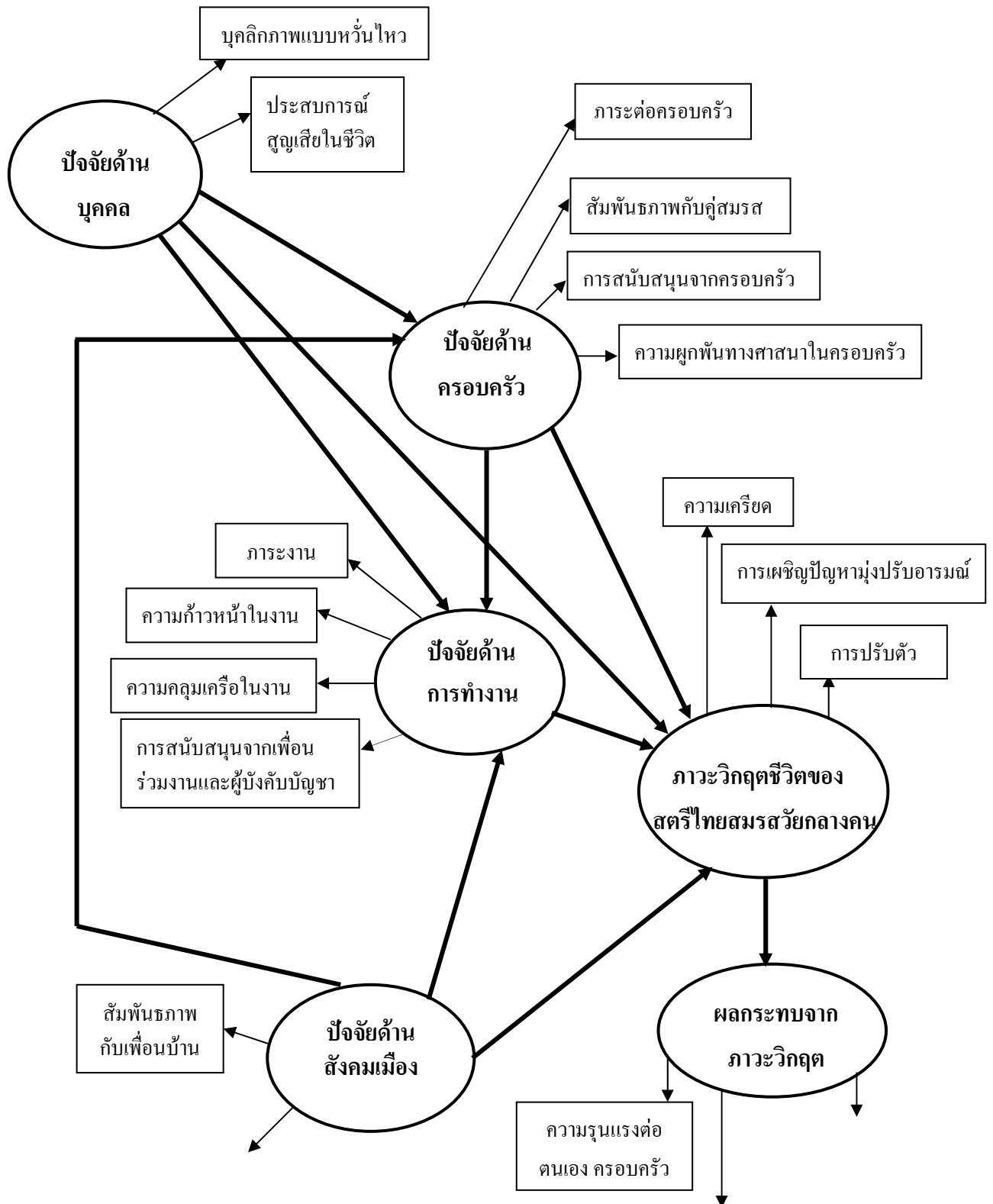
4.1 สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัย หมายถึง สตรีไทยสมรสรับรู้เขตชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่มีปัญหาขาดที่พักผ่อนหย่อนใจ มีมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของบุคคล ไม่มีความมั่นคง

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง รวมถึงปัญหาการคมนาคม สิ่งแวดล้อมแออัด และมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของบุคคล

4.2 สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน หมายถึง การที่สตรีไทยสมรสรับรู้ถึงสภาพการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ และความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในสังคมเมืองที่ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขัดแย้งกันได้ง่ายหรือขาดจริยธรรมในสังคม เป็นเหตุให้บุคคลรับรู้ว่าเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตที่เป็นอยู่ ทำให้ขาดความสงบสุขแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงที่มาของกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัยและขั้นตอนการวิจัย

สภาพแวดล้อมใน
ชุมชนที่อาศัย

การสูญเสียความรู้สึกร
ในคุณค่าของตนเอง

ผลกระทบต่อการทำงาน

ภาพประกอบ 2 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกบ้าน
ตามสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านสังคมเมือง มีอิทธิพลรวมต่อภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชนและกลุ่มรวม
2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากกลุ่ม 1 คือสตรีทำงานภาครัฐ กลุ่ม 2 คือสตรีทำงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่ม 3 คือสตรีทำงานเอกชน และกลุ่มรวม
3. ความเครียด การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ และการปรับตัว เป็นดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านได้
4. สตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวมากและมีภาระต่อครอบครัวมากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวน้อยและมีภาระต่อครอบครัวน้อย
5. สตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวมากและมีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวมากมีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวน้อยและมีการสนับสนุนจากครอบครัวมาก
6. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อยจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวน้อย มีการสนับสนุนจากครอบครัวมากและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา
7. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวมาก มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวน้อยและมีความคลุมเครือในงานมากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหัวน้ใหลวน้อย มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากและมีความคลุมเครือในงานน้อย
8. สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีน้อย มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสน้อย และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านน้อย จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีมาก มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสมาก และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านมาก

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ crisis Theory ปัจจัยด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อม องค์การการทำงาน สภาพปัญหาทางสังคม และสถานการณ์ครอบครัวในปัจจุบัน
2. สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเกี่ยวข้องเพื่อสตรีเพื่อหาพัฒนาความหมายและองค์ประกอบของวิกฤตชีวิตของสตรีสมรสที่ทำงานนอกรบ้านและระบุเครื่องชี้วัดวิกฤตชีวิตตามรูปแบบสมมติฐานขึ้น
3. สร้างเครื่องมือวัดวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกรบ้าน จากแนวคิดทฤษฎี พร้อมตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้านเนื้อหา ภาษาที่ใช้โดยคณะผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้กับกลุ่มสตรีไทยที่สมรสแล้วในหน่วยงานราชการ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่ามี 6 ระดับ รวม 257 ข้อ พร้อมวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 0.7646-0.9531
4. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
5. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่าง ๆ กับวิกฤตชีวิต
6. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุ ของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานนอกรบ้าน เป็นกรอบการสนทนากลุ่มสตรีวัยกลางคนทำงานที่เคยมีประสบการณ์ผ่านภาวะวิกฤตแล้วประสบความสำเร็จทั้งงานและครอบครัว เพื่อค้นหาแนวทางการเผชิญปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS for window คือ ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมตริกสหสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุ วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโปรแกรม LISREL version 8.72 และวิเคราะห์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีในกลุ่มรวม ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสามทาง (Three way – ANOVA)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับ ความหมาย ปัจจัยและองค์ประกอบของภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคน ที่ทำงานนอกรบ้าน เพื่อใช้ประกอบการกำหนดกรอบแนวคิดและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตตามสมมติฐาน
2. แบบสอบถามประมาณค่า 6 ระดับรวม 244 ข้อ เกี่ยวกับการรับรู้และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านข้อมูลทั่วไป บุคลิกภาพ และประสบการณ์สูญเสียในชีวิต มี 33 ข้อ เป็นข้อมูลทั่วไป 10 ข้อ แบบสอบถามบุคลิกภาพแบบห้วนไหว 11 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.8529 และประสบการณ์การสูญเสียในชีวิตมี 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.8501

2.2 ด้านการรับรู้และพฤติกรรมในครอบครัว มี 52 ข้อ วัดจาก ภาระต่อครอบครัว 9 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8376 สัมพันธภาพกับคู่สมรสมี 15 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9441 การสนับสนุนจากคู่สมรส 15 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9531 และ ความผูกพันทางศาสนา 13 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.9034

2.3 ด้านการรับรู้และพฤติกรรมในการทำงาน มี 49 ข้อ วัดจากภาระงาน 14 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8362 ความก้าวหน้าในงาน 11 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8727 ความคลุมเครือในงาน 11 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8897 และ การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน 13 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9017

2.4 ด้านการรับรู้ต่อชีวิตในสังคมเมืองมี 19 ข้อ วัดจาก สภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย 10 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8971 และสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน 9 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9085

2.5 ด้านการรับรู้ถึงภาวะวิกฤตชีวิตของตนเอง มี 42 ข้อ วัดจาก ความเครียด 17 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9296 การเผชิญปัญหามุ่งปรับอารมณ์ 10 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.7646 และการปรับตัว 15 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8710

2.6 ด้านการรับรู้ถึงผลกระทบจากภาวะวิกฤตชีวิต มี 49 ข้อ วัดจากการสูญเสียความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง 17 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9309 ผลกระทบต่อการทำงาน 12 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.8497 และความรุนแรงต่อตนเองและครอบครัว 20 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.9111

สรุปผลการวิจัย

พบว่า

1. ปัจจัยทั้ง 4 ด้านคือ ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน และด้านสังคมเมือง พบว่า มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรตาม 2 ตัวคือ ภาวะวิกฤตชีวิตตามการรับรู้ของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน และผลกระทบจากภาวะวิกฤต ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 1

2. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิต พบว่ารูปแบบตามสมมติฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และกลุ่มรวม โดยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุนี้สามารถทำนายค่าความแปรปรวนของภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชนและกลุ่มรวม ได้ร้อยละ 95, 84, 80 และ 100 ตามลำดับ และสามารถทำนายค่าความแปรปรวนของผลกระทบต่อภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชนและกลุ่มรวม ได้ร้อยละ 46, 92, 62 และ 70 ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

3. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ มีความสอดคล้องกับรูปแบบสมมติฐานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง พิจารณาจากดัชนีวัดความพอดีคือไค-สแควร์ = 954.91, p-value =

0.00 , $df = 103$, $GFI = 0.78$, $AGFI = 0.63$, $CFI = 0.88$, $RMR = 0.098$ และ $RMSEA = 0.150$ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

4. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ มีความสอดคล้องกับรูปแบบสมมติฐานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยพิจารณาจากดัชนีวัดความพอดี คือ ไค-สแควร์ = 1029.92, $p\text{-value} = 0.00$, $df = 106$, $GFI = 0.82$, $AGFI = 0.71$, $CFI = 0.91$, $RMR = 0.13$ และ $RMSEA = 0.12$ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

5. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในหน่วยงานเอกชน มีความสอดคล้องกับรูปแบบสมมติฐานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยพิจารณาจากดัชนีวัดความพอดี คือ ไค-สแควร์ = 1165.92, $p\text{-value} = 0.00$, $df = 103$, $GFI = 0.79$, $AGFI = 0.64$, $CFI = 0.87$, $RMR = 0.19$ และ $RMSEA = 0.14$ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

6. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในกลุ่มรวม มีความสอดคล้องกับรูปแบบสมมติฐานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยพิจารณาจากดัชนีวัดความพอดี คือ ไค-สแควร์ = 1126.01, $p\text{-value} = 0.00$, $df = 48$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.70$, $CFI = 0.96$, $RMR = 0.15$ และ $RMSEA = 0.12$ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 2

7. ความเครียด การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์ และการปรับตัว ใช้เป็นดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้าน ด้วยร้อยละในการทำนายอยู่ในระดับสูงเท่ากับ 13, 95 และ 99 ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบด้าน การสูญเสียความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง ผลกระทบต่อการทำงาน และความรุนแรงต่อตนเองและครอบครัว เป็นดัชนีวัดผลกระทบจากภาวะวิกฤตได้ด้วยร้อยละในการทำนาย อยู่ในระดับสูงเท่ากับ 79, 75 และ 81 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 3

8. สตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมากและมีภาระต่อครอบครัวมากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีรายได้รวมทั้งครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อยและมีภาระต่อครอบครัวน้อยซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 4

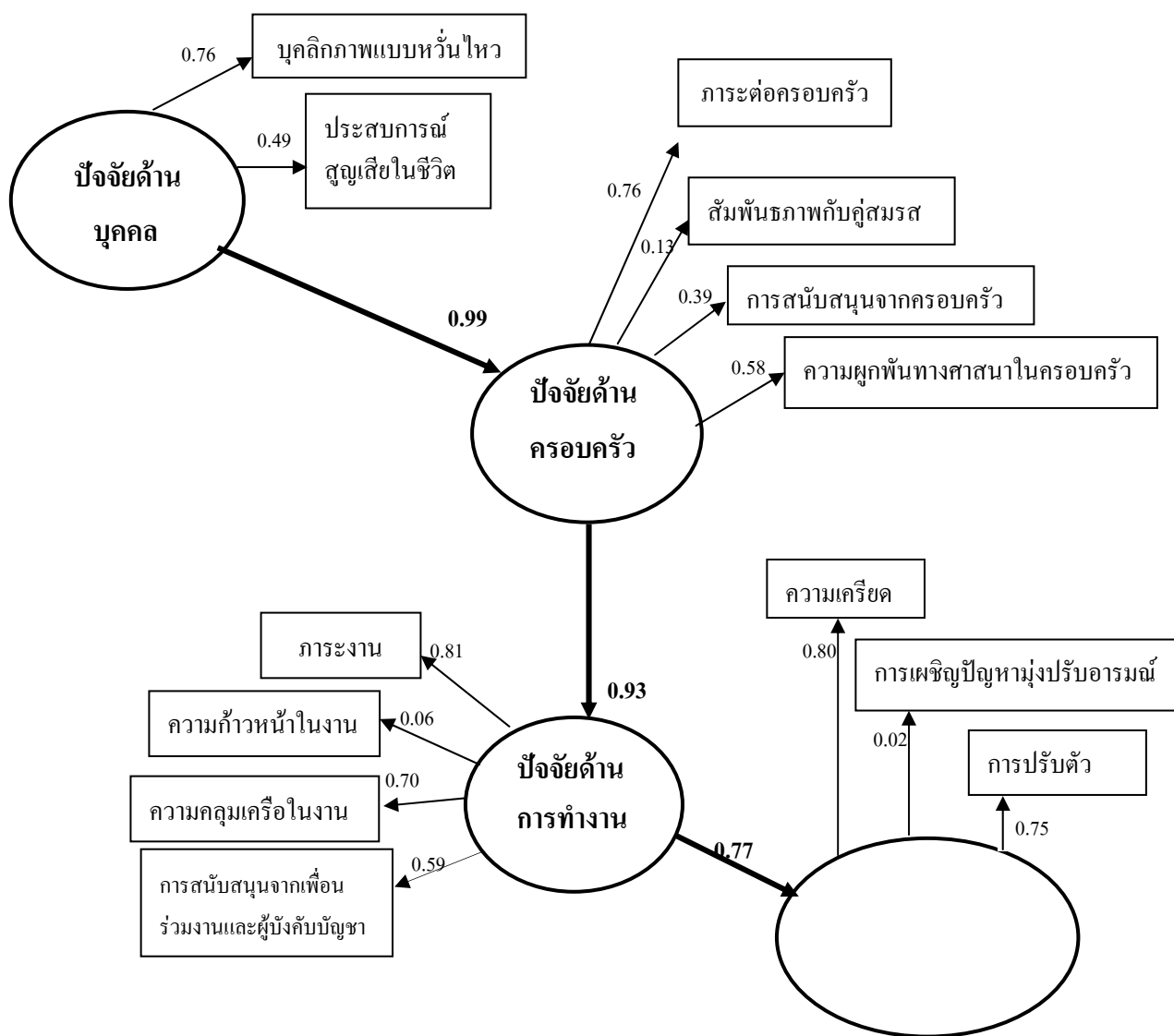
9. สตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมากและมีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีสมาชิกในครอบครัวมาก มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อยและมีการสนับสนุนจากครอบครัวมาก ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 5

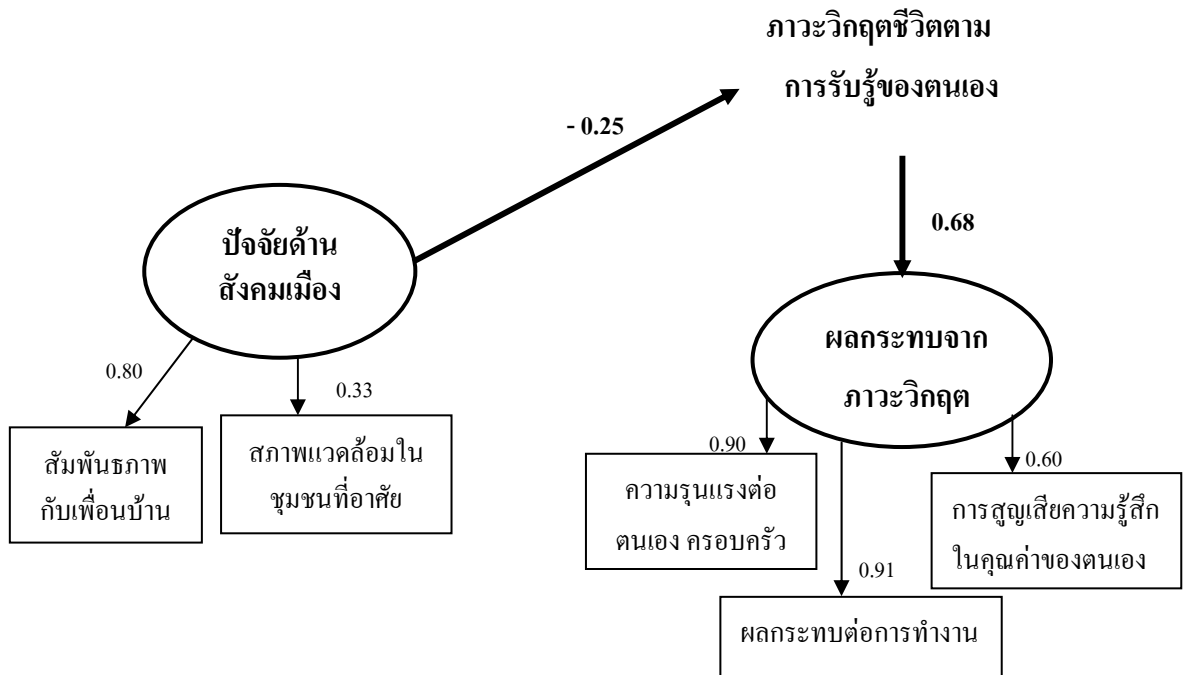
10. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวน้อยและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อยจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อย มีการสนับสนุนจากครอบครัวมากและมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชามาก ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 6

11. สตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวมาก มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวน้อยและมีความคลุมเครือในงานมากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีบุคลิกภาพแบบหวั่นไหวน้อย มีความผูกพันทางศาสนาในครอบครัวมากและมีความคลุมเครือในงานน้อย ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 7

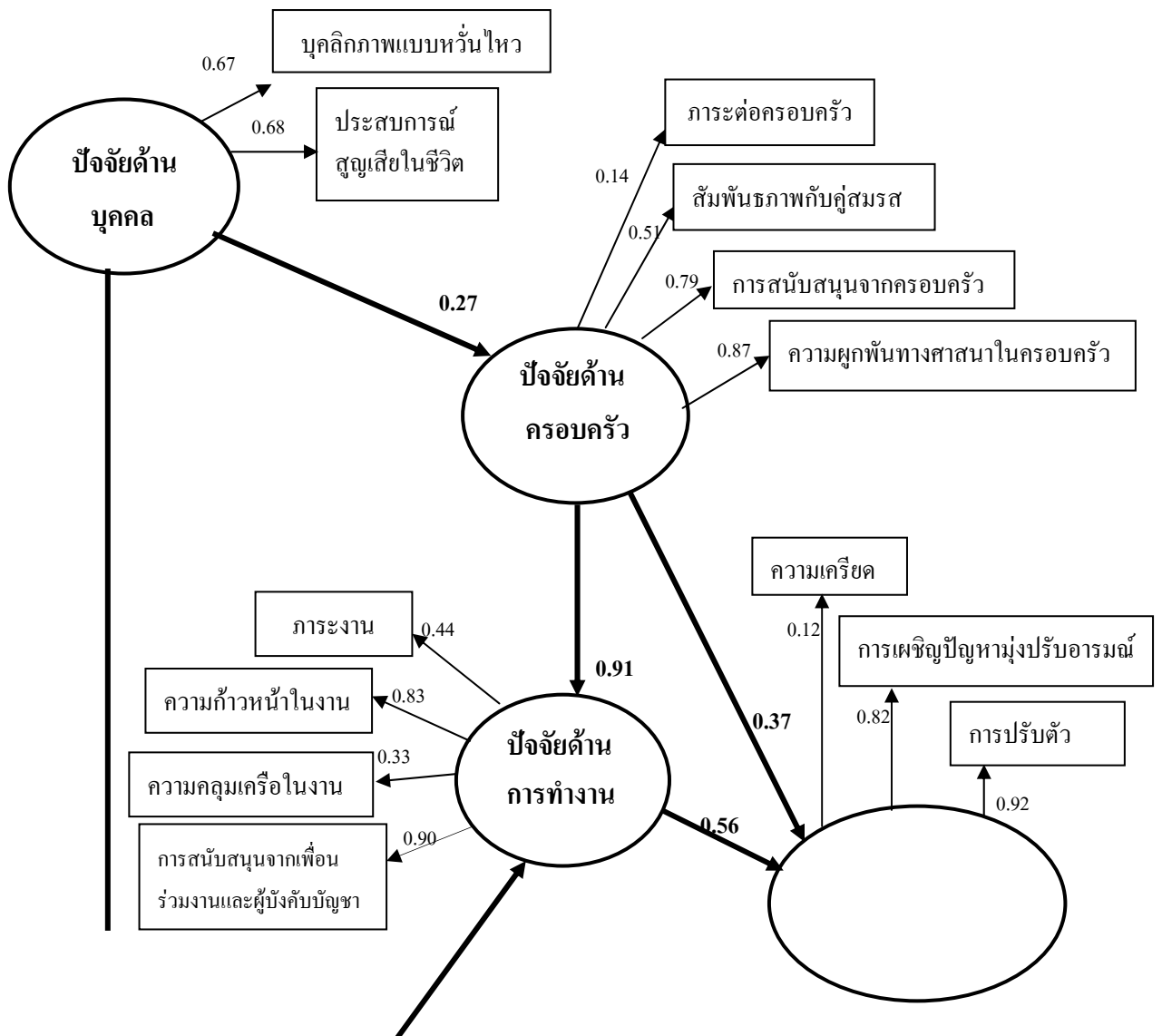
12. สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีน้อย มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสน้อย และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านน้อยจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีมาก มีสัมพันธภาพกับคู่สมรสมาก และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านมากซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานข้อ 8 เนื่องจาก ระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามี และสัมพันธภาพกับคู่สมรส พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ที่ส่งผลต่อภาวะวิกฤตชีวิต แสดงว่าสตรีที่อาศัยอยู่กับสามีนาน ไม่จำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับคู่สมรส

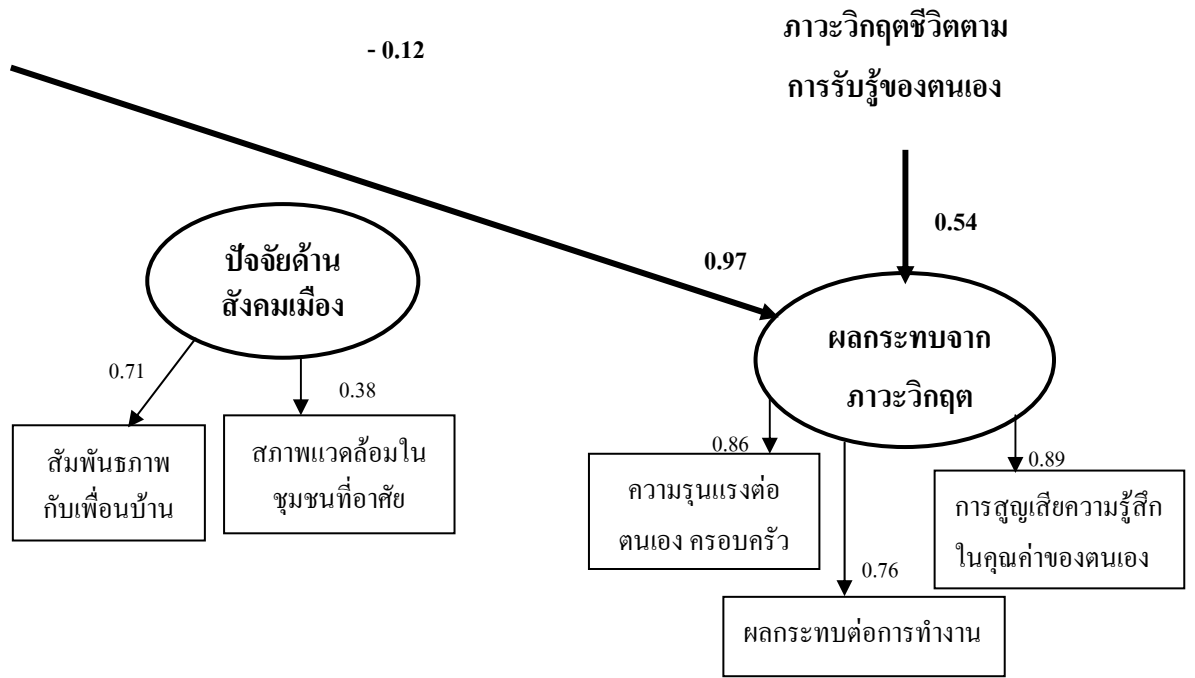
13. ผลการศึกษาเส้นทางและขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรแฝง ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านสังคมเมือง กับภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทย และผลกระทบจากภาวะวิกฤต ดังแสดงใน รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และกลุ่มรวม ดังแสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและทิศทาง นำหนักค่าอิทธิพล ตามภาพประกอบ 3 ภาพประกอบ 4 ภาพประกอบ 5 และภาพประกอบ 6

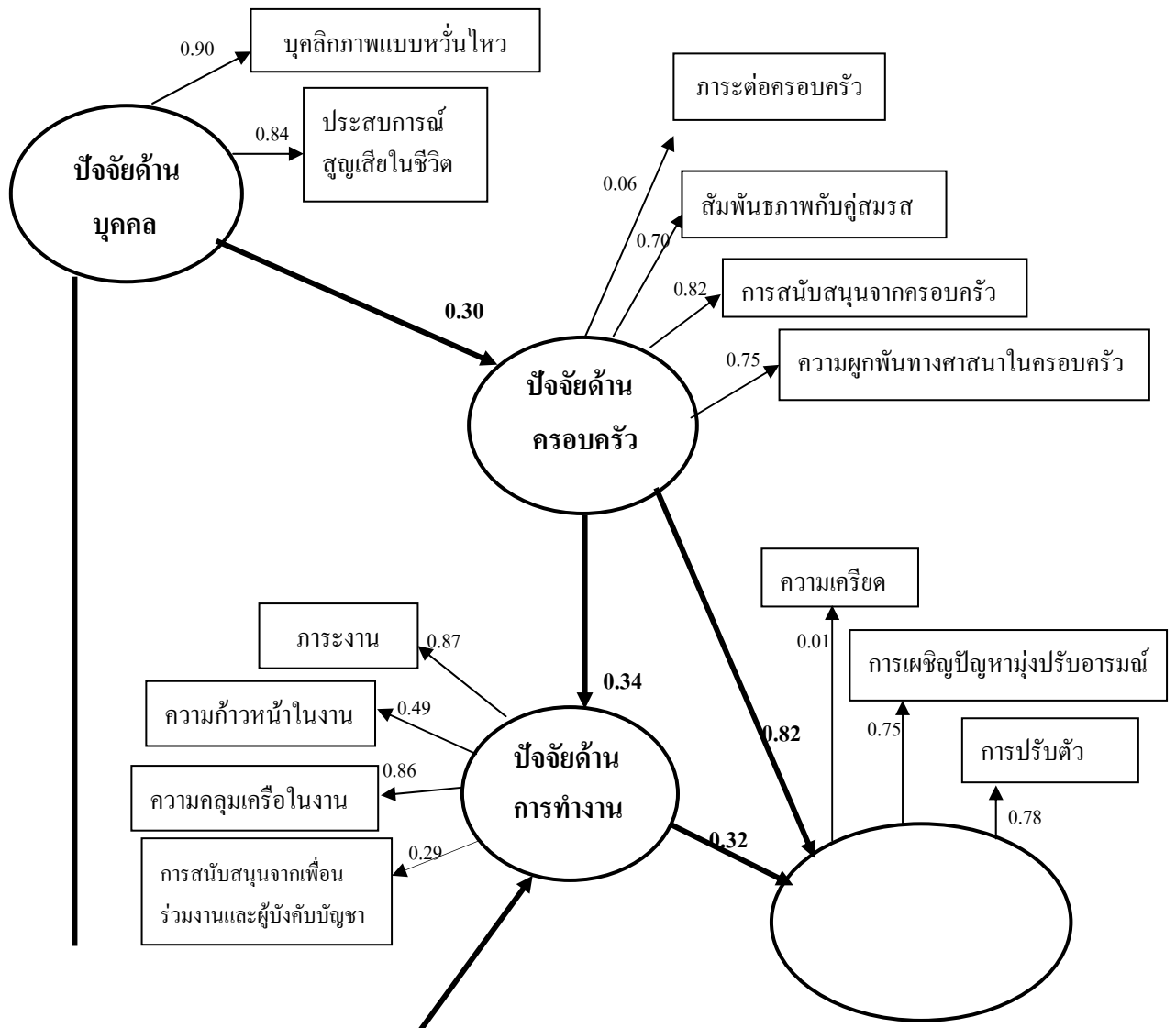

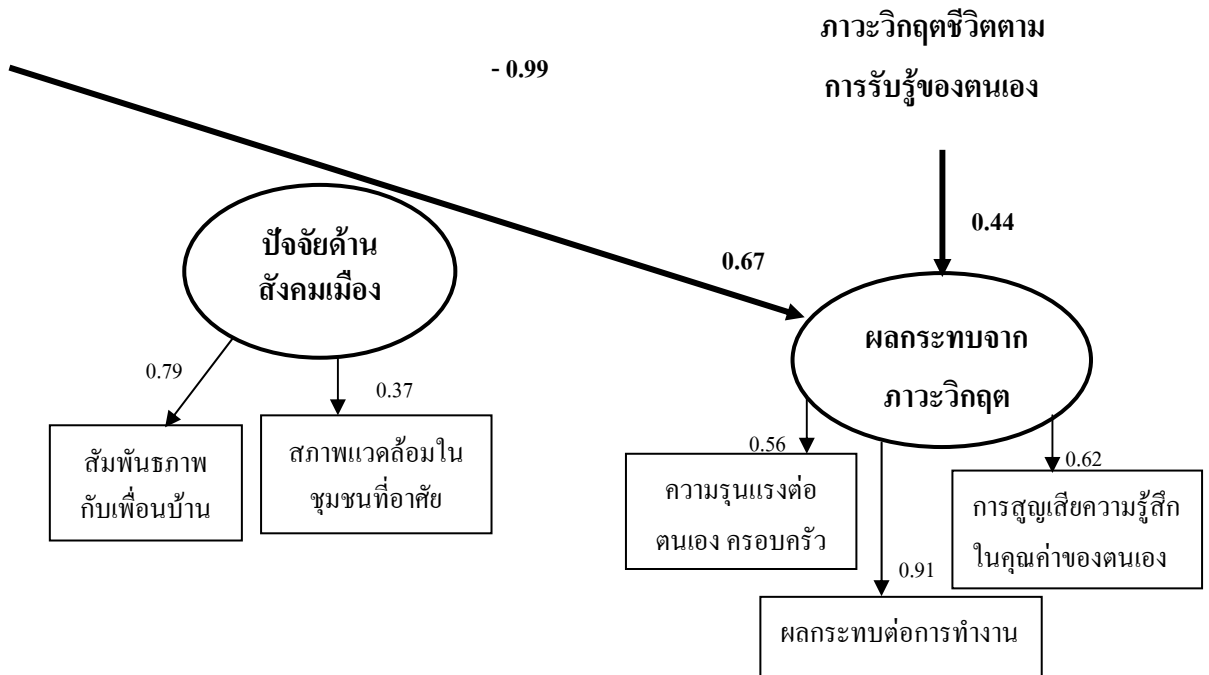
ภาพประกอบ 3 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ

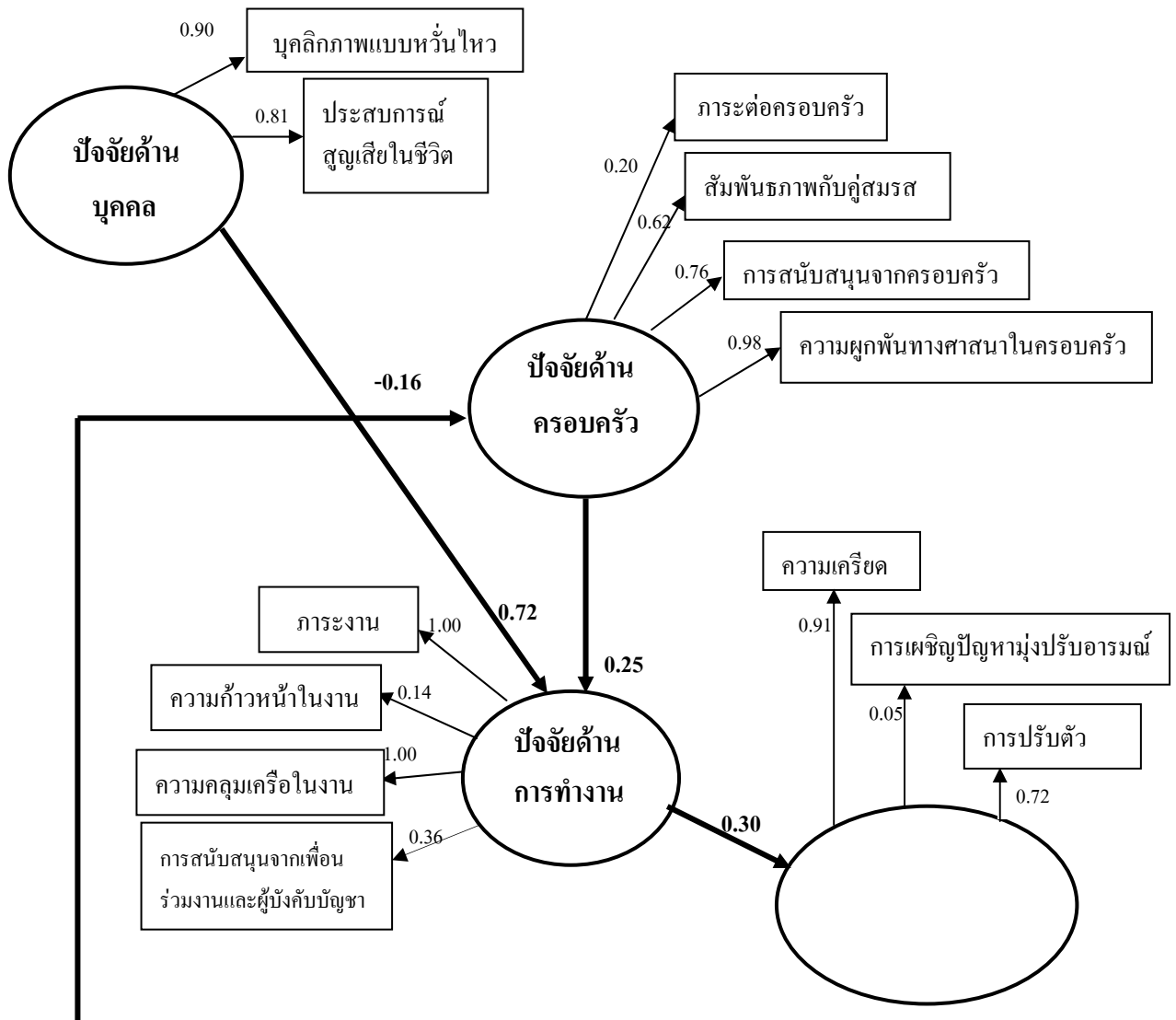

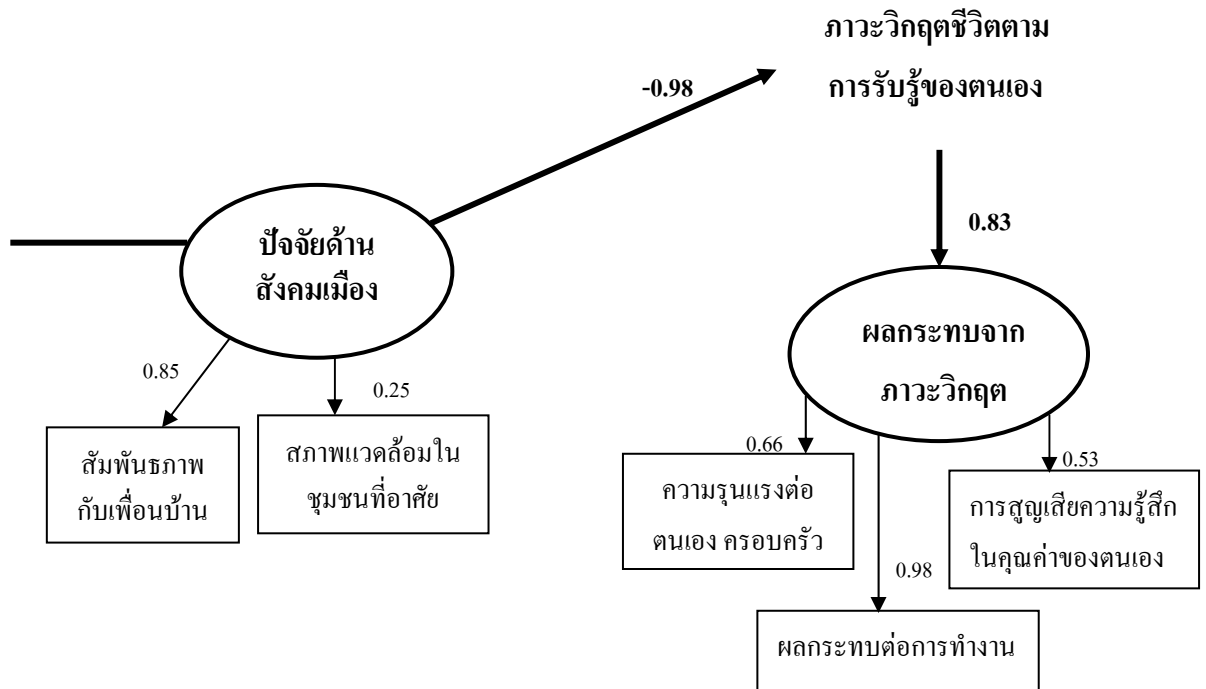
ภาพประกอบ 4 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

ภาพประกอบ 5 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสที่ทำงานในหน่วยงานเอกชน

ภาพประกอบ 6 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสในกลุ่มรวม

อภิปรายผล

1. จากลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านสังคมเมือง พบว่ามีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน แต่เมื่อพิจารณา รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิตของกลุ่มสตรีทำงานในภาครัฐนั้น พบว่า มีปัจจัยด้านสังคมเมืองและด้านการทำงานเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะวิกฤตชีวิต ด้วยน้ำหนักอิทธิพลที่มาก เท่ากับ -0.25 และ 0.77 ตามลำดับ นั่นคือ การรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีทำงานภาครัฐจะเกิดขึ้นมากเนื่องมาจากสาเหตุโดยตรงคือ การที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านน้อย และอยู่ในชุมชนที่อาศัยที่ไม่น่าอยู่ ประกอบกับการทำงานที่มีภาระงานมาก มีความก้าวหน้าในงานน้อย มีความคลุ้มเครือในงานมากและได้รับแรงสนับสนุนมากจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อย ส่วนรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิตของกลุ่มสตรีทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจและเอกชน พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านการทำงานที่มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะวิกฤตชีวิตด้วยน้ำหนักอิทธิพลที่สูง เท่ากับ 0.37 และ 0.56 ตามลำดับในกลุ่มสตรีทำงานรัฐวิสาหกิจ และเท่ากับ 0.82 และ 0.32 ในกลุ่มสตรีทำงานเอกชน นั่นคือ สตรีไทยสมรสที่ทำงานรัฐวิสาหกิจและเอกชน เมื่อมีปัญหาด้านครอบครัวและด้านการงานจะมีผลโดยตรงให้สตรีรับรู้ภาวะวิกฤตชีวิตของตนเองในระดับมากด้วย และปัจจัยด้านครอบครัวส่งผลทางตรงต่อปัจจัยด้านการงานด้วยน้ำหนักอิทธิพลที่สูง เท่ากับ 0.91 ในกลุ่มสตรีทำงานรัฐวิสาหกิจ และเท่ากับ 0.34 ในกลุ่มสตรีทำงานเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมุลเลสและคอนเกอร์ (พิณทิพย์ สีนุ้ย, 2545:73 ; อ้างอิงจาก Mussels and Conger, 1959:60)

ได้ศึกษาพื้นฐานครอบครัว พบว่าหากครอบครัวมีความสุขส่งผลให้มีกำลังใจในการทำงานในหน้าที่การงาน ให้มีประสิทธิภาพและมีกำลังที่จะต่อสู้กับชีวิตได้ดี นอกจากนี้ ถนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยชะพงศ์ (2544 : 102) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของพนักงานธนาคารที่สมรสแล้ว พบว่า ถ้าพนักงานมีความขัดแย้งระหว่างงานสูง จะทำให้เกิดความเครียดสูง อันเนื่องมาจากมีบทบาทมากเกินไป ทั้งบทบาทคนทำงานและฐานะคู่สมรส ประกอบกับผลการวิจัยของ ทวีศรี กรีทอง (กฤติกา วงศ์นคร.2546:91; อ้างอิงจาก ทวีศรี กรีทอง.2529: 109) ที่สนับสนุนว่าพยาบาลที่สมรสแล้วมีคุณภาพชีวิตการทำงานสูงกว่าพยาบาลโสดเพราะได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากคู่สมรส ที่ได้พูดคุยระบาย ช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงลดความเครียดไปได้ และฟลอเรนซ์และอเล็กเซีย (วาทีนี ผ่องอำไพ.2546 : 60-62 อ้างอิงจาก Florence and Alexius.1994:266-273) ได้ศึกษาพบว่าผู้หญิงที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวสามารถเผชิญปัญหาและปรับตัวต่อความเครียดได้ดีกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว และหลายงานวิจัยที่สนับสนุนให้เห็นว่าปัจจัยด้านครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานที่ส่งผลต่อความเครียด การเผชิญปัญหาและการปรับตัวต่อไป

2. นอกจากนี้เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพลในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุของภาวะวิกฤตชีวิต จะพบว่าปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลรวมต่อภาวะวิกฤตชีวิตของกลุ่มสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนอยู่ในระดับสูงกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ เท่ากับ 0.72, 0.88 และ 0.93 ตามลำดับ และปัจจัยด้านครอบครัวได้รับอิทธิพลทางตรงมาจาก ปัจจัยด้านบุคคล ซึ่งวัดจาก บุคลิกภาพแบบห้วนไหว และประสบการณ์สูญเสียในอดีต จะเห็นได้ว่า ตัวแปรทั้งสองเป็นคุณลักษณะทางจิตเดิมของบุคคล ดังนั้น ถ้าสตรีไทยที่มีบุคลิกภาพแบบเป็นคนวิตกกังวลห้วนไหวง่ายจะมีแนวโน้มเครียดได้ง่าย ความสามารถในการแก้ปัญหาค่า ดังงานวิจัยของสุดศบาย จุลกะทัพบะ (2534: 11) พบว่าปัจจัยที่สำคัญสุดในการเผชิญปัญหาหรือความเครียดในสถานการณ์เดียวกันแล้วทำให้มีการตอบสนองที่ไม่เท่ากัน บุคคลที่มีบุคลิกภาพมั่นคงจะตอบสนองปัญหาได้ดีกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบห้วนไหว ส่วนประสบการณ์การสูญเสียในอดีตนั้น ฟูลเลอร์และแชลเลอร์ เอเยอร์ (กรัณพิชญ์ โครตประทุม.2546 :25 อ้างอิงจาก Fuller&Schaller Ayers.1990) ได้กล่าวว่ามีประสบการณ์จัดปัญหาในอดีตจะส่งผลต่อความสำเร็จของการเผชิญปัญหาในปัจจุบันด้วย เพราะเกิดความมั่นใจ เห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนปัจจัยด้านสังคมเมืองมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการทำงานทั้งในกลุ่มสตรีทำงานภาครัฐวิสาหกิจและเอกชน ซึ่งนักวิจัยหลายคนศึกษาสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่พ่อกอาศัยที่คับแคบไม่ปลอดภัย มีเสียงดังรบกวน มีปัญหาสาธารณสุขปโภค ไม่มีที่พักผ่อน ไม่มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้านล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดในการทำงานได้ (ธีรพร ศรีประสิทธิ์ .2544: 128; วรินทร์ บุญเยี่ยม:2543 ; ศรีชญา พลอาสา:2543; 53-56 และสุรศักดิ์ ศานูจารย์.2536: 55)

3. จากการศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคลิกภาพแบบห้วนไหวมากและมีภาวะต่อครอบครัวมาก มีการสนับสนุนจากครอบครัวและสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาน้อย จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยสมรสที่มีลักษณะตรงข้ามตามสมมุติฐานข้อ 4 ถึง 6 พบว่า

เป็นไปตามทฤษฎีบุคลิกภาพของไอย์เซนค์ (Eysenck.1970:59-60) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ ห้วนไหวนในอารมณ์ (Neurotic personality) จะมีแนวโน้มที่จะมีภาวะเครียดได้ง่ายเมื่อมีปัญหาสะท้อนใจ มักจะล้มเหลวในการปรับตัวทางสังคม นับได้ว่าบุคลิกของบุคคลเป็นลักษณะทางจิตที่ได้รับการถ่ายทอดทาง สังคมมาตั้งแต่เกิดจากครอบครัว สังคม ดังผลการศึกษาของวัชระ ไชยจันดี (2541:117) พบว่าผู้มีบุคลิกภาพ แบบมั่นคงมี สัมพันธภาพทางลบกับความเครียด และประพิศ จันทรพิศ (2537:34) ผลการวิจัยได้ สรุปว่า บุคลิกภาพแบบห้วนไหวน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในสังคมและเป็นตัวแปรในการทำนายน ความพอใจในชีวิต ประกอบกับบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบห้วนไหวน เมื่อต้องประสบกับภาวะที่ต้อง รับผิดชอบกับครอบครัว ขาดการสนับสนุนให้กำลังใจจากครอบครัว และที่ทำงาน จึงขาดกำลังใจที่จะ เผชิญปัญหา มีแนวโน้มที่บุคคลจะรับรู้ขนาดของปัญหาที่รุนแรงขึ้น ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องพบว่า บุคคล ที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวจะมีผลให้บุคคลลดความเครียด เผชิญปัญหาและปรับตัวได้ดีกว่า บุคคลที่ไม่ได้รับ (ถนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยระพงศ์.2544:102; ณีภูณิษฐ์ สวัสดิมงคล.2547:60 ; ศศิมา กุสุมา ณ อุษยา และอรทัย โสมนรินทร์.2540:20; Brillhart.1988;Savage.1987:49 และ Florence & Alexius.1994:266-273)

4. บุคลิกภาพแบบห้วนไหวมัก ในครอบครัวมีความผูกพันทางศาสนาน้อยและงานมีความคลุมเครือ มากจะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีที่มีลักษณะตรงข้าม ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ เนื่องมาจากเป็นที่โดยตามธรรมชาติของหลักธรรมทางพุทธศาสนา สอนให้ทุกคนเป็นคนดีหลุดพ้นจาก ความทุกข์ บางคนเมื่อมีทุกข์พบกับภาวะวิกฤตในชีวิตมักใช้แนวทางปฏิบัติทางพุทธเพื่อลดความเครียดลง และใช้การแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขที่อารมณ์ให้สงบลง ตามแนวคิดของลาซาลัสและโพล์แมน (1984:141-225) กล่าวว่า การแก้ปัญหาที่มีมักจะใช้ในกลุ่มสตรีและใช้การแก้ปัญหามุ่งลดอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่สบายใจ โดยไม่ไปเปลี่ยนแปลงสถานการณ์จริง ใช้กลไกทางจิตในการเปลี่ยนแปลงความหมายสถานการณ์ใหม่ ปฏิเสธความจริงเลือกให้ความสนใจ หลีกเลียงไม่คิดถึงและใช้กลยุทธ์ทางพฤติกรรมระบายอารมณ์นั้น ออกมาแทน เช่น การออกกำลังกาย ทำงานอดิเรก เป็นต้น และจากการสำรวจแนวทางการเผชิญและการ จัดการกับภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคน พบว่า กลุ่มสตรีส่วนใหญ่ใช้การเผชิญปัญหาโดย ทางพฤติกรรมเช่น ออกกำลังกาย ไปพักผ่อนท่องเที่ยว ดูหนังฟังเพลง เป็นต้น และรองลงมาใช้แนวทางพุทธ โดยการปรับจิตให้สงบ ด้วยการนั่งสมาธิสวดมนต์ภาวนาไปวัดปฏิบัติธรรม อ่านหนังสือธรรมะ ไม่คิด เรื่องที่เป็นทุกข์ เป็นต้น

5. สตรีไทยสมรสที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีน้อย มีสัมพันธภาพน้อยกับคู่สมรส มีสัมพันธภาพ น้อยกับเพื่อนบ้าน จะส่งผลให้มีภาวะวิกฤตชีวิตสูงกว่าสตรีไทยที่มีลักษณะตรงข้าม ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานการวิจัย แต่เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่กับสามีไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสัมพันธภาพ กับคู่สมรส นั้นแสดงว่า สตรีที่อาศัยอยู่กับสามีนาน ไม่จำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับคู่สมรสที่ส่งผลต่อ ภาวะวิกฤตชีวิต ส่วนคู่ตัวแปรสัมพันธภาพกับคู่สมรสและสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน พบว่ามีปฏิสัมพันธ์

ร่วมกันในการส่งผลต่อภาวะวิกฤตชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากหลายผลวิจัยหลายคนพบว่าการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นมิตรกับบุคคลอื่น มีสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัว มีความขัดแย้งในครอบครัวต่ำ ก็จะทำให้ครอบครัวมีความสุข ถ้ามีสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานดีก็จะทำให้ทำงานอย่างมีความสุข มีกำลังใจในการต่อสู้กับชีวิตและหน้าที่การงาน (พิณทิพย์ สีน้อย.2545:73 ; ถนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยธะพงศ์. 2544:102 และมรกต ศรีสุข.2542:131) และหลายงานวิจัยพบว่า สัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานจะทำให้มีความเครียดในการทำงานต่ำ (นฤมล พระใหญ่.2547:61-64 ; นวรัตน์ มั่นสวาทะไพบุลย์.2547:69 และจิราภรณ์ แพร่ต่วน.2543:123-124)

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการและการวิจัย

1. บทบาทสตรีไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อเทียบสมัยอดีต และเมื่อเทียบกับบทบาทของชายไทย โดยมีความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นทั้งจากด้านครอบครัว การทำงานนอกบ้าน บทบาทในสังคม ที่นับวันทัดเทียมชายมากขึ้น ขณะที่สภาพร่างกายสตรีระ จิตใจยังคงมีความเป็นหญิงแท้ไม่เปลี่ยนแปลง

ดังนั้นโอกาสที่สตรีจะเกิดภาวะวิกฤตในชีวิตได้สูงและผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจัยที่สตรีเผชิญอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสัมพันธภาพเพื่อนบ้านและด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย ล้วนเป็นแรงกดดันให้สตรีไทยวัยสมรสวัยกลางคนเกิดภาวะวิกฤตได้สูง โดยเฉพาะสตรีทำงานในภาครัฐ ถึงร้อยละ 95 รองลงมาเป็นรัฐวิสาหกิจและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 84 และ 80 ตามลำดับ ดังนั้นเพื่อป้องกันการเกิดภาวะวิกฤต ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หน่วยงานด้านบุคคลในสถานที่ทำงานควรให้ความสนใจให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน ให้ข้อมูลความชัดเจนในงาน จัดภาระงานให้เหมาะสมกับบริบทของสตรี และสมาชิกในครอบครัว ควรให้การสนับสนุนผู้เป็นแม่และภรรยา ช่วยกันแบ่งเบาภาระงานบ้านพร้อมให้กำลังใจในการเผชิญกับสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองที่มีแต่การแข่งขันแก่งแย่ง มีหน่วยงานภาครัฐที่ให้คำปรึกษากับปัญหาต่างๆ ให้กับสตรีวัยกลางคนโดยเฉพาะ หรือมีเครือข่ายเพื่อนสตรีวัยเดียวกันพร้อมที่จะช่วยเหลือ สนทนาเพื่อลดความเครียด เสนอแนวทางในการเผชิญปัญหา และการปรับตัว

2. เมื่อเกิดภาวะวิกฤตจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงในการทำร้ายตนเอง และสมาชิกในครอบครัว สูญเสียคุณค่าในตนเอง และส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานให้เสื่อมถอยลง ทั้งในกลุ่มสตรีทำงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน ด้วยน้ำหนักอิทธิพลที่สูง ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงดังกล่าว ควรมีการเฝ้าระวัง ด้วยการสำรวจประเมินสภาพภาวะวิกฤตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนซึ่งเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมายรอบด้าน โดยใช้ดัชนีวัดภาวะวิกฤตที่วัดจาก ระดับความเครียด การเผชิญปัญหาแบบมุ่งปรับอารมณ์และการปรับตัว เพื่อให้สตรีรับรู้และยอมรับสภาพวิกฤตของตนเองก่อน

และหาแนวทางในการลดภาวะวิกฤตเหล่านี้ให้พบกับความสุขใจ ความสุขในครอบครัว ในการทำงานและ ความสุขในการดำรงชีวิตในสังคม

3. การทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาต่อยอด ด้วยการวิจัยเชิงทดลอง ในกลุ่มสตรีไทยสมรส วัยกลางคนที่มีภาวะวิกฤตชีวิต ให้เข้ารับโปรแกรมการเผชิญภาวะวิกฤตที่พัฒนาขึ้นเพื่อลดภาวะวิกฤตชีวิตที่ กดดัน โดยยึดหลักแนวคิดทางตะวันออกโดยเฉพาะแนวพุทธที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและค่านิยมวัฒนธรรม ของคนไทยโดยทั่วไปและช่วยฝึกทักษะในการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ คุกคามนั้น

4. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่ศึกษามีอิทธิพลในการทำนายนภาวะวิกฤตชีวิตที่ค่อนข้างสูง แต่ก็ น่าศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะวิกฤตชีวิตอีกด้วย เช่น ความรับผิดชอบภาระหน้าที่ ในครอบครัว ภาระด้านการเงิน ความพึงพอใจในชีวิต ความเหนื่อยหน่าย ความอ่อนล้าทางอารมณ์ ความขัดแย้งในงานและครอบครัว ความกดดันจากความคาดหวังของครอบครัว ความคาดหวังในงาน และการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่อ่อนล้า เป็นต้น

บรรณานุกรม

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. (มกราคม-มีนาคม 2547). **รายงานสถานการณ์ทาง สังคม สถานการณ์ครอบครัวปี 2547**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 : 3-18.

กรัณย์พิชญ์ โคตรประทุม. (2546). **การปรับตัวของครอบครัวเมื่อมีสมาชิกได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะอย่าง รุนแรงตามทฤษฎีภาวะวิกฤตครอบครัวของฮิลล์**. วิทยานิพนธ์ พย.ม. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อัดสำเนา.

กฤติกา วงศ์นคร. (2546). **คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลประจำการ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, สำนักงาน. (2547). **นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ. 2547-2556**. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

งามตา วนินทานนท์. (2545). **รายงานการวิจัยฉบับที่ 82 เรื่อง การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและผลของคุณภาพ ชีวิตสมรสในครอบครัวไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- ถนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยธะพงส์. (2544). **ปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของพนักงานธนาคารที่สมรสแล้ว**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทิพย์วรรณ จุฬิรัชนิกร. (2546). **ปัจจัยทางชีวสังคม อัดมโนทัศน์ และความฉลาดทางอารมณ์กับทัศนคติในการมีคูครองของบุคลากรที่ปฏิบัติงานโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ เฉลิมพระเกียรติ**. ปรินญาณิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายสำเนา.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **โมเดลลิสเรลลิตีวิเคราะห์สำหรับกรวิจัย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 3 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล พระใหญ่. (2547). **การศึกษาความเครียดและสาเหตุของความเครียดในการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำวันในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ปัทมา สีนุวัฒน์. (2544). **อิทธิพลของบุคลิกภาพและเซาว์อารมณ์ที่มีม่งผลต่อความเครียดของบาทหลวงพื้นเมืองในอัครสังฆมณฑลกรุงเทพ**. ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร) กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายสำเนา.
- พิณทิพย์ สีนุ้ย. (2545). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวชในกรุงเทพมหานคร**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วาทีณี ผ่องอำไพ. (2546). **การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมของคลินิกกับการปรับตัวของสตรีวัยหมดประจำเดือน**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- สันติชัย ฉ่ำจิตนชื่น. (2547). **Crisis Intervention**. วันที่ 11 กันยายน 2547. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/rapc/crisis.html>
- ศุภรัตน์ หนูหอม.(2544). **อิทธิพลของเซาว์อารมณ์ที่มีต่อความเครียดและพฤติกรรมเผชิญความเครียดของพยาบาล: ศึกษากรณีโรงพยาบาลศิริราช**. ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาภรณ์ทิพย์ บัวเพ็ชร์. (2547, พฤษภาคม) “ผลของโปรแกรมการจัดการกับความเครียดจากการทำงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา.” **วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย**. 12 (2) : 61-70.
- Baruch, G. K. Barnett, R. (1996). “Role Quality, Multiple Role Involvement, and Psychological Well-Being in Midlife Women.” *Journal of Personality and Social Psychology*. 51(3) : 578-585.
- Big Bend, Inc. (2003). “Understanding Crisis Theory.” *Crisis & Suicide*. (online). Available : <http://www.221bigbend.org/nhotlines/suicide/crisistheory.htm>
- Bird, Gloria. W. & Melville, Keith. (1994). *Families and Intimate Relationships*. USA: McGraw-Hill.

- Dewe, Phillip. (1991). "Primary appraisal, secondary appraisal and coping : Their role in stressful work encounters." *Journal of Occupational Psychology*. 6(4) : 331-351.
- Koeske ,G.F. , Kirt, Stuart A. & Koeske , Randi D. (1993). Coping with job stress : Which strategies work best ?. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. 6(6) : 319-331.
- Lazarus,R.S. and Folkman,S. (1984). *Stress Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing.
- Matthews,L.S. , Conger, R.D. , K.A.S. Wickrama .(1996). " Work- Family Conflict and Marital Quality Mediating Processes" *Social Psychology Quarterly*. 59 (1) : 62-79.
- Oles, P.K. (1999, June). "Towards a psychological model of midlife crisis." *Psychol Rep*. 3 (2): 1059-1069.
- Sampson, L.B . (1993, June). " Employment , Family and Perceptions of Marital Quality Among Husbands and Wives." *Journal of Family Issues* , 14 (2): 189-212.
- Shek, Daniel T.L. (1996). "Midlife Crisis in Chinese Men and Women." *Journal of Psychology*. 130 (1) :109-119.
- Wiersma, Uco J. (1990). "Gender differences in job attribute preferences: Work-home role conflict and job level as mediating variables." *Journal of Occupational Psychology*. 6(3): 231-243.

ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนรู้และการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนิสิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผศ.ประณต คำจิม*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคม 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคม ระหว่างนิสิตที่มีเพศต่างกันและเรียนวิชาเอกต่างกัน 3) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ตัวแปรพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวทำนาย กลุ่มตัวอย่าง คือนิสิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กำลังเรียนชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2548 และผ่านการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปในชั้นปีที่ 1 มาแล้ว 5 รายวิชา รวมจำนวนนิสิตในกลุ่มตัวอย่าง 294 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ชุด คือ (1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (2) แบบสอบถามพฤติกรรมการเรียน 10 ด้าน (3) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากเพื่อน และจากมหาวิทยาลัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที (t-test) สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

1. นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทุกวิชาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี มีทัศนคติทางการเรียนที่ดี แต่มีการบริหารเวลาในการเรียนอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าด้านอื่น ๆ และได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยในระดับปานกลาง

2. ไม่พบว่านิสิตหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทุกวิชาและรายวิชาดีกว่านิสิตชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นิสิตหญิงมีพฤติกรรมการเรียนโดยรวมและบางด้านเหมาะสมมากกว่านิสิตชาย และได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและจากเพื่อนมากกว่านิสิตชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นิสิตที่เรียนในสาขาวิชาเอกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชาแตกต่างกัน แต่มีพฤติกรรมการเรียนและได้รับการสนับสนุนทางสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนรู้กับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แรงจูงใจทางการเรียน เป็นตัวแปรด้านพฤติกรรมการเรียนรู้เพียงตัวเดียวที่เข้าทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The purposes of this research were: (1) to study the level of academic achievement, learning behavior, and social support of students in the faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, (2) to compare academic achievement, learning behavior, and social support of students in terms of sex and major subject differences, (3) to study the interaction effects of learning behavior and social support on academic achievement, and (4) to predict academic achievement on the basis of learning behavior and social support.

The sample for this research included 294 sophomores who were studying in the academic year 20005 at the faculty of Humanities, Srinakharinwirot University and had already studied 5 general education courses –TH 101: Language Skill 1, TH 102: Language Skill 2, EN 101: English 1, EN 102: English 2, and LIS 101: Information Literacy Skills. The instruments for collecting data were (1) a questionnaire on general personal background information-sex, major subject, and grade in each of the 5 courses, (2) 10 domains of learning scale: Attitude Scale, Motivation Scale, Time Management Scale, Anxiety Scale, Concentration Scale, Information Processing Scale, Selecting Main Ideas Scale, Study Aids Scale, Self Testing Scale, and Test Strategies Scale, and (3) 3 domains of social support questionnaire- family, friend, and university. The statistical methods and procedures for analyzing data were, mean, standard deviation, t-test, one way ANOVA, and Multiple Regression Analysis.

The main findings were as follows:

1. The students' academic achievement as a whole was found to be at a rather good level; their favorable attitude score on Attitude Scale was high; their moderate score on Time Management Scale, compared to other domains, was relatively low; and their university's social support was found to be at a moderate level.

2. Female students were not significantly better than male students in academic achievement as a whole and in each of the 5 general education courses, whereas female students were significantly higher than male students at the .05 level in learning behavior as a whole and in some domains: attitude, motivation, time management, concentration, selecting main ideas, study aids, and self testing. The results also showed that female students received family's social support and peer's social support more than male students at the .05 level.

3. A significant major subject difference at the .05 level was found in academic achievement as a whole and in each of the 5 general education courses, but not found in their learning behavior and social support.

4. There was no significant interaction effect of learning behavior and social support on academic achievement.

5. Motivation is only one domain of learning behavior that could significantly predict total academic achievement at the .05 level.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือผลการเรียน เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญตัวแปรหนึ่ง เพราะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของผู้เรียน ดังที่ผจงจิต อินทสุวรรณ และคนอื่น ๆ (2536 : 21) กล่าวถึงผลการเรียนว่าเป็นพรรณานี้ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้เรียนได้ เพราะผลการเรียนนั้นเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถหรือความสัมฤทธิ์ผล (level of accomplishment) ของบุคคลว่าเกิดการเรียนรู้แล้วเท่าใด มีความสามารถชนิดใด

ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ย่อมมีโอกาสที่ดีในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังที่ปรากฏว่าในประเทศอังกฤษก็ใช้วิธีพิจารณาผลการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาในการคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย (วรารักษ์ เอี้ยวสกุล ; และคนอื่น ๆ. 2529 : 18) มหาวิทยาลัยในประเทศไทยก็ใช้วิธีการสอบคัดเลือกร่วมไปกับผลการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในขณะที่การศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในบางสาขา ก็พิจารณาเฉพาะผลการเรียนในระดับปริญญาตรีร่วมไปกับการสอบสัมภาษณ์เท่านั้น หรือเมื่อต้องการสมัครทำงาน หน่วยงาน ที่รับสมัครหลายแห่งจะพิจารณาผลการเรียนด้วยเสมอ จึงนับได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสิ่งที่ใช้กำหนดโอกาสในการศึกษาต่อและการเข้าทำงานได้ส่วนหนึ่ง

นอกจากนี้แล้วผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังมีความสำคัญในด้านการป้องกันการกระทำผิดด้วย ดังที่สแตนเบอร์ก (Steinberg. 1996 : 501) ได้สรุปถึงปัจจัยป้องกัน (protective factors) สำคัญ ๆ ซึ่งจะช่วยลดโอกาสที่วัยรุ่นจะหันไปใช้ยาเสพติด ประกอบด้วย (1) การมีสุขภาพจิตดี (2) การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง (3) การมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ใกล้ชิด และ (4) การเข้าไปร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ข้อสรุปของ สแตนเบอร์กมีความสอดคล้องกับข้อสรุปของคัมมิงส์ (Cummings. 1995 : 540) ซึ่งได้รวบรวมผลการศึกษาวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของวัยรุ่น สรุปว่าตัวกำหนดโดยทั่วไปของพฤติกรรมก้าวร้าวและการกระทำผิดในวัยรุ่น มี 3 ประการ คือ (1) การรู้คิดทางสังคมและระดับจริยธรรมไม่ดี (2) การมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และ (3) การขาดความรัก

จากความสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้นักจิตวิทยาและนักการศึกษาจำนวนมากต่างก็ให้ความสนใจในการศึกษาตัวแปรนี้ งานวิจัยที่ผ่าน ๆ มามากมุ่งความสนใจไปที่การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เพื่อพยายามหาตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพในความสำเร็จด้านการเรียน (Duff ; & Siegel. 1960 : 43) ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสำคัญเรื่องหนึ่ง เพราะการทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ย่อมจะนำมาเพื่อช่วยเหลือแนะแนวนิสิตนักศึกษา ให้ได้ใช้ความสามารถและศักยภาพของตนที่มีอยู่ให้มากที่สุด เพื่อขจัดปัญหาการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถ (อัจฉรา สุขารมณ์ ; และอรพินทร์ ชูชม. 2530 : 2) ผู้วิจัยจึงยังสนใจที่จะศึกษาในแนวทางนี้ต่อไป คือการศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมุ่งไปที่ปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล เนื่องจากนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง คือเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) เสนอว่า พฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล จึงต้องพิจารณาทั้งจากคุณลักษณะภายในตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อมซึ่งต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Rice. 1999 : 35) แต่เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นผลของพฤติกรรมทางด้านการเรียนรู้ ดังนั้น จึงน่าจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลด้วย การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ร่วมกันจึงเป็นเรื่องน่าสนใจ อย่างไรก็ตามการที่จะศึกษาปัจจัยทุกด้านในการวิจัยครั้งเดียวกัน ย่อมเป็นไปได้ยาก (วิลาสลักษณ์ ชวัลลสี. 2530 : 2) ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะจึงศึกษาปัจจัยที่น่าสนใจซึ่งยังมีการศึกษาไม่มากนัก และเป็นปัจจัยที่ตามทฤษฎีและผลวิจัยต่าง ๆ ระบุว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สำหรับปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน เพราะถ้าผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่ดี ย่อมมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่น่าสนับสนุนในเรื่องนี้ โดยพบว่าพฤติกรรมการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (สุวิมล เต่นสุนทร. 2525 ; นุชนาฏ วรรษศรี. 2547 ; พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช. 2547 และพรศรี บรรณกุลโรจน์. 2547) ในทางตรงข้ามพฤติกรรมการเรียนที่ไม่ดีย่อมทำให้เกิดความล้มเหลวในการเรียน ดังงานวิจัยของเพอร์และคณะ (Perry. ; et al. 2001 : 777) ศึกษาเรื่องการเอาใจใส่ในการเรียน และการเอาใจใส่ในการลงมือปฏิบัติที่มีต่อความสำเร็จในการเรียนระดับมหาวิทยาลัยของนักศึกษา : กรณีศึกษาระยะยาว พบว่า นักเรียนมัธยมปลายที่มีความสามารถจำนวนมาก ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในการเรียนระดับมหาวิทยาลัย เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถตรวจสอบและปรับปรุงข้อบกพร่องทางการเรียนของตน ตลอดจนขาดการเอาใจใส่ในการเรียน ด้วยเหตุนี้พฤติกรรมการเรียนจึงเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในส่วนของปัจจัยภายนอกที่น่าจะเข้ามามีผลที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย คือการสนับสนุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากเพื่อน หรือจากมหาวิทยาลัย เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาต่างๆ ได้ดี ทำให้มีปัญหาด้านการเรียนและปัญหาจิตใจแต่เพียงเล็กน้อย (Dacey

; & Kenny. 1997 : 365) การสนับสนุนของครอบครัวนอกจากจะทำให้เด็กประพฤติดีแล้วยังส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนด้วย ดังที่ครอนบาค (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ;และคมเพชร ภัตรศุภกุล. 2543 : 23 ; อ้างอิงจาก Cronbach. 1970 : 112 – 115) กล่าวว่าคุณลักษณะทางจิตวิทยาในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย บรรยากาศทางปัญญาและบรรยากาศทางอารมณ์ สำหรับบรรยากาศทางอารมณ์นั้น เป็นคุณลักษณะหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวที่บิดามารดาสร้างขึ้น เด็กที่ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนมากจะมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีเจตคติที่ดีต่อบุตรธิดา และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กมีบิดามารดาที่เข้าใจตน ให้ความรัก ความอบอุ่น และช่วยเหลือในเวลาที่ต้องการ เด็กย่อมมีสุขภาพจิตดี และจะช่วยให้เด็กเรียนได้เต็มที่ ตลอดทั้งประสบความสำเร็จในการเรียน ในส่วนของการสนับสนุนจากเพื่อน จะมีส่วนช่วยทั้งในด้านจิตใจ และการเป็นที่ปรึกษาหารือ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการเรียน ดังที่ โควีและวอลเลซ (Cowie ; & Wallace. 2000 : 9) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนมีหลายรูปแบบ แต่อาจแบ่งเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ การให้การสนับสนุนด้านอารมณ์ หมายถึงการเป็นเพื่อน ช่วยในการตัดสินใจ ประนีประนอม หรือแก้ปัญหา และให้คำปรึกษา อีกรูปแบบหนึ่งคือการสนับสนุนทางการศึกษาและการให้ข้อมูล ซึ่งรวมถึงการจัดกลุ่มตัวการเป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ให้ความรู้กับเพื่อนด้วย จึงนับว่าการสนับสนุนจากเพื่อนมีความสำคัญมิใช่น้อย และสำหรับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะมหาวิทยาลัยมีบทบาทในเรื่องการสนับสนุนทางข้อมูลข่าวสาร (Information support) ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน นอกจากนี้คุณภาพของโรงเรียน ความชำนาญ และรูปแบบในการสอน ของครู ความพร้อมของตำราประกอบการเรียน และอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของกระบวนการให้ข้อมูลทางการศึกษา อันจะส่งผลถึงความสามารถในการเรียนของผู้เรียน (Pollitt. 1984 : 8)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงการศึกษาอำนาจการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากตัวแปรพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคม ทั้งนี้มีการศึกษาประเด็นอื่น ๆ ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ครบถ้วนต่อนิสิตต่อคณะวิชาหรือมหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เนื่องจาก ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์ประจำอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์แห่งนี้ มุ่งหวังว่าผลวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนิสิตทุกคน ทั้งนี้ในการศึกษาจะเจาะจงศึกษากับนิสิตชั้นปีที่ 2 เท่านั้น เนื่องจากนิสิตในชั้นนี้ได้ผ่านการเรียนรายวิชาที่เป็นวิชาบังคับในชั้นปีที่ 1

มาแล้ว และยังมีเวลาอยู่ในมหาวิทยาลัยอีกหลายปีสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ จึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคม
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคมระหว่างนิสิตที่มีเพศต่างกัน และระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. เพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ตัวแปรพฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวทำนาย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงผลการเรียนในรูปคะแนนเฉลี่ยของรายวิชาศึกษาทั่วไป 5 รายวิชา คือ วิชา ทย 101 : ทักษะทางภาษา 1 (2 หน่วยกิต) วิชา ทย 102 : ทักษะทางภาษา 2 (2 หน่วยกิต) วิชา อก 101 : ภาษาอังกฤษ 1 (3 หน่วยกิต) วิชา อก 102 : ภาษาอังกฤษ 2 (3 หน่วยกิต) และวิชา บส 101 : ทักษะการรู้สารสนเทศ (2 หน่วยกิต) ผลการเรียนในรายวิชาดังกล่าวได้จากการรายงานของนิสิต ในการแบ่งระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยซึ่งเทียบเคียงกับระดับขั้นที่ใช้ในการประเมินผลการศึกษา ตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป	อยู่ในระดับดีมาก
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.00 แต่ไม่ถึง 3.50	อยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 แต่ไม่ถึง 3.00	อยู่ในระดับค่อนข้างดี
คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.00 แต่ไม่ถึง 2.50	อยู่ในระดับพอใช้
คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 ลงมา	อยู่ในระดับไม่ดี

2. พฤติกรรมการเรียน หมายถึงพฤติกรรมในการศึกษาเล่าเรียนของผู้เรียนประกอบด้วยพฤติกรรมภายใน 3 ด้าน และพฤติกรรมภายนอก 7 ด้าน ในส่วนของพฤติกรรมภายในนั้นเป็นพฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ แต่มีพลังผลักดันให้บุคคลใส่ใจในการเรียนหรือเบนความสนใจออกจากการเรียน ได้แก่ (1) ทักษะคิดทางการเรียน (2) แรงจูงใจในการเรียน (3) ความวิตกกังวลในการเรียน ส่วนพฤติกรรมภายนอกนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติตนทางการศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ (1) การบริหารเวลาในการเรียน (2) การมีสมาธิและเอาใจใส่ในการเรียน (3) กระบวนการประมวลความรู้

(4) การเลือกประเด็นและสาระข้อมูลที่สำคัญในการเรียน (5) การใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้ (6) การทดสอบตนเอง การทบทวน และการเตรียมตัวในการเรียน และ (7) ยุทธวิธีในการสอบและการเตรียมตัวสอบรวม พฤติกรรมการเรียน 10 ด้าน พฤติกรรมการเรียนวัดได้จากแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียน ผู้ที่ได้คะแนนมากกว่า แสดงถึงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมกว่าผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่า พฤติกรรมการเรียนแต่ละด้านและรวมทุกด้าน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยที่กำหนดขึ้นดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 3.67 – 5.00	อยู่ในระดับเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.66	อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33	อยู่ในระดับเหมาะสมน้อย

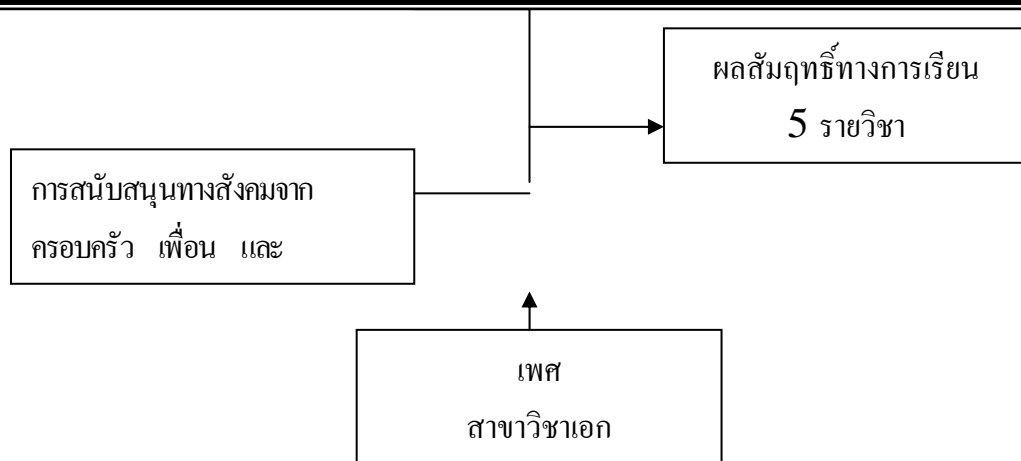
3. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การรับรู้ของนิสิตที่มีต่อการปฏิบัติของครอบครัว เพื่อน และมหาวิทยาลัย ในด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านคุณค่า การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านความช่วยเหลือและบริการ และการสนับสนุนด้านเครือข่ายสังคม การปฏิบัติทั้ง 5 ประการดังกล่าวนี้ ทำให้บุคคลเกิดความสุขใจ อบอุ่นมั่นคง ซึ่งเป็นกำลังใจให้สามารถศึกษาเล่าเรียนและดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข การสนับสนุนทางสังคมวัดได้จากแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากเพื่อน และการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ผู้ที่ได้คะแนนมากกว่า แสดงว่าได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งนั้น ๆ มากกว่าผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่า การสนับสนุนทางสังคม จากแต่ละแหล่งและรวมทุกแหล่ง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยที่กำหนดขึ้น ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 3.67 – 5.00	อยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.66	อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33	อยู่ในระดับน้อย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง คือ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ที่ว่าพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวบุคคล กับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ที่ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Rice, 1999 : 35) นำมาสู่การวิจัยเพื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่างพฤติกรรมการเรียน (ปัจจัยภายในตัวบุคคล) กับการสนับสนุนทางสังคม (ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม) ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ผลของพฤติกรรมการเรียนรู้) โดยจะพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยชีวสังคม (เพศ และสาขาวิชาเอก) กับปัจจัยทั้งหมดดังกล่าวด้วย สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแผนภาพ ดังนี้

พฤติกรรมการเรียน 10 ด้าน

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. นิสิตหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่า มีพฤติกรรมเหมาะสมมากกว่า และได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากกว่า เมื่อเทียบกับนิสิตชาย
  2. นิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคม แตกต่างกัน
  3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  4. พฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมร่วมกันทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้
- ในการทดสอบสมมติฐาน จะใช้ทั้งคะแนนรวมและคะแนนรายด้านในทุกตัวแปร ยกเว้นสมมติฐานข้อ 3 ที่ตัวแปรพฤติกรรมการเรียนจะใช้เฉพาะคะแนนรวมเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรคือนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งประกอบด้วย 10 สาขาวิชาเอก คือ สาขาวิชาเอกจิตวิทยา สาขาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็ก สาขาวิชาเอกปรัชญาและศาสนา สาขาวิชาเอกภาษาไทย สาขาวิชาเอกภาษาจีน สาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ สาขาวิชาเอกภาษาฝรั่งเศส และสาขาวิชาเอกภาษาเพื่ออาชีพ ที่ผ่านการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป 5 วิชา ในชั้นปีที่ 1 คือ วิชา ทย 101 : ทักษะทางภาษา 1 วิชา ทย 102 : ทักษะทางภาษา 2 วิชา ออก 101 : ภาษาอังกฤษ 1 วิชาเอก 102 : ภาษาอังกฤษ 2 และวิชา บส 101 : ทักษะการรู้สารสนเทศ
2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่กำลังเรียนชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2548 ซึ่งผ่านการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป 5 วิชา ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 294 คน เป็นนิสิตชาย 59 คน เป็นนิสิตหญิง 235 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 กรณีเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคม ระหว่างนิสิตที่มีเพศต่างกัน และระหว่างนิสิตที่เรียนวิชาเอกต่างกัน

ตัวแปรอิสระ (1) เพศ แบ่งเป็น เพศชาย กับ เพศหญิง

(2) สาขาวิชาเอก แบ่งเป็น สาขาวิชาเอกจิตวิทยา สาขาวิชาเอก

บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็ก สาขาวิชาเอกปรัชญาและศาสนา สาขาวิชาเอกภาษาไทย สาขาวิชาเอกภาษาจีน สาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ สาขาวิชาเอกภาษาฝรั่งเศส และสาขาวิชาเอกภาษาเพื่ออาชีพ

ตัวแปรตาม (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 รายวิชา

(2) พฤติกรรมการเรียน 10 ด้าน

(3) การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และมหาวิทยาลัย

3.2 กรณีศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียน กับการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตัวแปรอิสระ (1) พฤติกรรมการเรียน แบ่งเป็นพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมมาก กับพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมน้อย

(2) การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน มหาวิทยาลัย โดยแบ่งแต่ละการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น การสนับสนุนทางสังคมมาก กับ การสนับสนุนทางสังคมน้อย

ตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 รายวิชา

3.3 กรณีหาอำนาจการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากตัวแปรพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคม

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนาย ได้แก่ พฤติกรรมการเรียน 10 ด้าน และการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และมหาวิทยาลัย

ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 รายวิชา

ในการศึกษาตัวแปรตาม จะใช้ทั้งคะแนนรายวิชาหรือรายด้าน และคะแนนรวมทุกวิชาหรือรวมทุกด้าน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นอกเหนือจากแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวแล้ว ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

4.1 แบบสอบถามพฤติกรรมการเรียน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการเรียน 10 ด้าน คือ (1) ทักษะคิดทางการเรียน (2) แรงจูงใจในการเรียน (3) ความวิตกกังวลในการเรียน (4) การบริหารเวลาในการเรียน (5) การมีสมาธิและเอาใจใส่ในการเรียน (6) กระบวนการประมวลความรู้ (7) การเลือกประเด็นและสาระข้อมูลที่สำคัญในการเรียน (8) การใช้เทคนิคเข้าช่วยในการ

แสวงหาความรู้ (9) การทดสอบตนเอง การทบทวน และการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียน และ (10) กลยุทธ์ในการสอบ และการเตรียมตัวสอบ เป็นแบบสอบถามที่พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช (2547) ปรับปรุงจากแบบประเมินพฤติกรรมการศึกษา LASSI (Learning and Study Strategies Inventory) ของ ดร.แคลร์ อี เวินสไตน์ (Claire E. Weinstein) ดร.เดวิด อาร์ พาลเมอร์ (David R. Palmer) และ ดร. แอน ซี สคอลลท์ (Ann C. Schulte) และนำไปหาความเชื่อมั่นกับนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย ซึ่งผู้วิจัยนำมาหาค่าความเชื่อมั่นใหม่ ได้ค่าความเชื่อมั่นพฤติกรรมการศึกษา 10 ด้าน เทียบกับของพรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช ดังนี้

	ค่าความเชื่อมั่นจากการศึกษา ของพรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช	ค่าความเชื่อมั่น ในการวิจัยนี้
1) ทักษะคิดทางการเรียน	.82	.57
2) แรงจูงใจในการเรียน	.85	.59
3) ความวิตกกังวลในการเรียน	.88	.59
4) การบริหารเวลาในการเรียน	.78	.78
5) การมีสมาธิและการเอาใจใส่ในการเรียน	.87	.77
6) กระบวนการประมวลความรู้	.90	.75
7) การเลือกประเด็นและสาระข้อมูลที่สำคัญในการเรียน	.71	.60
8) การใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้	.91	.53
9) การทดสอบตนเอง การทบทวน และการเตรียมตัว ในการเรียน	.76	.72
10) ยุทธวิธีในการสอบและการเตรียมตัวสอบ	.87	.73

4.2 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วยการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และมหาวิทยาลัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และมหาวิทยาลัย ในด้านอารมณ์ ด้านคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านความช่วยเหลือและบริการ และด้านเครือข่ายสังคม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเอง โดยสร้างตามคำนิยามของเบอร์นาร์ดและครูปัต (Bernard ; & Krupat. 1994) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด จนถึงน้อยที่สุด เมื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากเพื่อน และจากมหาวิทยาลัยเท่ากับ .93 , .93 และ .86 ตามลำดับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดังนี้ (1) คำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ศึกษา (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน และการสนับสนุนทางสังคม ระหว่างนิสิตที่มีเพศต่างกัน และระหว่างนิสิตที่เรียนวิชาเอกต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ตามลำดับ (3) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two – way ANOVA) และ (4) ศึกษาอำนาจการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากตัวแปรพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล การเสนอผลวิจัยและการอภิปรายผล จะได้กระทำตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมตามตัวแปรเพศและสาขาวิชาเอก

1.1 เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน : ผลการวิจัยไม่พบว่านิสิตหญิงมีผลสัมฤทธิ์การเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชาดีกว่านิสิตชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานแต่สอดคล้องกับงานวิจัยของจอร์ พริงเจอร์ (2519) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษ กับความสามารถในการนำโครงสร้างนั้นมาใช้ในการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความรู้เรื่องโครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษของนักเรียนทั้งชายและหญิงไม่ได้ แตกต่างกันเลย อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยบางเล่มที่ไม่สนับสนุนผลการวิจัยนี้ เช่น งานวิจัยของไกรกุง อนุรักษ์กุล (2525) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษสูงกว่านักเรียนชาย แต่ในงานวิจัยนี้ที่พบว่านิสิตหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพอ ๆ กับนิสิตชาย อาจเป็นเพราะพื้นฐานความรู้เดิมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนิสิตชายและนิสิตหญิงใกล้เคียงกัน จึงทำให้สามารถผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้รายวิชาศึกษาทั่วไป ที่นิสิตเรียนในชั้นปีที่ 1 เน้นในเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เนื้อหาอยู่ในระดับพื้นฐาน และเป็นสิ่งที่นิสิตมีความรู้มาก่อนบ้างแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนวิชาศึกษาทั่วไปอีกวิชาหนึ่งคือทักษะการรู้สารสนเทศ เป็นวิชาเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศ และการใช้ห้องสมุดที่เน้นการปฏิบัติ นิสิตน่าจะทำได้ดีพอๆ กัน สิ่งที่กล่าวมานี้ทั้งหมดอาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนิสิตชายและนิสิตหญิงไม่ต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยมักเน้นการศึกษาเพิ่มเติมนอกห้องเรียน มีการทำงาน

เป็นกลุ่ม ซึ่งแน่นอนว่านิสิตชายต้องทำงานร่วมกับนิสิตหญิง เพราะในคณะมนุษยศาสตร์มีจำนวนนิสิตชายน้อยกว่านิสิตหญิงมาก (ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยนี้ที่กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนนิสิตหญิงเป็น 5 เท่าของนิสิตชาย) การเรียนเป็นกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะช่วยให้นิสิตชายและหญิงมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนทัดเทียมกันได้

พฤติกรรมกรเรียน : พบว่านิสิตหญิงมีพฤติกรรมกรเรียน เหมาะสมมากกว่านิสิตชาย ทั้งพฤติกรรมกรเรียนโดยรวม และพฤติกรรมกรเรียนด้านทัศนคติทางการเรียน แรงจูงใจในการเรียน การบริหารเวลาในการเรียน การมีสมาธิและเอาใจใส่ในการเรียน การเลือกประเด็นและสาระข้อมูลที่สำคัญในการเรียน การใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้ และการทดสอบตนเอง การทบทวนและการเตรียมตัวในการเรียน ผลดังกล่าวนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานเป็นส่วนใหญ่และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ (2541) ซึ่งศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่านักเรียนหญิงสนใจในเรื่องการเรียน ได้แก่ การตั้งใจเรียน ขยันทำแบบฝึกหัดและการบ้านที่ครูมอบหมาย ทบทวนบทเรียน และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ ส่วนนักเรียนชายมีพฤติกรรมกรเรียนไม่ดี โดยนำอุปกรณ์กรเรียนมาไม่ครบ เข้าชั้นเรียนไม่ตรงเวลา ไม่ตั้งใจฟังครูสอนไม่จดคำอธิบายครู ไม่ทบทวนบทเรียน ไม่ส่งการบ้านและงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลา หลีกเลี้ยงงานได้รับมอบหมาย และไม่แก้ไขปรับปรุงงานที่บกพร่องให้ดีขึ้น จากงานวิจัยนี้สรุปได้ว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมกว่าเพศชาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชัชสินี จุงพิวัฒน์ (2547) ซึ่งศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียน พบว่าเพศหญิงมีความขยัน หมั่นเพียรมาก ในขณะที่เพศชายมีความขยันหมั่นเพียรน้อย การที่งานวิจัยพบว่านิสิตหญิงมีพฤติกรรมกรเรียนโดยรวม และรายด้านหลายด้านเหมาะสมกว่านิสิตชาย อาจเป็นเพราะนิสิตหญิงมีวุฒิภาวะเร็วกว่านิสิตชาย มีความเป็นผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้อาวุโส มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบมากกว่านิสิตชาย ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องสนับสนุนความเชื่อนี้ เช่น งานวิจัยของขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์ (2542) ศึกษาพฤติกรรมความ รับผิดชอบต่อ นักเรียนมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่านักเรียนหญิงมีความรับผิดชอบต่อมากกว่านักเรียนชาย เช่นเดียวกับงานวิจัยของกนกวรรณ การุญ (2547) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับความรับผิดชอบต่อด้านการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนหญิงมีความรับผิดชอบต่อมากกว่านักเรียนชาย รวมถึงงานวิจัยของสินีนาง สุทธจินดา (2543) ซึ่งศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพาณิชยการในโรงเรียนอาชีวศึกษา พบว่านักเรียนหญิงมีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนชายในทุกด้าน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้จึงทำให้นิสิตหญิงมีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมกว่านิสิตชาย

การสนับสนุนทางสังคม : พบว่านิสิตหญิงได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยรวม และรายด้าน คือการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน มากกว่านิสิตชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานและสอดคล้องกับงานวิจัยของรวีพรรณ เลขะวิวัฒน์ (2544) ศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของผู้ใหญ่ที่ว่างงานและที่มีงานทำ พบว่า

คะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนทางสังคมของเพศหญิงมากกว่าเพศชายทั้งในกลุ่มคนที่ว่างงานและที่มีงานทำ ผลการวิจัยเช่นนี้ อาจเป็นเพราะนิสิตหญิงยังคงใกล้ชิด ผูกพัน และทำสิ่งต่างๆกับพ่อแม่อยู่เสมอ ในขณะที่ นิสิตชายมักเป็นอิสระในตนเองและเป็นตัวของตัวเองมากกว่า ซึ่งสิ่งนี้เป็นเช่นเดียวกันกับในกลุ่มเพื่อน เป็นผลให้นิสิตหญิงรับรู้ถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและจากเพื่อนมากกว่านิสิตชาย อย่างไรก็ตามพบผลการวิจัยว่านิสิตหญิงได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยไม่มากกว่านิสิตชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างอาจารย์กับนิสิตมักจำกัด อยู่ในห้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนิสิตทั้งหญิงและชายจะได้รับการปฏิบัติจากอาจารย์ที่สอนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการปฏิบัติจากอาจารย์ที่ปรึกษาเหมือน ๆ กันด้วย นอกจากนี้บริการอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย ก็จัดเตรียมไว้ให้สำหรับนิสิตอย่างเท่าเทียมกันเช่นกัน จากที่กล่าวมานี้จึงทำให้นิสิตหญิงและนิสิตชาย รับรู้ถึงการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยไม่แตกต่างกัน

1.2 เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรสาขาวิชาเอก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน : ผลการวิจัยพบว่านิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานและสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเลิศ จันทร์ไสย์ และเมตตา ภูนิง (2544) ซึ่งศึกษาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รับเข้าศึกษาด้วยวิธีการให้โควตาและการสอบคัดเลือก รุ่นปีการศึกษา 2542 – 2543 พบว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน มีผลการเรียนต่างกัน การที่พบผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะเหตุผล 2 ประการ ประการแรก นิสิตแต่ละสาขาวิชาเอกอาจมีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกัน เพราะเคยเรียนในแผนการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่แตกต่างกัน เช่น สาขาวิชาเอกจิตวิทยา รับผู้เรียนที่มาจากแผนการเรียนวิทย์ – คณิต หรือ ศิลป์ – คณิต ในขณะที่สาขาอื่น ๆ อีกจำนวนมากรับผู้เรียนที่มาจากแผนการเรียนศิลป์ – ภาษา (ซึ่งยังแยกออกไปอีกมากมาย เช่น ศิลป์ – อังกฤษ ศิลป์ – ฝรั่งเศส ศิลป์ – ญี่ปุ่น เป็นต้น) พื้นความรู้เดิมที่แตกต่างกันนี้อาจมีผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันได้ ดังมีผลงานวิจัยที่มาสนับสนุนคืองานวิจัยของศุภวรรณ พันธุ์ภักดี (2542) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่าผลการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกและสามารถพยากรณ์ผลการเรียนรวมด้านความสามารถเชิงปฏิบัติการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประการที่สอง นิสิตแต่ละสาขาอาจมีรูปแบบการเรียนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะสาขา ดังเช่นงานวิจัยของ แคมป์ (ราชพร บำรุงศรี. 2535 : 21 ; อ้างอิงจาก Katz. 1988) ได้ศึกษาแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนวิชาเอกต่างกัน พบว่านิสิตนักศึกษา ที่เรียนวิชาเอกคณิตศาสตร์ ชีววิทยา วิศวกรรม มีแบบการเรียนแบบเอกนัย นิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกสังคม การศึกษา ประวัติศาสตร์ และเทคนิคการแพทย์ มีแบบการเรียนแบบ

ปฏิบัติ ส่วนนิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกจิตวิทยามีแบบการเรียนรู้แบบเอคนัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราชพร บำรุงศรี (2535) ที่ทำการวิเคราะห์แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา ตามแนวทฤษฎี การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่านิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชาที่มีแบบการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการเรียนรู้ (learning styles) หมายถึงความแตกต่างและความ หลากหลายในกระบวนการจัดการข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีวิธีการ ที่ตนเองชอบหรือถนัด ในการเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ (ญานิสสา บุรณะชัยทวิ. 2549 : 84) เช่น รูปแบบการเรียนรู้ แบบอิสระ แบบ ฟังพา แบบร่วมมือ แบบหลีกเลี่ยง แบบแข่งขัน แบบมีส่วนร่วม เป็นต้น (ญานิสสา บุรณะชัยทวิ. 2549 : 84 ; อ้างอิงจาก Grasha ; Reichman. 1974) จึงมีความเป็นไปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่ต่างกันอาจจะส่งผลต่อ วิธีการเรียนรู้รายวิชาที่เรียน และเชื่อมโยงไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกันได้

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมและรายวิชา ต่างๆ ระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน พบว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาจีน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่า นิสิตสาขาวิชาเอกภาษาเพื่ออาชีพ สาขาวิชาเอกภาษาไทย สาขาวิชาเอกปรัชญาและศาสนา และ สาขาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ใน 5 รายวิชา ส่วนนิสิตสาขาวิชาเอกจิตวิทยา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาเพื่ออาชีพ สาขาวิชาเอกภาษาไทย สาขาวิชาเอก ปรัชญาและศาสนา และสาขาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ใน 4 รายวิชา นิสิตสาขา วิชาเอกภาษาอังกฤษ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาไทย สาขาวิชาเอกปรัชญา และศาสนา และสาขาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ใน 3 รายวิชา แต่เมื่อรวมทุกรายวิชา พบว่า นิสิตสาขาวิชาเอกภาษาจีน สาขาวิชาเอกจิตวิทยา และสาขาเอกวิชาภาษาอังกฤษ มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนสูงกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาไทย เท่านั้น

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนรายคู่ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาจีน มีผล การเรียนโดดเด่นที่สุด ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ว่านิสิตที่เลือกเรียนภาษาจีนเป็นวิชาเอก อาจมีความถนัด ในการเรียนภาษามากเป็นพิเศษ เพราะภาษาจีนเป็นภาษาที่ยากมาก อาจทำให้การเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งนิสิตมีพื้นฐานความรู้เดิมคืออยู่แล้ว เป็นไปโดยง่ายขึ้น นอกจากนี้มีความเป็นไปได้ว่าการเรียนภาษาจีนต้องอาศัยความตั้งใจและความมุ่งมั่นมากเป็นพิเศษ ทำให้นิสิตสาขาวิชาเอกภาษาจีน เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ทั้งในการเรียนภาษาจีนและวิชาอื่น ๆ ส่งผลให้นิสิตสาขาวิชาเอก ภาษาจีน มีผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาศึกษาทั่วไป ที่เน้นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดีกว่านิสิตสาขาวิชาเอกอื่น ๆ

พฤติกรรมกรรมการเรียน : พบว่าไม่มีความแตกต่างในพฤติกรรมกรรมการเรียนโดยรวมและ รายด้านระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้อง

กับสมมติฐาน ยกเว้นพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้ ที่พบว่านิสิตสาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านนี้มากกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และภาษาเพื่ออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้ได้ผลต่างไปจากของพรศรี บรรณกุลโรจน์ (2547) ซึ่งศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 พบว่านักเรียนที่มีสาขาวิชาต่างกัน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างกัน ใน 2 ด้านคือด้านทัศนคติทางการเรียนและความวิตกกังวลในการเรียน แต่ผลการวิจัยสอดคล้องกับของพรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช (2547) ในบางส่วนคือพรพจน์ พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ต่างคณะกันมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้ต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม พรพจน์ ยังพบความแตกต่างในพฤติกรรมเรียนรู้ด้านอื่นๆ อีกด้วย คือด้านทัศนคติทางการเรียน การบริหารเวลาในการเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน การมีสมาธิและการเอาใจใส่ในการเรียน รวมทั้งการทดสอบตนเอง การทบทวน และการเตรียมตัวในการเรียน

การที่ผลการวิจัยโดยรวมไม่พบความแตกต่างในพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน อาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ คือ 1) การที่นิสิตแต่ละสาขาวิชาเอกจะผ่านการคัดเลือกเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยได้ มักจะต้องมีพฤติกรรมเรียนรู้ที่ดีในหลายๆ ด้านพอๆ กัน ซึ่งพฤติกรรมที่ดีเหล่านี้จะคงทนถาวร มาจนถึงการเรียนรู้ระดับมหาวิทยาลัยด้วย 2) นิสิตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่แล้ว (ถ้าใช้เกณฑ์อายุ 18 ปี) นิสิตในวัยนี้ของแต่ละสาขาวิชาเอกสามารถควบคุมตัวเองในเรื่องการมีพฤติกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ 3) นิสิตในแต่ละสาขาของคณะมนุษยศาสตร์มีจำนวนนิสิตหญิงเป็นส่วนใหญ่ มีนิสิตชายเป็นส่วนน้อย ซึ่งนิสิตหญิงมักเอาใจใส่กับการเรียน และให้ความสำคัญกับการเรียนอย่างสม่ำเสมอ 4) อาจารย์แต่ละสาขาวิชาเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงานให้กับนิสิตเหมือน ๆ กัน เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะทำให้นิสิตที่เรียนสาขาต่างกันมีพฤติกรรมเรียนรู้ไม่ต่างกัน ยกเว้นนิสิตสาขาวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีพฤติกรรมเรียนรู้ด้านการใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้มากกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และภาษาเพื่ออาชีพ อาจเป็นเพราะนิสิตที่เรียนวรรณกรรมสำหรับเด็กมักมีความสามารถด้านศิลปะ มีความคิดริเริ่มและจินตนาการสูง อาจมีเทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ได้หลายหลายกว่านิสิตในสาขาวิชาเอกทางภาษา

การสนับสนุนทางสังคม : ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างในด้านการสนับสนุนทางสังคม โดยรวมและรายด้านระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน ยกเว้นการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัย ที่พบว่าสาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก รายงานว่าได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยมากกว่านิสิตสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่ผลวิจัยโดยรวมไม่พบความแตกต่างในการได้รับการสนับสนุนทางสังคมระหว่างนิสิตที่เรียนในสาขาวิชาเอกต่างกัน อาจเป็นไปได้ว่านิสิตในคณะมนุษยศาสตร์อาจมาจาก

ครอบครัวที่ไม่ต่างกันมาก จึงได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากครอบครัวพอ ๆ กัน ในขณะที่นิสิตในวัยนี้ ส่วนใหญ่สนิทสนมกับกลุ่มเพื่อน เรียนหนังสือด้วยกัน ทำสิ่งต่างๆ ร่วมกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างนิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน ในส่วนของ มหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกันที่บริการสิ่งต่างๆ ให้กับนิสิตอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการปฏิบัติจาก อาจารย์อย่างเท่าเทียมกันด้วย ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้จึงทำให้นิสิตที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกัน ได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยรวมและรายด้านไม่ต่างกัน ยกเว้นนิสิตวรรณกรรมสำหรับเด็กที่รายงานว่าได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยมากกว่าสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น และภาษาไทย อาจเป็นเพราะ นิสิตสาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็กเน้นเรื่องการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำหนังสือเด็ก ซึ่งหอสมุดกลาง ได้จัดห้องหนังสือสำหรับเด็กไว้เป็นพิเศษ 1 ห้อง มีหนังสือเด็กทุกชนิดจำนวนมาก ผู้เรียนสามารถเข้าไปใช้บริการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ในการทำหนังสือเกี่ยวกับเด็กนิสิตต้องลงมือปฏิบัติจริง และได้รับคำแนะนำ จากผู้สอนอย่างใกล้ชิด สิ่งทีกล่าวมานี้ อาจทำให้นิสิตสาขาวิชาเอกวรรณกรรมสำหรับเด็กรับรู้ว่าการ สนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยมากกว่านิสิตที่เรียนในสาขาด้านภาษา

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรเรียนกับการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัยพบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรเรียนกับการได้รับการสนับสนุนทาง สังคมรวมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ พบผลหลัก (Main effect) ว่านิสิตที่มีพฤติกรรมกรเรียนต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทุกวิชา และ รายวิชาคือทักษะทางภาษา 2 และทักษะการรู้สารสนเทศต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย นิสิตที่มีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมมาก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านิสิตที่มีพฤติกรรมกรเรียน เหมาะสมน้อย (ดังตาราง 1)

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชา จำแนกตาม พฤติกรรมกรเรียนรวมทุกด้านและการสนับสนุนทางสังคมรวมทุกแหล่ง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ค่า F		
	พฤติกรรมกรเรียน (ก)	การสนับสนุนทางสังคมรวม (ข)	(ก x ข)
ทักษะทางภาษา 1	6.92	1.04	.64
ทักษะทางภาษา 2	127.06*	.02	.07
ภาษาอังกฤษ 1	73.50	24.23	.03
ภาษาอังกฤษ 2	2.24	.91	.59
ทักษะการรู้สารสนเทศ	626.19*	17.75	.03

รวม	144.09*	.07	.10
-----	---------	-----	-----

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเรียนกับการสนับสนุนทางสังคมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมและบางรายวิชา แสดงว่าพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคมไม่ส่งผลร่วมกันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นไม่ว่านิสิตจะได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากหรือน้อย แต่ถ้ามักพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมมากแล้ว ย่อมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านิสิตที่มีพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมน้อยเสมอ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่านิสิตในชั้นปีที่ 2 เริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่แล้ว (ถ้าใช้อายุ 18 ปี เป็นเกณฑ์เข้าสู่วัยผู้ใหญ่) คนในวัยนี้มีการรู้คิดที่ดี เป็นอิสระจากคนอื่น ๆ พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากคนอื่นมากนัก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะดีหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการเรียนเป็นหลัก โดยไม่ต้องคำนึงถึงการสนับสนุนทางสังคมว่าจะมากหรือน้อย

นอกจากนี้ยังพบผลหลักในตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทักษะการรู้สารสนเทศ โดยพบว่านิสิตที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1566.53^*$) โดยนิสิตที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยมาก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศดีกว่านิสิตที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยน้อย แสดงว่าไม่ว่านิสิตจะมีพฤติกรรมการเรียนเหมาะสมมากหรือน้อย แต่ถ้าได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมากแล้ว ย่อมมีผลสัมฤทธิ์วิชาทักษะการรู้สารสนเทศดีกว่านิสิตที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยน้อยเสมอ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าธรรมชาติ วิชาทักษะการรู้สารสนเทศต้องอาศัยอุปกรณ์การเรียนต่างๆ มาก เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ หนังสือประเภทต่าง ๆ ในห้องสมุด วารสารทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ตลอดจนโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ รวมทั้งต้องมีการฝึกปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอในห้องสมุด โดยมีอาจารย์ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ดังนั้น นิสิตที่ไปปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์สารสนเทศมาก จะเกิดการรับรู้ว่ามีมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนมาก ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านิสิตที่ไปปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์สารสนเทศน้อย ซึ่งจะเกิดการรับรู้ว่ามีมหาวิทยาลัยไม่ให้การสนับสนุน

4. การทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยตัวแปรพฤติกรรมการเรียนและการสนับสนุนทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่าเฉพาะตัวแปรพฤติกรรมการเรียนเท่านั้นที่ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ โดยตัวแปรพฤติกรรมการเรียนที่ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้โดดเด่นมากที่สุด คือแรงจูงใจในการเรียน เนื่องจากเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่เข้าทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวม และรายวิชาทักษะทางภาษา 1 นอกนั้นยังเป็นตัวแปรอันดับแรกที่เข้าทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะทางภาษา 2 และวิชาทักษะการรู้สารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตาราง 2)

ตาราง 2 แสดงค่าการทำนาย ลำดับความสำคัญของตัวทำนายจากตัวแปรพฤติกรรมการเรียน 10 ตัวแปร

และตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม 3 ตัวแปร และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งรายวิชาและรวมทุกวิชา

ตัวแปรตาม	ตัวทำนายตามลำดับความสำคัญ	R ²	F	b	β	a	SE
ทักษะทางภาษา 1	X ₂	.05	13.64*	.24	.24	2.24	.51
ทักษะทางภาษา 2	X ₂ , X ₈ , X ₆	.11	11.27*	.28, .29, -.25	.23, .24, -.21	1.68	.53
ภาษาอังกฤษ 1	-	-	-	-	-	-	-
ภาษาอังกฤษ 2	X ₄	.04	10.74*	.18	.19	2.07	.59
ทักษะการรู้สารสนเทศ	X ₂ , X ₁₀	.10	15.11*	.26, .19	.21, .17	1.74	.56
รวมทุกวิชา	X ₂	.09	28.85*	.25	.30	2.00	.36

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

X₂ = แรงจูงใจในการเรียน X₄ = ความวิตกกังวลในการเรียน X₆ = กระบวนการประมวลความรู้
X₈ = การใช้เทคนิคเข้าช่วยในการแสวงหาความรู้ X₁₀ = กลยุทธ์ในการสอบและเตรียมตัวสอบ

การที่ผลวิจัยพบว่าปัจจัยแรงจูงใจในการเรียนเป็นตัวแปรที่โดดเด่นที่สุดในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจทางการเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจเป็นสภาวะหรือสภาพอารมณ์ของบุคคลที่พร้อมจะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และมุ่งไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้บุคคลเกิดพลังที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดการที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด และทำให้เกิดความพร้อมในการเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แรงจูงใจยังทำให้บุคคลหรือผู้เรียนสามารถไปสู่จุดหมายปลายทางที่พวกเขาคาดหวังไว้ (สุชา จันท์ธอม และ สุรางค์ จันท์ธอม, 2518 : 71 – 72) แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่มียุทธิต่อการเรียนและการทำงานของบุคคลเป็นอย่างมาก หากผู้เรียนหรือผู้ทำงานได้รับแรงจูงใจในระดับสูง ย่อมทำให้พวกเขา ตั้งใจเรียนหรือตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถโดยไม่ย่อท้อ (ชัยนาถ นาคบุปผา, 2529 : 54 – 56) แรงจูงใจทางการเรียนจึงมีความสำคัญในเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนด้านต่างๆ มากหรือน้อยได้ ถ้าผู้เรียนขาดแรงจูงใจทางการเรียนแล้ว พฤติกรรมการเรียนด้านอื่นๆ ย่อมไม่มีหรือมีน้อย จนส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น งานวิจัยของอัจฉรา สุขารมณ และ อรพินทร์ ชูชม (2530) ที่ศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถ กับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติ พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นแรงจูงใจทางการเรียน เป็นตัวพยากรณ์ ที่สำคัญในนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติ พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือแรงจูงใจทางการเรียนเป็นตัวแปรอันดับแรกที่เข้ามาทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งของสุกัญญา สามปรู (2539) ศึกษาองค์ประกอบด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พบว่าตัวแปรที่ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เป็นอันดับแรก คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือแรงจูงใจทางการเรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช (2547) ศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมกรเรียนที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบว่าแรงจูงใจทางการเรียนสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้สูงที่สุด

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากการวิจัยพบว่าผู้ที่มีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมมาก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าผู้ที่มีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมน้อย และพบว่ามีเฉพาะตัวแปรในกลุ่มพฤติกรรมกรเรียนเท่านั้นที่ทำนาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมกรเรียนเป็นตัวแปรที่สำคัญยิ่งต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น พ่อแม่ และอาจารย์ ควรตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก ด้วยการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมกรเรียนที่ดี และหาทางแก้ไขเมื่อเด็กมีพฤติกรรมกรเรียนไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของเพศชาย ที่งานวิจัยพบว่ามีพฤติกรรมกรเรียนเหมาะสมน้อยกว่าเพศหญิง พ่อแม่ ควรให้การดูแลเอาใจใส่กลุ่มเด็กผู้ชายให้มากเป็นพิเศษในด้านพฤติกรรมกรเรียน ให้คำแนะนำเมื่อลูกมีพฤติกรรมกรเรียนไม่เหมาะสม และให้คำชมเชยเมื่อลูกมีพฤติกรรมกรเรียนที่ดี นอกจากนี้แล้วพ่อแม่จะต้องให้ความสนใจและให้เวลากับลูกชายให้มากขึ้น เป็นที่ปรึกษาทั้งปัญหาการเรียนและปัญหาส่วนตัว อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ทั่วไปควรสนใจผู้เรียนเพศชายมากขึ้น และปฏิบัติต่อผู้เรียนเพศชายในแนวทางเดียวกับพ่อแม่ตาม ที่กล่าวมาแล้ว

2. จากผลการวิจัย พบว่านิสิตได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อเทียบกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและจากเพื่อนแล้ว นับว่าอยู่ในระดับต่ำ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัยประกอบด้วย การได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์ในด้านกำลังใจ และการช่วยเหลือแนะนำ รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยในด้านบริการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียน และการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนควรที่จะให้ความสนใจเอาใจใส่ และให้เวลากับนิสิตมากขึ้น ในส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษา ควรทำบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเต็มที่ มิใช่เป็นแค่การเซ็นชื่อลงทะเบียนเรียนเท่านั้น ควรให้ความสนใจสภาพความเป็นไปของนิสิตทั้งในด้านการเรียน ด้านสังคม รวมทั้งปัญหาส่วนตัว และสำหรับผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับ ควรให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางด้านวิชาการ และด้านความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัย

3. จากการวิจัยพบว่าแรงจูงใจทางการเรียน เป็นพฤติกรรมกรเรียนที่มีความโดดเด่นที่สุดในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่และอาจารย์ต้องตระหนักถึงความสำคัญของแรงจูงใจทางการเรียน และหาวิธีสร้างแรงจูงใจทางการเรียนให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งนี้ควรเน้นการสร้างแรงจูงใจจากภายในเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยของนิสิต นักศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้นำไปพิจารณาและใช้วางนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของนิสิตนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2. ทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อหาวิธีพัฒนาพฤติกรรมการเรียนในกลุ่มนิสิตชาย

3. ทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อหาวิธีสร้างแรงจูงใจทางการเรียนสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

4. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการวิจัยต่อไปอาจจะขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน หรือศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตหลาย ๆ มหาวิทยาลัย ซึ่งควรจะใช้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากแบบทดสอบมาตรฐาน เพื่อให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาจากเกณฑ์เดียวกัน

บรรณานุกรม

ธนวรรธน์ การญ. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสามเสนนอก กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ไกรคุง อนันตกุล. (2525). ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนโครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

ขจร พริ้งจำรัส. (2519). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างไวยากรณ์อังกฤษกับความสามารถในการนำโครงสร้างนั้นมาใช้ในการเขียน. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์. (2524). การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ซัชลิณี จุ่งพิวัฒน์. (2547). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3*

โรงเรียนเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรินิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต

(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชัยนถ นาคบุปผา. (2529, สิงหาคม). *พื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับแรงจูงใจ. ครุปริทัศน์ : 54 - 58.*

ญาณิสา บุรณะชัยทวี. (2549). *การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ (learning style) ของนิสิตวิชาโทภาษาศาสตร์*

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 28 : 81-97*

ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549. สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา กรุงเทพมหานคร.

ทิพย์วรรณ สุวรรณประเสริฐ. (2541). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมต้น*

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี. ปรินิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นุชนาฏ วรยศศรี. (2544). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษา*

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้ ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต

(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญเลิศ จันทร์ไสย์ และ เมตตา กุณิง. (2544). *สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนคณะวิทยาศาสตร์และ*

เทคโนโลยีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รับเข้าศึกษาด้วยวิธีการให้โควตาและการสอบคัดเลือกรุ่นปีการศึกษา 2542 - 2543. ปัตตานี : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ผจงจิต อินทสุวรรณ และ คนอื่น ๆ. (2536). *ตัวแปรที่สามารถทำนายผลการเรียนของนิสิตหลักสูตร*

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (พฤติกรรมศาสตร์) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. รายงานการวิจัยฉบับที่ 52. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ คมเพชร ฉัตรสุกกุล. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องยุทธวิธีการเรียน และ การศึกษาของนักเรียนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช. (2547). ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พรศรี บรรณกุลโรจน์. (2547). ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของ

นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่าย

เอกสาร.

รวีพรรณ เลชะวิวัฒน์. (2544). การสนับสนุนทางสังคมและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ใหญ่ ตอนต้น

: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคนว่างงานและคนมีงานทำในปี 2543. ปริญญาบัตร การศึกษา

มหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

ราชพร บำรุงศรี. (2535). การวิเคราะห์แบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา ตามแนว ทฤษฎี

การเรียนรู้ประสบการณ์. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

วราภรณ์ เอี้ยวสกุล, ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธ์ , อนงค์ นนทสุตร. (2529). การเปรียบเทียบ ทักษะคิดและ

ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ที่ผ่านการคัดเลือก

ประเภทการสอบร่วมเข้ามหาวิทยาลัยและประเภทโควต้า. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษาศาสตร์

โรงพยาบาลรามาธิบดี

วิลาศลักษณ์ ชำวดีลี. (2530). การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.

รายงานการวิจัยฉบับที่ 38. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.

ศุภวรรณ พันธุ์ศักดิ์. (2542). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สินีนานู สุทธจินดา. (2543). *การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพณิชยการ โรงเรียนอาชีวศึกษา*

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุกัญญา สามปรู. (2539). *องค์ประกอบด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม*

ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

สุชา จันทร์เอม ; และ สุรางค์ จันทร์เอม. (2518). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา

สุวิมล เเด่นสุนทร. (2525). *ตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยม*

ศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อัจฉรา สุขารมณ ; และ อรพินทร์ ชูชม. (2530). *การศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*

ต่ำกว่าระดับความสามารถกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติ. รายงานการวิจัยฉบับที่

39

กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.

Bernard , Larry C., & Krupat , Edward. (1994). *Health Psychology : Biopsychosocial Factors in*

Health and Illness. Fort Worth : Harcourt Brace College.

Cowie , Helen ; & Wallace , Patti. (2000). *Bystanding to Standing By.* London : Sage.

Cummings, Rhoda Woods. (1995). *Adolescence : A Developmental Perspective.* Fort Worth :

Harcourt Brace College.

- Dacey , John ; & Kenny , Maureen. (1997). *Adolescent Development*. 2nd ed. Madison, WI: Brown & Benchmark.
- Duff , O. Lee ; Siegel , Laurence. (1960). Biographical Factors Associated with Academic Over - And Underachievement. **Journal of Educational Psychology**. 51 (1) : 43
- Perry , Raymond P. ; et al. (2001). *Academic Control and Action control in the Achievement of College Students : A Longitudinal Field Study*. *Journal of Educational Psychology*. 93(4) : 776 - 789.
- Pollitt , Ernesto. (1984). *Nutrition and Educational Achievement*. Paris : United Nations Educational , Scientific and Cultural Organization.
- Rice , F. Philip. (1999). *The Adolescent : Development , Relationships, and Culture*. 9th ed. Boston : Allyn and Bacon.
- Steinberg , Laurence. (1996). *Adolescence*. New York : McGraw - Hill.

การพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดกาฬสินธุ์¹

ผศ.

รศ.ดร.วรรณชนก จันทชุม²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่เป็นจริง โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาในชั้นป.5-6 และม.1-3 จำนวน 188 คน ในโรงเรียนห้วยคำจรรยาพิทยาลัย อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เครื่องมือเชิงปริมาณที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่วัดความรู้ เจตคติ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ ความคาดหวังในความสามารถของตนเองและพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ วิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกต กระบวนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1)ระยะเตรียมการ 2)ระยะดำเนินการ และ 3) ระยะสิ้นสุดโครงการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนซึ่งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน ได้แก่ ตัวเด็กเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา วางแผน โดยกำหนดเป็นกิจกรรม/โครงการ นำไปปฏิบัติและประเมินผล สามารถป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่เป็นจริง โดยไม่มีนักเรียนรายใหม่ที่สูบบุหรี่เพิ่มขึ้นและอัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนลดลง นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีเจตคติทางลบต่อการสูบบุหรี่ มีความคาดหวังในความสามารถตนเองต่อการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น มีทักษะในการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธเพิ่มขึ้น

Abstract

The purpose of this research was to develop effective smoking-prevention strategies among students in real situation. Research process utilized action research to encourage stakeholders to develop smoking-prevention strategies among 188 male and female students (Pathom 5-6 and Mathayom1-3) in Hua Na Kam Charoonsil School, Yang Talad District, Kalasin Province. Data was obtained by

¹ ปริญญาบัณฑิตวิทยาศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2549 ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานโครงการสนับสนุนทุนวิทยานิพนธ์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

quantitative and qualitative methods. Quantitative tools were questionnaires of knowledge, attitude, decision making skill, refusal skill, self-efficacy, and prevention behavior. Qualitative methods were focus group discussion, in-depth interview, and participation observation. The research process was divided into 3 phases including preparation phase, action phase, and final phase.

The results revealed that smoking-prevention strategies were to encourage all stakeholders including students, families, school, community, and government officers to participate in the processes of problem investigation, plan of action by setting activities or projects, implementation, and evaluation. The strategies could prevent the students from smoking (no more new smokers and lower smoking rates among students). They had more knowledge, negative attitude towards smoking, high self-efficacy, more decision making, and refusal skills.

ความสำคัญของปัญหา

การสูบบุหรี่เป็นปัญหาทางพฤติกรรมสุขภาพและเป็นปัญหาสาธารณสุขระดับโลก ก่อให้เกิดโรคต่างๆที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูบบุหรี่และผู้ไม่สูบบุหรี่ที่อยู่ใกล้เคียงจากข้อมูลของสำนักงานสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ทำการสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของคนไทยในปีพ.ศ.2547 พบว่าประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่สูบบุหรี่เป็นประจำมี 9.6 ล้านคน โดยมีอายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่เท่ากับ 18.2 ปี และมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคจากบุหรี่เฉลี่ยปีละ 52,000 คน หรือวันละ 142 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549: ออนไลน์) สถานการณ์การสูบบุหรี่ของเยาวชนไทยยังมีแนวโน้มที่สูงขึ้นและน่าเป็นห่วง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเริ่มทดลองสูบบุหรี่ ซึ่งการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งปัจจัยภายในของตัววัยรุ่นเอง และปัจจัยภายนอกจากสภาพแวดล้อมรอบตัว ได้แก่ เพื่อน ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน แล้วส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวัยรุ่นให้สูบบุหรี่ (ชูชัย สุภวงศ์; สุภกร บัวสาย; และจิตสิริ ธนภัทร. 2542); (มูลนิธิธรรมาภรณ์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2548); (Johnson; & Hoffmann. 2000); (Kirby. 2002) ซึ่งพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ 1) ค่านิยมของสังคมที่มองว่าการสูบบุหรี่ไม่ใช่สิ่งเสียดสีที่ผิดกฎหมาย การสูบบุหรี่จึงถือเป็นเรื่องธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไป ประกอบกับวัยของเด็กที่เป็นวัยรุ่น มีความอยากรู้อยากลองและเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆจากบุคคลที่ชื่นชอบได้ง่าย จึงทำให้มีเจตคติทางบวกต่อการสูบบุหรี่ 2) ประชาชนทั่วไปและเยาวชนยังมีความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และมักจะเพิกเฉยหรือไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้เท่าที่ควร เนื่องจากยังไม่ตระหนักถึงโทษภัยของบุหรี่อย่างแท้จริง รู้แต่ก็ไม่เชื่อว่าปัญหาจะเกิดขึ้นกับตนเอง 3) การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหานั้นผ่านมายังมีจุดอ่อนเนื่องจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะที่ตัวเด็กเท่านั้น ซึ่งเป็นการจัดกระทำที่ผู้วิจัยเป็นผู้คิดริเริ่มและจัดให้และยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถพัฒนาวิธีการในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีความเป็นไปได้และแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่แท้จริง

ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องสนับสนุนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน (Stakeholders) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนในพื้นที่ตนเอง โดยผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เนื่องจากเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นความรู้สำหรับการปฏิบัติที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการค้นหาและจัดการกับปัญหาของตนเองภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่โดยมิได้เน้น“ผลงานวิจัย” เป็นหลัก แต่มองการวิจัยเป็น “กระบวนการ” ในฐานะ “เครื่องมือ” ที่จะเพิ่มพลังแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเอง(ปิยะวัตติ บุญ-หลง; และคนอื่นๆ. 2543) และใช้เทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) ที่สนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการมองปัญหาและความต้องการเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและจัดทำแผนโดยการคิดและเรียนรู้ร่วมกันจากปฏิสัมพันธ์ และเกิดเป็นกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Smith.1991) โดยทำการศึกษาในโรงเรียนห้วยคำจรรยา อําเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่ได้รับการคัดเลือก เนื่องจากในการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่าเป็นโรงเรียนที่มีอัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนในชั้นป.5-6 และ ม.1-3 ค่อนข้างสูง (ร้อยละ 18) และยังไม่เคยมีโครงการรณรงค์การสูบบุหรี่ใดๆในโรงเรียนและชุมชนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ประกอบกับทางโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนและยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นเหตุผลสำคัญในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการให้ประสบผลสำเร็จที่กลุ่มเป้าหมายต้องตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและพร้อมที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น (Stringer. 1999) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาวิธีการในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่แท้จริงโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาวิธีการในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่แท้จริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ในเชิงปฏิบัติ การสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะสามารถกำหนดปัญหาได้ชัดเจน ตรงประเด็นและครอบคลุมตามสาเหตุที่เกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่แบบแผนการพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยคาดว่าจะก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและต่อเนื่องในพื้นที่ภายใต้การใช้ทรัพยากร คน เงิน เวลา และวัสดุอุปกรณ์ภายในท้องถิ่นที่มีความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น

2. ในเชิงทฤษฎี การทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติในพื้นที่ ผลของการทำงานโดยอยู่บนฐานความรู้ที่ได้จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบและกระบวนการที่มีผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นภายใต้สภาพแวดล้อมและบริบทที่ใกล้เคียงกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา (ป.5-6) และมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) จำนวน 188 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการป้องกันการสูบบุหรี่ และ 2) ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและความต้องการ การกำหนดแนวทางและวางแผนแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ได้แก่ 2.1) ตัวแทนของนักเรียนจากชั้น ป.5-6 และ ม.1-3 จำนวน 24 คน 2.2) ตัวแทนของโรงเรียน ซึ่งเป็นครูฝ่ายบริหาร และครูผู้สอน จำนวน 10 คน 2.3) ตัวแทนของครอบครัวซึ่งเป็นผู้ปกครองกลุ่มแม่บ้านจำนวน 10 คน 2.4) ตัวแทนของชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 8 คน และ 2.5) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำงานในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 3 คน รวมทุกกลุ่มเป็นจำนวน 55 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการวัดก่อนการเริ่มต้น โครงการและเมื่อเสร็จสิ้น โครงการวิจัย มี 8 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักเรียน เช่น เพศ อายุ สัมพันธ์ภาพในครอบครัว จำนวนเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่ เป็นต้น มีจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบให้เติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความ เป็นจริงของนักเรียน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียน เป็นข้อมูลการสูบบุหรี่ของนักเรียนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น อายุและสาเหตุแรกที่เริ่มสูบบุหรี่ ความพยายามและวิธีการในการเลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น มีจำนวน 12 ข้อ เป็นแบบให้เติมข้อความลงในช่องว่างหรือเลือกตอบหน้า ข้อความที่ตรงกับความ เป็นจริงของนักเรียน

ส่วนที่ 3 แบบวัดความรู้ เป็นการวัดความรู้จำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่าของนักเรียนเกี่ยวกับสารพิษ ผลเสียของบุหรี่และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 12 ข้อ เป็นแบบถูกผิด ถ้าตอบถูกต้องให้ 1 คะแนน และถ้าตอบผิด ให้ 0 คะแนน ตัวอย่างเช่น ข้อ 1) การสูบบุหรี่ไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพถ้าร่างกายของผู้สูบแข็งแรงดี หรือ ข้อ 2) ผู้ที่ฝ่าฝืนสูบบุหรี่ในที่ห้ามสูบตามกฎหมาย มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท เป็นต้น

ส่วนที่ 4 แบบวัดเจตคติ เป็นการวัดการรับรู้หรือความเชื่อของนักเรียนต่อการสูบบุหรี่ กิริยาท่าทีที่แสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดีต่อการสูบบุหรี่ และความโน้มเอียงที่จะกระทำหรือ จะปฏิบัติต่อการแสดงพฤติกรรมสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ ซึ่งวัดตามแนวคิดแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ มีจำนวน 12 ข้อ เป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ ข้อความเชิงบวก ให้คะแนน 0-4 คะแนน จากมาตรวัด ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง-เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความเชิงลบให้คะแนน 0-4 คะแนน จากมาตรวัดเห็นด้วยอย่างยิ่ง-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น ข้อ 12) ฉันไม่จำเป็นต้องสูบบุหรี่ ก็สามารถเข้ากลุ่มกับเพื่อนฝูงได้ เป็นต้น

ส่วนที่ 5 แบบวัดทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นการวัดความสามารถในการประเมินการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ที่อาจนำไปสู่ พฤติกรรม ที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ มีจำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่เป็นสถานการณ์จำลอง ให้นักเรียนเลือกตัดสินใจ ถ้าเลือกตัวเลือกที่แสดงออกถึงการตัดสินใจที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพตนเองให้ 1 คะแนน ถ้าไม่ใช่ให้ 0 คะแนน ตัวอย่างเช่น

ข้อ 1) ถ้านักเรียนอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่ และนักเรียนเองก็มีความรู้สึกลอยๆจะลองสูบบุหรี่ ดูบ้าง นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไรดี

- ( ) สูบบุหรี่ตามเพื่อน เพราะจะได้รู้ว่าสูบบุหรี่แล้วมีความรู้สึกอย่างไร
- ( ) ไม่สูบบุหรี่ เพราะบุหรี่ทำให้เกิดโรคต่างๆที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- ( ) อื่นๆ (ระบุ สูบ หรือ ไม่สูบ พร้อมเหตุผล).....

ส่วนที่ 6 แบบวัดทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นการวัดความสามารถในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนและหาทางออก เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสบบประมาณภายใต้สถานการณ์เมื่อถูกผู้อื่น ชักชวนให้สูบบุหรี่หรือนำไปสู่สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่มีจำนวน 10 ข้อถ้านักเรียนเลือกปฏิเสธ โดยใช้คำพูดที่สื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมและไม่เสียสัมพันธภาพ ให้ 1 คะแนน ถ้าเลือกไม่ปฏิเสธและนำไปสู่พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ให้ 0 คะแนน ตัวอย่างเช่น

ข้อ 1) ถ้าเพื่อนชวนให้นักเรียนสูบบุหรี่ โดยพูดสบบประมาณว่า “ถ้าไม่สูบเป็นคนไม่กล้า ไม่แน่จริง” นักเรียนจะโต้ตอบการชวนของเพื่อนอย่างไร

- ( ) “ขอโทษจริงๆ เราไม่สูบหรอก เพราะบุหรี่เป็นสิ่งเสพติด”
- ( ) “ใครบอกว่าเราไม่แน่จริง เดี่ยวจะสูบให้ดู”
- ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 7 แบบวัดความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นการวัดความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองของนักเรียนว่าจะสามารถแสดงพฤติกรรมหรือกระทำ เพื่อไม่ให้ตนเองสูบบุหรี่ภายใต้สาเหตุหรือสถานการณ์เสี่ยงต่างๆ ที่อาจชักนำนักเรียนไปสู่การสูบบุหรี่ มีจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบให้เลือกตอบจำนวน 3 ตัวเลือก ได้แก่ ทำได้ ไม่แน่ใจ ทำไม่ได้ ถ้านักเรียนเลือก “ทำได้” ให้ 1 คะแนน แต่ถ้าเลือก “ไม่แน่ใจ หรือ ทำไม่ได้” ให้ 0 คะแนน ตัวอย่างเช่น ข้อ 1) นักเรียนสามารถบังคับใจตนเองไม่ให้เริ่มที่จะทดลองสูบบุหรี่ เป็นต้น

ส่วนที่ 8 แบบวัดพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่เป็นการวัดการกระทำหรือการปฏิบัติของนักเรียนเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่หรือนำไปสู่สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ มีจำนวน 10 ข้อ เป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ ถ้าข้อความเป็นพฤติกรรมเชิงบวก ให้คะแนน 0-4 คะแนน จากมาตรวัด ไม่เคย-มากที่สุด แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมเชิงลบ ให้คะแนน 0-4 คะแนน จากมาตรวัด มากที่สุด-ไม่เคย ตัวอย่างเช่น ข้อ 2) ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา บ่อยครั้งเพียงใด (โดยประมาณ) ที่นักเรียนสังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุรา เป็นต้น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือหาความตรงตามเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา แบบวัดความรู้ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ และความคาดหวังในความสามารถของตนเอง นำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่างกลุ่ม ที่ได้คะแนนสูงกับคะแนนต่ำ ค่า t มีค่าอยู่ระหว่าง 4.0-9.5 หลังจากนั้นนำไปหาความสอดคล้องภายในด้วยวิธีการของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน สูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .88, .89, .87 และ .84 ตามลำดับ ส่วนแบบวัดเจตคติและพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของทุกข้อ ค่า r มีค่าอยู่ระหว่าง .54-.73 และหาค่าความสอดคล้องภายในด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .88 และ .83 ตามลำดับ

2. เครื่องมือวัดข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง 2) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม/บริบทของโรงเรียนและชุมชน 3) แบบบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน และการมีส่วนร่วมของกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมของข้อคำถามจากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับตามแหล่ง เวลา สถานที่ และบุคคลที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ: 1) คัดเลือกโรงเรียน และทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นถึงอัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนในโรงเรียน 2) ขอความร่วมมือทางโรงเรียนในการติดต่อประสานงานไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเชิญประชุมเพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย 3) ทบทวนแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครื่องมือวัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 4) ทำการฝึกอบรมผู้ช่วยผู้วิจัยจำนวน 5 คน เพื่อช่วยเหลือผู้วิจัยในการประชุมวางแผน โดยใช้เทคนิค AIC การจัดสนทนากลุ่ม และการประเมินผลรวบยอด 5) เชิญวิทยากรมาฝึกอบรมผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยในการจัดประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC และทำการฝึกปฏิบัติจริง

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน พ.ศ.2548 โดยศึกษาบริบทของโรงเรียนและชุมชนจากการสังเกตและสัมภาษณ์ ศึกษาสถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียนจากการตอบแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม จัดประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC เป็นเวลา 2 วันเพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พูดคุย แลกเปลี่ยนการเรียนรู้และประสบการณ์ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการและเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม โดยกำหนดเป็นโครงการต่างๆ แล้วนำไปปฏิบัติจริง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 4 เดือน โดยมีการติดตามและประเมินผลที่เน้นกระบวนการทำงาน (Process evaluation) ระหว่างดำเนินการเป็นระยะๆ ทุกเดือน (3 ครั้ง) แล้วนำแผนซึ่งผ่านการปรับปรุงไปดำเนินการใหม่และประเมินผลรวบยอด (Summative evaluation) ครั้งสุดท้ายในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 โดยร่วมกันพิจารณาว่าภายหลังการปรับแผนในการดำเนินการแล้วก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ได้รับจากโครงการอย่างไรบ้าง

ระยะที่ 3 ระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการ เป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยถอนตัวออกจากโครงการ แต่ผู้วิจัยยังคงมีการประสานงานกับผู้อำนวยการ โรงเรียนและอาจารย์ที่รับผิดชอบงานด้านยาเสพติด อยู่เป็นระยะๆ โดยขอความร่วมมือให้โรงเรียนเป็นแกนนำของเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน และให้มีการจัดกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่และยาเสพติดของเยาวชน โดยให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลทั่วไปของนักเรียนมาวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ เมื่อเริ่มต้นและเสร็จสิ้นโครงการวิจัย โดยใช้สถิติ Paired t-test

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และการเข้าร่วมประชุมกลุ่มสนทนา มาจัดรูปข้อมูลที่มีใจความและรายละเอียดอย่างครบถ้วน และมีความหมาย ร่างสรุปข้อมูลเพื่อทบทวนข้อค้นพบและพิจารณาความหมายของข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีการค้นหาแบบแผนโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล ตีความ/ค้นหาความหมายของข้อมูล สร้างข้อสรุปจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบและยืนยันข้อค้นพบ

การนำเสนอผลการวิจัย

ในการพัฒนาวิถีเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการค้นหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. สถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียน จากแบบสอบถามที่ให้นักเรียนชั้น ป.5-6 และ ม.1-3 จำนวน 188 คนตอบ พบว่ากลุ่มที่ศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นนักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่ร้อยละ 85 โดย โดยนักเรียนที่เคยสูบบุหรี่ และปัจจุบันยังคงสูบบุหรี่อยู่ร้อยละ 15 ซึ่งพบว่ามีค่าค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับเกณฑ์ของประเทศไทยในช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน นักเรียนที่สูบบุหรี่ทุกคนเป็นเพศชาย พบว่านักเรียนในชั้น ม.3 มีมากที่สุด สาเหตุที่สูบบุหรี่ ได้แก่ ตามเพื่อนหรือเพื่อนชักชวนและอยากทดลองสูบบุหรี่ด้วยตนเอง เริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกอายุเฉลี่ยเท่ากับ 11.07 ปี อย่างไรก็ตาม นักเรียนกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่ส่วนใหญ่สูบนานๆ ครั้งในบางโอกาส เช่น เข้ากลุ่มสังสรรค์กับเพื่อน ผู้ที่สูบบุหรี่จำนวนเฉลี่ย 4 มวนต่อวัน ถือว่ายังไม่ใช่ว่าสูบบุหรี่เป็นประจำ โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการเลิกสูบบุหรี่มีค่อนข้างสูง เพราะยังไม่มีมีการติดสารนิโคตินในบุหรี่ พบว่านักเรียนในกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่หรือยังคงสูบบุหรี่อยู่จำนวน 28 คนทุกคนพยายามเลิกสูบบุหรี่ โดยมีผู้ที่เลิกได้สำเร็จ 23 คน มีเพียง 5 คนที่ยังเลิกไม่ได้เพราะสูบบุหรี่เป็นประจำทุกวันและติดบุหรี่แล้ว นักเรียนส่วนใหญ่สามารถหาซื้อบุหรี่ได้จากร้านค้าทั่วไปในหมู่บ้าน สำหรับกิจกรรม/โครงการที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการสูบบุหรี่ของเยาวชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวม ซึ่งโรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นตามนโยบายของจังหวัด

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของนักเรียน ประกอบด้วยปัจจัยภายในของตัวเด็กเอง ได้แก่ การเห็นเพื่อนสูบแล้วอยากสูบบ้าง อยากให้เพื่อนยอมรับเข้ากลุ่ม การไม่รู้ว่าจะมีพิษเมื่อเพื่อนชวนให้สูบบุหรี่อย่างไร ความอยากรู้อยากลอง การรับรู้หรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่ เช่น “บุหรี่เลิกได้ง่ายสูบแล้วไม่ติด” หรือ “รู้สีกว่าคนที่สูบบุหรี่ โกะ หรือ เทห์” เป็นต้น ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องของวัยรุ่นทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น การมีสมาชิกในครอบครัวที่สูบบุหรี่ การถูกใช้จากคนในครอบครัวให้ไปซื้อบุหรี่ หาไม้ขีดไฟหรือจุดบุหรี่ให้ การมาจากครอบครัวที่หย่าร้าง/ขาดความอบอุ่น ปัจจัยด้านโรงเรียน เช่น ปัญหาการเรียน การสูบบุหรี่ของครู สภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เด็กสามารถเดินเข้าออกโรงเรียนได้ตลอดเวลาและมีบริเวณที่กว้างมากทำให้มีหลายจุดที่ห่างไกลจากสายตาครู เช่น ห้องน้ำข้างโรงเรียน บ่อเลี้ยงปลาหลังโรงเรียนและบริเวณ รั้วโรงเรียน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น ค่านิยมของคนในชุมชนที่มองว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดา จึงพบเห็นผู้ที่สูบบุหรี่ได้ทั่วไปในชุมชน และการหาซื้อบุหรี่ได้ง่ายตามร้านขายของชำในชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียนในกลุ่มที่ศึกษา ส่วนใหญ่ยังเป็นเยาวชนที่ไม่เคยสูบบุหรี่หรือในกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่แล้วก็ยังเป็นผู้ที่ไม่ได้สูบบุหรี่เป็นประจำและยังไม่ติดบุหรี่ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้สูบบุหรี่มาจากการถูกเพื่อนชักชวนหรืออยากให้เพื่อนยอมรับ ความอยากรู้อยากลองตามวัย และการรับรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่ เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี และไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับบุหรี่หรือยาเสพติดใดๆ สำหรับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน แม้ว่าจะมีบางส่วนที่เอื้อให้เยาวชนสูบบุหรี่ได้ เช่น มีมุมที่ปลอดสายตาครูทั้งในโรงเรียนและชุมชนหรือการหาซื้อบุหรี่ได้

ง่ายตามร้านค้าทั่วไปในชุมชน แต่โดยทั่วไปโรงเรียนและชุมชนก็ตระหนักและให้ความสำคัญในปัญหาของยาเสพติด โดยมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดอยู่เป็นระยะๆ ดังนั้นหากได้มีการพัฒนากลวิธีที่เหมาะสมที่เป็นการป้องกันในระดับปฐมภูมิ เพื่อป้องกันเด็กวัยรุ่นทั่วไปที่ยังไม่สูบบุหรี่ไม่ให้เข้าไปทดลองหรือเริ่มต้นที่จะสูบบุหรี่โดยมุ่งพัฒนาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของเด็ก และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนภายในชุมชนตนเอง คาดว่าจะสามารถช่วยสกัดกั้นไม่ให้เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ติดบุหรี่ได้

2. การพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน จากกลวิธีหรือวิธีการที่ให้ฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวเด็กเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการคิดค้นและจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนในพื้นที่ของตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของนักเรียน มีการวางแผนในรูปของโครงการ/กิจกรรม กลุ่มได้ร่วมกันกำหนดเป็น 7 โครงการตามบทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ที่รับผิดชอบ โครงการพัฒนาปัจจัยภายในของนักเรียน มี 2 โครงการ ได้แก่ โครงการให้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโทษของการสูบบุหรี่ โครงการพัฒนาทักษะการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน โดยทั้ง 2 โครงการเป็นโครงการที่ผู้วิจัยและครูผู้สอนร่วมกันจัดทำขึ้น โครงการที่พัฒนาปัจจัยภายนอกมี 5 โครงการ ได้แก่ โครงการเยาวชนยุคใหม่ห่างไกลยาเสพติดของกลุ่มนักเรียน โครงการเฝ้าระวังการสูบบุหรี่ของบุตรหลานที่บ้านของกลุ่มผู้ปกครอง โครงการเฝ้าระวังเด็กกลุ่มเสี่ยง โครงการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนในโรงเรียนของกลุ่มครู/โรงเรียน และโครงการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชนโดยชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมที่มีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งที่บ้าน โรงเรียนและชุมชนให้เป็นเขตปลอดบุหรี่มากที่สุด การรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่และการควบคุมแหล่งซื้อขายการสูบบุหรี่ให้แก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จากนั้นแต่ละฝ่ายที่รับผิดชอบนำโครงการไปปฏิบัติ และมีการประชุมเพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติเป็นระยะๆ ในทุกเดือน แล้วนำแผนมาทบทวนและปรับปรุงใหม่ เช่น โครงการให้โปรแกรมสุขศึกษาได้มีการปรับระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสม ส่วนโครงการอื่นๆ ได้มีการจัดหาแหล่งเครือข่ายสนับสนุนเพิ่มเติมในการดำเนินกิจกรรม เช่น โครงการเฝ้าระวังเด็กกลุ่มเสี่ยงที่โรงเรียน นักเรียนกลุ่มแกนนำและครูควรประสานงานร่วมกันในการค้นหาเด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในโรงเรียน หรือ โครงการเฝ้าระวังการสูบบุหรี่ของบุตรหลานที่บ้านกลุ่มผู้ปกครอง/กลุ่มแม่บ้านควรประสานงานร่วมกันกับกลุ่ม อสม. ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุหรี่ให้แก่เพื่อนบ้าน เป็นต้น และได้มีการปรับเพิ่มอีก 1 โครงการที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือโครงการจัดนิทรรศการและเดินรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ของนักเรียน

หลังจากได้ปรับปรุงโครงการและนำไปดำเนินการอย่างต่อเนื่องแล้ว พบว่าทุกกิจกรรมสามารถปฏิบัติได้ตามที่กำหนดไว้ ไม่มีปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการและบรรลุตามเป้าหมายของแต่ละโครงการ ภายหลังการประเมินผลรวบยอด พบว่า 1) ได้โครงการหรือกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามสภาพการณ์และสาเหตุที่เป็นจริง นับว่าสอดคล้องกับบริบทของชุมชน 2) ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และ 3) บรรลุตามเป้าหมายในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน คือ สามารถป้องกันนักเรียนในชั้น ป.5-6 และม.1-3 ไม่ให้สูบบุหรี่ได้ โดยไม่มี

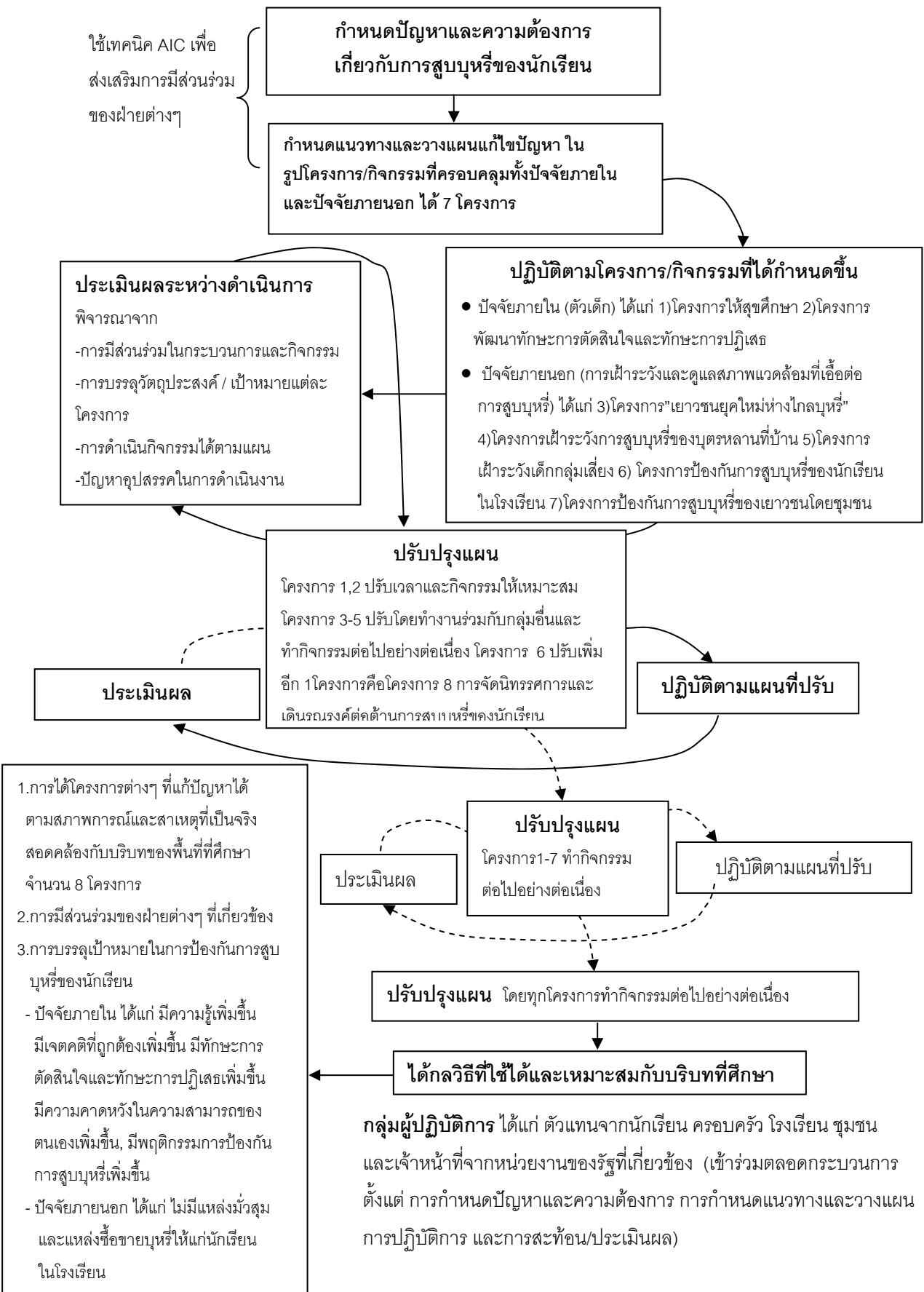
นักเรียนรายใหม่ที่สูบบุหรี่เพิ่มขึ้นและมีอัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนลดลง นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีเจตคติที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น มีความคาดหวังในความสามารถตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น มีทักษะการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธเพิ่มขึ้น และมีพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนและเอื้อให้นักเรียนสูบบุหรี่ได้ โดยพบว่าไม่มีแหล่งมั่วสุมการสูบบุหรี่และแหล่งซื้อขายบุหรี่ของนักเรียนในโรงเรียน สำหรับแหล่งมั่วสุมการสูบบุหรี่และแหล่งซื้อขายบุหรี่ในชุมชนได้ผลในระดับหนึ่งคือมีจำนวนลดลง นอกจากนี้ กระบวนการทำงานยังทำให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงปัญหาการสูบบุหรี่ เรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนผู้วิจัยได้สรุปกลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ดังภาพประกอบ 1 และนำเสนอโครงการและกิจกรรมที่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้ร่วมกันดำเนินการดังตาราง 1

การอภิปรายผลการวิจัย

1. กลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่ได้ มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1.1 การให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียน ได้แก่ ตัวนักเรียนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ซึ่งมีความคุ้นเคยและเข้าใจถึงสภาพปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของเยาวชนในพื้นที่ตนเองได้ดีที่สุด ประกอบกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษามีเครือข่ายโยงใยกับผู้ที่เกี่ยวข้องนอกโรงเรียนอย่างชัดเจนจึงจำเป็นต้องมองปัญหาในลักษณะองค์รวม การป้องกันและแก้ไขปัญหานั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาชนเข้ามาร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา (จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส, 2543) และจากกระบวนการดำเนินงานยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นับว่าสอดคล้องกับแนวคิดของสตริงเกอร์ (Stringer, 1999) ที่ว่า “กลุ่มจะเป็นผู้คิด ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาและมีวิธีการของตนเองในการจัดการกับปัญหา ได้เรียนรู้จากการนำไปปฏิบัติ ซึ่งทำให้มองเห็นตัวเองและกิจกรรมของตนเองโดยรวม ที่เป็นผลของการสะท้อนภาพออกมาด้วยกลุ่มเอง” เหล่านี้จะนำไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด

1.2 การใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นความรู้สำหรับการปฏิบัติ การค้นหาสภาพการณ์ที่เป็นจริงหรือสะท้อนเหตุการณ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีขึ้น (Smith, 2001: Online; citing Lewin, 1946) ในการวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลทั้งในรูปของการเปลี่ยนแปลง ความรู้ เจตคติ ทักษะที่จำเป็นและพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มต่างๆ ในการจัดการและแก้ไขปัญหการสูบบุหรี่ของนักเรียนภายในชุมชนตนเอง

ภาพประกอบ 1 กลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

ตาราง 1 โครงการและกิจกรรมที่ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้ร่วมกันดำเนินการ

โครงการ	กิจกรรม
1) โครงการให้โปรแกรมสุขศึกษาแก่นักเรียน	ครูผู้สอนบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่แล้วแบ่งกลุ่มย่อยให้นักเรียนอภิปราย มอบหมายงานให้อ่านโปสเตอร์เกี่ยวกับบุหรี่ในห้องสมุด แจกแผ่นพับ/เอกสาร ให้ความรู้ทัศนคติ “บุหรี่ภัยร้ายใกล้ตัว” ให้ตัวแบบมาแล้วประสบการณ์ให้ฟัง ให้นักเรียนจัดทำและแสดงป้ายนิเทศ เป็นต้น
2) โครงการพัฒนาทักษะการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธ	ครูผู้สอนบรรยายขั้นตอนการตัดสินใจและหลักการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ แล้วแบ่งกลุ่มย่อยให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษา ให้นักเรียนฝึกบทบาทสมมติเกี่ยวกับทักษะการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด ให้นักเรียนฝึกเขียนบทการปฏิเสธเมื่อถูกเซ้าซี้หรือถูกสบประมาท เป็นต้น
3) โครงการ “เยาวชนยุคใหม่ห่างไกลบุหรี่”	นักเรียนกลุ่มแกนนำมีส่วนร่วมในการเฟ้ระวัง สอดส่องดูแล และสังเกตพฤติกรรมการสูบบุหรี่แหล่งซื้อขาย และแหล่งมั่วสุมการสูบบุหรี่ของนักเรียนในโรงเรียน
4) โครงการเฟ้ระวังการสูบบุหรี่ของบุตรหลานที่บ้าน	ตัวแทนผู้ปกครอง/กลุ่มแม่บ้านมีส่วนร่วมในการเฟ้ระวัง สอดส่องดูแลและป้องกันไม่ให้บุตรหลานที่บ้านสูบบุหรี่ เช่น ว่ากล่าวตักเตือนและให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่แก่บุตรหลาน แนะนำในการคบเพื่อน พยายามจัดบ้านให้เป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ และให้ความร่วมมือในโครงการรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ต่างๆ ที่โรงเรียนหรือชุมชนจัดขึ้น เป็นต้น
5) โครงการเฟ้ระวังเด็กกลุ่มเสี่ยงที่โรงเรียน	ครูประจำชั้น/ครูผู้สอนเฟ้ระวัง ติดตามและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด เช่น การให้คำปรึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของบุหรี่และวิธีการเลิกสูบบุหรี่ จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อใช้เวลาว่างให้เหมาะสม เยี่ยมบ้านและพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และติดตามประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง เป็นต้น
6) โครงการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนในโรงเรียน	โรงเรียนจัดตั้งกลุ่มนักเรียนแกนนำเพื่อเฟ้ระวังการสูบบุหรี่ของนักเรียน และประสานงานกับครู ให้นักเรียนจัดแสดงป้ายนิเทศและกระจายเสียงตามสายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ จัดหาเอกสาร แผ่นพับ หนังสือ สื่อทัศนคติเกี่ยวกับโทษภัยของบุหรี่ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสมไม่ให้มีแหล่งมั่วสุมหรือมอมอับ เปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการสูบบุหรี่ของนักเรียน เป็นต้น
7) โครงการจัดนิทรรศการและเดินรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ของนักเรียน	นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้นำชุมชน ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่วมกันเดินรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ในหมู่บ้าน โรงเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับโทษของบุหรี่, ประกวดคำขวัญต่อต้านการสูบบุหรี่, ถาม-ตอบปัญหาเกี่ยวกับบุหรี่, การแสดงบนเวทีของนักเรียน, การร่วมกันปฏิญาณตนของผู้สูบบุหรี่ในชุมชนเพื่อเลิกสูบบุหรี่และร่วมกันเผาทำลายบุหรี่ เป็นต้น
8) โครงการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชนโดยชุมชน	ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ของเยาวชนในชุมชน จัดอบรมด้านจริยธรรมให้แก่เยาวชนโดยพระ กระจายเสียงตามสายในหมู่บ้านเกี่ยวกับโทษของบุหรี่ จัดแสดงโปสเตอร์พิษภัยของบุหรี่ตามจุดต่างๆ ในหมู่บ้าน ขอความร่วมมือร้านค้าไม่ให้จำหน่ายบุหรี่ให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จัดสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ให้มีแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่น ว่ากล่าวตักเตือนเมื่อเห็นวัยรุ่นมั่วสุมกันสูบบุหรี่หรือเสพยาในชุมชน กำหนดเขตปลอดบุหรี่ของ

ชุมชน และ ส่งเสริมสร้างเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ในชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด เป็นต้น

1.3 กิจกรรมต่างๆ ที่ให้เป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน และกระทำได้ง่ายในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมตามสาเหตุที่ทำให้นักเรียนสูบบุหรี่ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกของนักเรียน รูปแบบการให้กิจกรรมประกอบด้วยการจัดอบรมโครงการต่างๆ เช่น การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธแก่นักเรียน ซึ่งการฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือองค์กร (Mills, 1973) การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์ เสียงตามสายในโรงเรียน และหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน การจัดโครงการนิทรรศการและเดินรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ของนักเรียน เพื่อให้ความรู้และเข้าใจให้นักเรียนและประชาชนได้ตระหนักถึงอันตรายของการสูบบุหรี่

1.4 เป็นวิธีการที่มีความเป็นไปได้ในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน หากได้ดำเนินการภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อม และปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกันในระยะเวลาอันเหมาะสม

2. ปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงาน

2.1 โครงสร้างและบริบทของชุมชนที่มีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างกลุ่ม มีการรวมกลุ่มต่างๆ ที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่ม อสม. เป็นต้น การทำงานของกลุ่มมีความเข้มแข็งและสามัคคี นอกจากนี้ คุณลักษณะโดยทั่วไปของชาวชนบทอีสานเป็นผู้ที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นับว่าเป็นปัจจัยที่ประกอบกันและส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชน

2.2 ความเข้มแข็งของผู้บริหารโรงเรียนและผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เห็นความสำคัญของปัญหาเสพติดโดยโรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันในการจัดการและแก้ไขปัญหา

2.3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านข้อมูลและความรู้จากครูผู้สอน ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนสื่อต่างๆ เช่น วิทยุทัศน์ คู่มือ แผ่นพับ และโปสเตอร์จากมูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ งบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) วัสดุอุปกรณ์ในการจัดนิทรรศการจากโรงเรียนและองค์การบริหารส่วนตำบล อีกทั้งกำลังใจจากคณะครูอาจารย์และผู้วิจัย เป็นต้น

2.4 ปัจจัยด้านสังคมและการเมืองซึ่งนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาเสพติด จึงเป็นการสร้างกระแสให้ประชาชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นได้ตื่นตัวและมีการรณรงค์ต่อต้านปัญหาเสพติดมากขึ้น และสังคมเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาการสูบบุหรี่มากขึ้น จากความพยายามของรัฐบาลในการรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ ตั้งแต่ระดับนโยบาย เช่น การผลักดันให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง การเพิ่มพื้นที่ปลอดบุหรี่ การขึ้นภาษีบุหรี่ การห้ามโฆษณาตั้งขายบุหรี่หน้าร้าน

การให้บุคคลที่เป็นที่รู้จักและชื่นชอบของสังคมโฆษณาเชิญชวนให้เลิกสูบบุหรี่และต่อต้านการสูบบุหรี่ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงโทษภัยของบุหรี่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติในพื้นที่ ผลการวิจัยที่ได้จึงมาจากกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในพื้นที่ที่ทำการศึกษาเท่านั้น การจะนำข้อค้นพบที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม/บริบท และปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกันด้วย
2. งานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้ทำการตรวจสอบปริมาณสารนิโคตินของนักเรียน โดยใช้วิธีการใดๆ ทางการแพทย์ และไม่ได้ใช้เครื่องมือวัดใดๆ ในการทดสอบระดับการติดสารนิโคตินของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานเพื่อพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู/อาจารย์ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานในรูปของเครือข่ายที่มีการทำงานแบบครบวงจรและต่อเนื่อง ตั้งแต่ 1) การกำหนดปัญหาและความต้องการ 2) การกำหนดแนวทางและวางแผนแก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดขึ้น 4) การสะท้อนหรือประเมินผลที่ได้ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทั้งในระดับลึกและกว้าง โดยใช้กลยุทธ์หลาย ๆ รูปแบบที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
2. ในการพัฒนากลวิธีในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน โรงเรียนควรบูรณาการในหลักสูตรหรือสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตลอดจนกิจกรรมพัฒนาของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ เช่น สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ โทษภัยของบุหรี่และวิธีการในการป้องกันตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ในเนื้อหาวิชาแก่นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2-3 ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่เริ่มทดลองสูบบุหรี่ หรือจัดให้มีโครงการฝึกอบรมนักเรียนเพื่อพัฒนาให้มีทักษะชีวิต เป็นการเสริมภูมิคุ้มกันแก่นักเรียนในการป้องกันไม่ให้สูบบุหรี่และใช้สารเสพติดชนิดอื่นๆ และควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ของเยาวชน โดยให้นักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
3. ในการพัฒนางานด้านการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนให้มีประสิทธิผลและยั่งยืน ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของงานวิจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงภายใต้สิ่งแวดล้อมและบริบทของการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการขยายผลการควบคุมการสูบบุหรี่ที่ได้ผล ควรทำวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาในกลุ่มผู้ที่เสพติดบุหรี่อยู่แล้วให้เลิกสูบบุหรี่ด้วยทั้งในกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน โดยครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายทั้งในโรงเรียนและชุมชน
2. การวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหการสูบบุหรี่ควรทำงานแบบเป็นหุ้นส่วนที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างองค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนและนักวิชาการ โดยเป็นการทำงานแบบสหวิทยาการ (Multi-Disciplinary approach) ของบุคลากรจากหลายสาขาวิชา เช่น ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ และด้านจิตวิทยา เป็นต้น
3. ควรจัดให้มีการวิจัยและพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขเชิงรุกในระดับท้องถิ่น ในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบที่ดีที่สุด สามารถนำไปเผยแพร่ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันในแนวราบ และนำไปปรับใช้ในสถานบริการต่างๆ ทั่วประเทศ

บรรณานุกรม

- จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส. (2543). รายงานการประชุม สัมมนา และอบรม โครงการพัฒนาระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
- ชูชัย สุภวงศ์; สุภกร บัวสาย; และ จิตศิริ ธนภัทร. (2542). *วิวัฒนาการของการควบคุมการบริโภคยาสูบในเมืองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ไชเบอร์เพรส.
- ปิยะวัติ บุญ-หลง; และ คนอื่นๆ. (2543). *การวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี การวิจัยเพื่อท้องถิ่น ครั้งที่ 1 วันที่ 24-26 เมษายน 2543). เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภาคเหนือ. อัดสำเนา.
- มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. (2548). *วัยรุ่นสูบบุหรี่: ปัญหาและแนวทางแก้ไข*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2549). *สถิติสุขภาพ*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th>. วันที่สืบค้น 6 กรกฎาคม 2549.

-
- Johnson, R.A. ; & Hoffmann, J.P. (2000, December). Adolescent Cigarette Smoking in U.S. Racial/Ethnic Subgroup : Finding from the National Education Longitudinal Study. *Journal of Health and Social Behavior*. 41 : 392-407.
- Kirby, J.B. (2002, March). The Influence of Parental Separation on Smoking Initiation in Adolescents. *Journal of Health and Social Behavior*. 43 : 56 -71.
- Mills, H.R. (1973). *Teaching and Training a Handbook for Instructors*. New York: Mcmillan.
- Smith, M.K. (2001). *'Kurt Lewin, Groups, Experiential Learning and Action Research';The Encyclopedia of Informal Education*. (Online). Available: <http://www.infed.org/thinkers/et-lewin.htm>. Retrieved April 1, 2006
- Smith, W.E. (1991). *The AIC Model: Concepts and Practice*. Washington, D.C.: ODII.
- Stringer, E.T. (1999). *Action Research Second Edition*. California: Sage.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชน ในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร¹

บังอร ฉางทรัพย์²

ว่าที่ร้อยตรี คร. มนัส บุญประกอบ³

ผศ. ดร. งาม นัยพัฒน์⁴

รศ. ดร. ปราโมทย์ ทองกระจาย⁵

บทคัดย่อ

โรคพยาธิลำไส้ นับเป็นปัญหาของประเทศไทยที่ยังคงมีการระบาดอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนที่อาศัยอย่างหนาแน่น การติดเชื้อพยาธิลำไส้ทำให้มีผลต่อสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น การมีพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ที่ดีจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคพยาธิลำไส้ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ และ 3) เพื่อพัฒนาแบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ประกอบด้วย อายุ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคน ด้านสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ และเจตคติในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้

กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยในชุมชนเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเป็นลำดับขั้น จำนวน 400 คน ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือวัดคือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาเท่ากับ 0.84 ทำการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของประชาชนในชุมชนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้โดยใช้สถิติพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ด้วยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน วิเคราะห์และปรับปรุงแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยการวิเคราะห์อภิศัพ

¹ งานวิจัยเรื่องที่ 1 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตปริญญาเอก (เน้นวิจัย) รุ่นที่ 2 สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

³ รองผู้อำนวยการฝ่ายฯ และประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอก (เน้นวิจัย) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁵ คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนคลองเตยอยู่ในระดับต่ำและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 77.68$) โดยพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้มีความสัมพันธ์กับเกือบทุกปัจจัยที่ศึกษา (ยกเว้นอายุและความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ภายหลังการปรับแก้ มีค่าไคสแควร์เท่ากับ 5.52 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 4 ความน่าจะเป็น (p -value) เท่ากับ 0.14 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว ($AGFI$) เท่ากับ 0.94 ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ ($RMSEA$) เท่ากับ 0.06 และค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 475.53 จากแบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีเพียงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม และการสนับสนุนทางสังคมเท่านั้นที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้โดยพบว่าปัจจัยที่ศึกษาร่วมทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้ร้อยละ 11

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนคลองเตย มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ที่ถูกต้องโดยการจัดโปรแกรมเพื่อป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ส่วนงานวิจัยที่จะดำเนินต่อไปควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่สามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้มากขึ้น

Abstract

The intestinal parasitic infection cause many problems in health system of Thailand. These diseases are still epidemic in several areas especially in the intensive population communities. The intestinal parasitic infection could affect our health in both of direct and indirect pathway. Thus, to maintain good health, regarding the intestinal parasitic infection, the most important ways to do are to promote preventive behaviors and prevent an epidemic infection. The objectives of this study were to 1) determine the preventive behaviors against intestinal parasitic infection, 2) analyze the relationships of preventive behaviors against intestinal parasitic infection and factors affecting and 3) develop the causal model and analyze factors including age, socioeconomic status, social support, internal-external health locus of control, knowledge of intestinal parasites and attitude toward preventive behaviors against intestinal parasitic infection.

A number of 400 people, living in Khlong Toei Community, Bangkok, during January to May 2004 was randomly sampling by multistage method. Data were collected by the questionnaires with the alpha reliability of 0.84. The demographic data and factors associated with the preventive behavior against intestinal parasitic infection were analyzed by using descriptive statistic, the relationship among factors by Pearson's correlation. A causal model was established tested and modified by using path analysis.

The results of this study revealed that, non hygienic sanitary environments were found and the preventive behavior against intestinal parasitic infection was in a middle level, $\bar{X} = 77.68$. It was significantly associated with most factors ($p < 0.05$) excepted age and knowledge ($p > 0.05$). The goodness of fit of the modified model had chi-square = 5.52, $df = 4$, p -value = 0.14, GFI = 0.99, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.06 and CN = 475.53. The model revealed that only the socioeconomic status and social support had direct and indirect influences on the to the preventive behaviors. The overall factors could predict the variation of preventive behaviors up to 11.00 percents.

The finding suggested that the community participation and organization involved, should help promotion of preventive behaviors against intestinal parasitic infection among people in the Khlong Toei community. In addition, further studies should include factors be able to predict the preventive behaviors.

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

โรคพยาธิลำไส้ นับเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา องค์การอนามัยโลก (WHO.1988) ประมาณว่าประชากรทั่วโลกประมาณ 3,500 ล้านคน มีการติดเชื้อพยาธิลำไส้ และประมาณ 450 ล้านคน แสดงอาการป่วยออกมา ในประเทศไทยนั้นยังไม่มีรายงานการศึกษาครอบคลุมทั้งประเทศ แต่มีการสำรวจหนอนพยาธิลำไส้ใน 14 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ในปี 2532 (อุเทน จารณศรี; ประภาศรี จงสุขสันตกุล; และเชาวลิตร์ จีระดิษฐ์. 2532 : 391-404) พบว่ามีประชาชนถึงร้อยละ 77.56 เป็นโรคหนอนพยาธิลำไส้ชนิดใดชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดในคนเดียวกัน นอกจากนี้บังอร นางทรัพย์ และคณะ (2548) ได้ทำการสำรวจความชุกการติดเชื้อพยาธิลำไส้ ในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร พบว่ายังคงมีการระบาดร้อยละ 9.05 โดยพบพยาธิลำไส้ที่มีการระบาดมากตามลำดับ ได้แก่ พยาธิปากขอ พยาธิสตรองจิลอยเดส พยาธิไส้เดือน พยาธิตัวตืด โปรโตซัว พยาธิใบไม้ตับ และพยาธิแส้ม้า

อัตราความชุกของโรคพยาธิลำไส้ในประเทศไทยนับว่ายังคงสูง และเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขของประเทศ เนื่องจากการติดเชื้อพยาธิในลำไส้จะมีผลโดยตรงทำให้เกิดโรคต่างๆ ตามมา เช่น ภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก (WHO.1998) ประสิทธิภาพในการดูดซึมสารอาหารของลำไส้เสียไป (Brasitus. 1979 : 1058-1065) โรคขาดวิตามินบี 12 (Scowden; et al. 1978 : 527) เชื้อนูลำไส้อักเสบ (Fillho. 1978 : 179) ท้องร่วง ลำไส้อุดตัน ดีซ่าน ตับอ่อนอักเสบ และเกิดแผลที่อวัยวะภายใน (Matinez-Palomo; & Ruiz-Palacios. 1990) เป็นต้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลทางอ้อมตามมา ได้แก่ การขาดสารอาหาร ได้รับโปรตีนไม่เพียงพอ การพัฒนาการของร่างกายและสมองต่ำกว่าปกติ ความจำและการเรียนรู้เสียไป เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ สูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษา และการสูญเสียด้านแรงงานและการผลิต (Crompton. 1992 : 577-579)

พฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการดูแลตนเองในเรื่องเกี่ยวกับสุขอนามัยส่วนบุคคลและการป้องกันโรค โดยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคลในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดโรคพยาธิลำไส้ ความสามารถดังกล่าว ขึ้นอยู่กับระดับพัฒนาการของร่างกาย ประสบการณ์ชีวิต วัฒนธรรม สุขภาพ ระบบครอบครัวและแหล่งประโยชน์ต่างๆ (Joseph. 1980 : 134-137) อย่างไรก็ตามการศึกษาในครั้งนี้ได้ยึดตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ที่คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเจ็บป่วย โดยบุคคลจะมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของโรค อาการของโรค วิธีการรักษา การรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของโรค ความเชื่อดั้งเดิม ความสนใจ ค่านิยม และการได้รับความเอาใจใส่ เป็นต้น (ประภาพรเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 171) นอกจากนี้เบคเกอร์และไมแมน (Becker; & Maiman. 1975 : 3-24) ยังได้ปรับปรุงแผนความเชื่อด้านสุขภาพเพื่อนำมาอธิบายและทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรค โดยประกอบด้วยปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้และปัจจัยร่วม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยทางด้านจิตสังคม เป็นต้น โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจัดให้เป็นปัจจัยเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้

โรเซนบลัมและคนอื่นๆ (Rosenblum; Stone; & Skipper. 1981 : 338) กล่าวว่าความเชื่อมีบทบาทต่อพฤติกรรมอนามัยของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความเชื่ออำนาจควบคุมทางสุขภาพ (Health Locus of Control) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคนด้านสุขภาพ ส่วนสตรีกแลนด (Strickland.1978 : 1192) กล่าวว่าความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคนด้านสุขภาพ เป็นมโนทัศน์หนึ่งที่สามารถอธิบายพฤติกรรมความร่วมมือของบุคคลในการแสวงหาความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรค โดยบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในคนด้านสุขภาพจะเป็นผู้เชื่อว่าการมีสุขภาพดีเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง และจะมีพฤติกรรม

สุขภาพไปในทิศทางบวก ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนซึ่งมักเชื่อว่า การมีสุขภาพดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยรอบตัวหรือขึ้นกับโชคชะตาและพรหมลิขิต บุคคลนั้นจึงเป็นบุคคลที่ไม่กระตือรือร้นหรือ

สนใจใฝ่หาความรู้ อีกทั้งยังทำให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตามอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมเป็นอย่างมาก ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านสิ่งของ แรงงาน และบริการ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการประเมินตนเอง (House, 1981) ซึ่งบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมากย่อมแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของความเชื่ออำนาจภายใน-นอกตนด้านสุขภาพและการสนับสนุนทางสังคม โดยนำมาเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ศึกษาครั้งนี้

กล่าวโดยสรุปการศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ และปัจจัยร่วมดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ 1) อายุ 2) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม (รายได้ การศึกษา และความเพียงพอของค่าใช้จ่าย) 3) การสนับสนุนทางสังคม (ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านสิ่งของ แรงงาน และบริการ และด้านข้อมูล ข่าวสาร) 4) ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ 5) เจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ (ประกอบด้วย การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิลำไส้ การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคพยาธิลำไส้ และการรับรู้ประสิทธิผลของการตอบสนองต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้) และ 6) ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกตนด้านสุขภาพ ซึ่งการทราบถึงปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้เป็นไปในทิศทางและมากน้อยเพียงใด จะทำให้การควบคุมและป้องกันโรคพยาธิลำไส้เป็นไปอย่างถูกทาง โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่าง ปัจจัยที่ศึกษากับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ตามแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการวิเคราะห์แบบจำลองเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีต่างๆ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปในชุมชนเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนแออัดที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีภาพรวมของคุณภาพชีวิตที่ยังไม่ได้มาตรฐาน (อรวรรณ สุทธางกูร, 2540 : 108) และเป็นชุมชนที่ประชาชนมีความเสี่ยงสูงต่อการติดโรคพยาธิในลำไส้ เนื่องจากยังคงมีอัตราการติดเชื้อพยาธิลำไส้ถึงร้อยละ 9.05 (บังอร ฉางทรัพย์และคนอื่นๆ, 2548) ดังกล่าวข้างต้น อัตราดังกล่าวนับเป็นอัตราการติดเชื้อที่สมควรได้รับการแก้ไข โดยวิธีการหนึ่งที่น่าจะมีประสิทธิภาพในการลดอัตราการติดต่อกายในชุมชนคลองเตย ได้แก่ การได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ เพื่อการวางแผนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชน ซึ่งจะสามารถลดอัตราการติดเชื้อและแพร่ระบาดต่อไป อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป เนื่องจากเป็นวัยที่มีศักยภาพในการตอบแบบสอบถามได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตย

กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้
3. เพื่อพัฒนาแบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ของประชาชนในชุมชน

คลองเตย กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขในการวางแผนงานและเฝ้าระวังการแพร่กระจายของโรคพยาธิลำไส้ในพื้นที่ดังกล่าว โดยการควบคุมหรือส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำแก่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้อย่างถูกต้อง โดยการนำปัจจัยที่มีอิทธิพลไปสร้างเครื่องมือดำเนินการ ทั้งในชุมชนคลองเตยและชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกันยกตัวอย่างเช่น การสร้างโปรแกรมสุขศึกษาที่มีประสิทธิผล ต่อไป

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ หมายถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเป็นพฤติกรรมที่สามารถป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้ ประกอบด้วย พฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการรักษานามัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการรักษาสุขภาพที่พื้ที่อาศัย และพฤติกรรมการเฝ้าระวังโรคพยาธิลำไส้ โดยพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลมีโอกาสสัมผัสกับพยาธิลำไส้ได้น้อยกว่าบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรม งานวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการทำพฤติกรรมในระยะเวลา 1 เดือน โดยการใช้แบบสอบถาม

ให้เลือกตอบว่าในระยะเวลา 1 เดือนที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้มากน้อยเพียงใด

2. สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีสภาพการเงินและสถานะทางสังคมเป็นเช่นใด โดยในการวิเคราะห์อิทธิพลผู้วิจัยกำหนดให้สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ และความเพียงพอของค่าใช้จ่าย

3. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การได้รับการยอมรับ การสนับสนุนให้กำลังใจ การเอาใจใส่จากบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่ ทางด้านสาธารณสุข และบุคคลอื่น ในการศึกษาครั้งนี้ การสนับสนุนทางสังคมได้มาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านสิ่งของ แรงงาน หรือบริการ และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร

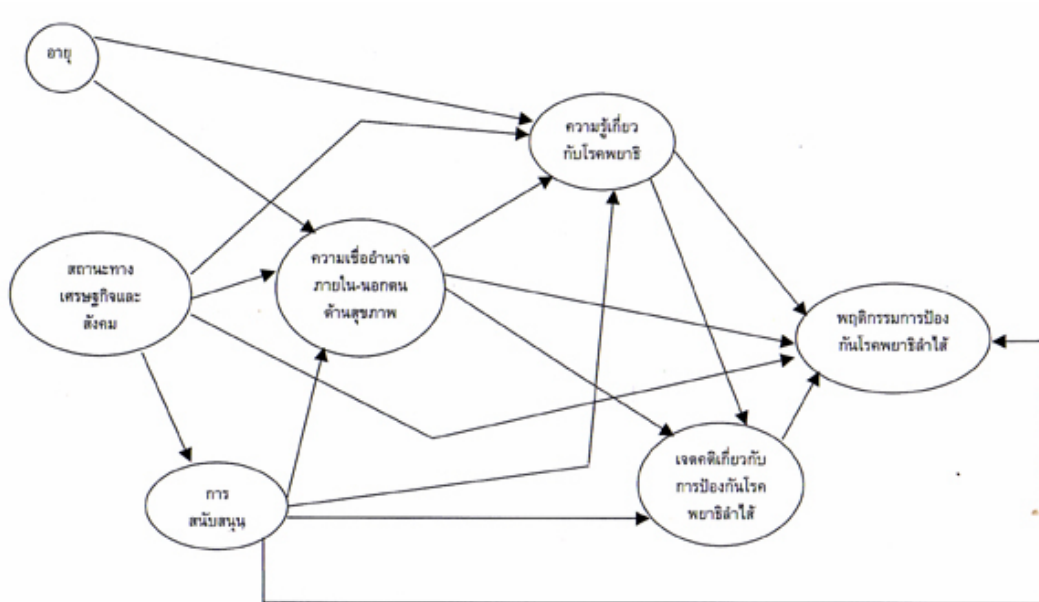
4. ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ หมายถึง ความสามารถในการจดจำ ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ทั้งในเรื่องของชนิด ความรุนแรง การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา ข้อคำถามในส่วนนี้ยึดจากเนื้อหาของประยงค์ ระดมยศ และคณะ(2539) เป็นความรู้ที่ครอบคลุมทุกด้านเกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ ประกอบด้วย การติดต่อ ระบาดวิทยา พยาธิสภาพ การป้องกันและการรักษา

5. เจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ หมายถึง ความรู้สึกลึกซึ้ง ความเชื่อ และปฏิบัติการพร้อมที่จะกระทำในเชิงบวกหรือเชิงลบ ของบุคคลเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ โดยในการวิเคราะห์อิทธิพลผู้วิจัยกำหนดให้เจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้เป็นตัวแปรแฝง มาจากตัวแปรสังเกต 3 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ความรุนแรงของโรคพยาธิลำไส้ การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อโรคพยาธิลำไส้ และการรับรู้ในประสิทธิผลของการตอบสนองต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ข้อคำถามเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ผู้วิจัยยึดตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของเบคเกอร์และไมแมน (Becker; & Maiman. 1975 : 12)

6. ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกบนทางด้านสุขภาพ หมายถึง ความรู้สึกลึกซึ้งของบุคคลที่รับรู้ต่อความสามารถของตนเอง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมด้านสุขภาพ แบบสอบถามในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำมาจากแบบสอบถามของเบอร์แมนและเบอร์แมน ซึ่งกาญจนา ปญฺิยฺุทฺ (2541) ได้นำมาใช้ พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.64 (กาญจนา ปญฺิยฺุทฺ.2541 อ้างอิงจาก Berman; & Berman. 1991)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี การประมวล และสังเคราะห์งานวิจัยต่างๆ ตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของเบคเกอร์และไมแมน (Becker; & Maiman, 1975:12) ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ซึ่งเป็นแบบจำลองเชิงสาเหตุเพื่ออธิบายพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร ได้ตามภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาคือประชาชนที่อาศัยในชุมชนคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร อายุ 15 ปีขึ้นไป (เนื่องจากสามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างน่าเชื่อถือ) ที่พักอาศัยอยู่ในบ้านพักหรือแฟลต ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 จำนวนทั้งสิ้น 67,315 คน (ประมาณจากประชากรทุกกลุ่มอายุ ซึ่งมีจำนวน 92,646 คน) โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณเพื่อประมาณค่าเฉลี่ยได้จำนวน 400 คน (วิลด์ กุศลวิศิษฐ์กุล, 2528) จากนั้นทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเป็นลำดับขั้น (Multistage Random Sampling) โดยการจับฉลากชุมชนเพื่อศึกษาจำนวน 10 ชุมชน แล้วทำการสุ่มอย่างง่ายเลือกจำนวนครัวเรือนให้ได้ชุมชนละ 30 ครัวเรือน และแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนครัวเรือนละ 1-2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตสังคม 2) ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ 3) เจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ 4) ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคนด้านสุขภาพ 5) การสนับสนุนทางสังคม 6) ลักษณะสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พกอาศัย และ 7) พฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือทั้งความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความยากง่าย อำนาจการจำแนก และค่าความเชื่อมั่น โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.84 ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเอสพีเอสเอส สำหรับโปรแกรมวินโดวส์ เวอร์ชัน 11.0 (Statistical Package for The Social Sciences for Windows /SPSS version 11.0)

2. ทดสอบแบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปลิสเรลเวอร์ชัน 8.30 (Lisrel 8.30) โดยพิจารณาจากค่าสถิติใช้ในการทดสอบความกลมกลืนของแบบจำลอง ได้แก่

2.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) ที่มีค่าต่ำและไม่มีนัยสำคัญแสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.2 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of Fit Index หรือ GFI) และค่าดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness-of Fit Index หรือ AGFI) ทั้งสองค่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ถ้าดัชนีใกล้ 1 แสดงว่าแบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.3 ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root mean square error of approximation หรือ RMSEA) มีค่าต่ำกว่า 0.10 แสดงว่าแบบจำลองมีความกลมกลืนระดับดี ต่ำกว่า 0.05 แสดงว่ามีความกลมกลืนระดับดีมาก และต่ำกว่า 0.01 แสดงว่ามีความกลมกลืนระดับดีเยี่ยม

2.4 ค่าขนาดตัวอย่างวิกฤต (Critical number หรือ CN) มีค่าเกิน 200 แสดงว่าแบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.5 ค่าดัชนีดัดแปลงโมเดล (Modification Indices หรือ MI) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่าถ้าเพิ่มหรือลดเส้นอิทธิพลใด จะทำให้แบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตยอยู่ในระดับปานกลาง
2. จากการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ (ตาราง 1) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกตนด้านสุขภาพ และเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน และเมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ พบว่าเกือบทั้งหมดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ยกเว้นอายุกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

ตาราง 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	AGE	TSOCIO	TSOSUP	TLOCUS	TKNOW	TATTI	TBEHAV
AGE	1.000						
TSOCIO	-.047	1.000					
TSOSUP	-.125	.225**	1.000				
TLOCUS	.097	.259**	.267**	1.000			
TKNOW	.138**	.331**	.139**	.455**	1.000		
TATTI	.137*	.291**	.288**	.632**	.541**	1.000	
TBEHAV	.101	.247**	.289**	.170**	.076	.193**	1.000

หมายเหตุ * มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

AGE	หมายถึง	อายุ
TSOCIO	หมายถึง	สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม
TSOSUP	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคม
TLOCUS	หมายถึง	ความเชื่ออำนาจตนด้านสุขภาพ
TKNOW	หมายถึง	ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้
TATTI	หมายถึง	เจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้
TBEHAV	หมายถึง	พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้

3. ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย พบว่าแบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าไคสแควร์เท่ากับ 8.93 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 4 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.06 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 และดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.92 ส่วนค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.07 ค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 343.60 อย่างไรก็ตามเพื่อให้รูป

แบบจำลองมีความกลมกลืนมากขึ้น ผู้วิจัยได้พิจารณาค่าดัชนีตัดแปลงโมเดล (MI) พบว่าถ้าเพิ่มอิทธิพลจากอายุไปยังการสนับสนุนทางสังคม จะทำให้โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการเพิ่มเส้นอิทธิพลจากอายุไปยังการสนับสนุนทางสังคม จากนั้นทำการวิเคราะห์หาความกลมกลืนใหม่ พบว่ารูปแบบจำลองภายหลังการปรับแก้ มีค่าไคสแควร์เท่ากับ 5.52 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 4 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.14 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.94 ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.06 ค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 475.53 ดังนั้นจึงเป็นโมเดลที่สามารถอธิบายพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้เป็นอย่างดี ดังแบบจำลองเต็มรูปแบบแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุไว้ตามภาพประกอบ 2

4. จากการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ศึกษาต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ สามารถสรุปเส้นทางความสัมพันธ์ได้ดังนี้

4.1 อายุมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งทางตรงและทางอ้อม ($p > 0.05$) ตรงข้ามกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($p < 0.05$)

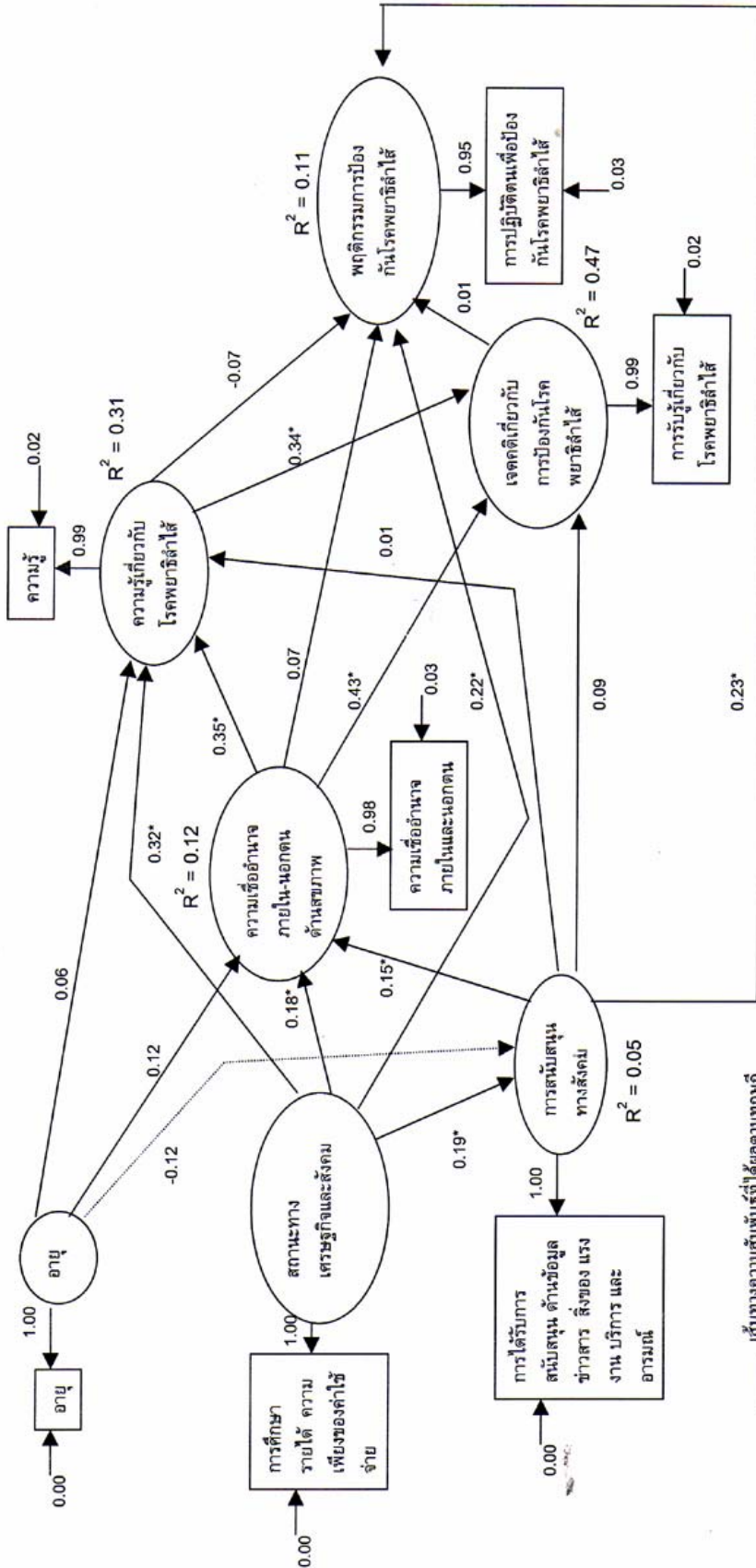
4.2 การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคนด้านสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยเกือบทั้งหมดเป็นอิทธิพลทางตรง อย่างไรก็ตามการสนับสนุนทางสังคมมีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้และเจตคติในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และการสนับสนุนทางสังคมมีเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

4.3 ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกคนด้านสุขภาพมีเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ และมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเจตคติในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แต่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($p > 0.05$)

4.4 ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้มีเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แต่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($p > 0.05$)

4.5 เจตคติในการป้องกันโรคพยาธิลำไส้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($p > 0.05$)

— เส้นทางความสัมพันธ์ที่ได้ตามทฤษฎี
 ..... เส้นทางความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากทฤษฎี
 R^2 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์
 * $p < .05$

Chi-square = 5.52, df = 3, p-value = 0.14, GFI = 0.99, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.06

ภาพประกอบ 2 แบบจำลองเต็มรูปแบบแสดงค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (ค่ามาตรฐาน) ของปัจจัยที่มีผลพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถทำการอภิปราย ได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม และสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พสกาศัยนับว่ายังไม่ดีนัก เช่นเดียวกับการสำรวจของอรวรรณ สุทธางกูร (2540) ที่ทำการสำรวจสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนที่อาศัยในชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่ประชาชนขาดการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พสกาศัยอาจเกี่ยวเนื่องมาจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ตกต่ำ มีผลให้ประชาชนต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพจนขาดเวลาในการดูแลเอาใจใส่สุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พสกาศัย ประกอบกับพฤติกรรมกรบริโภคอาหาร การรักษานามัยส่วนบุคคลที่ไม่ดี นับเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมกรป้องกันโรคพยาธิลำไส้และพฤติกรรมกรป้องกันโรคติดเชื้ออื่นอีกหลายชนิด ดังนั้นรัฐบาลควรให้ความสนใจประชาชนแอดมากเป็นกรณีพิเศษในการยกระดับคุณภาพชีวิต เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่มีขนาดใหญ่และมีความต้องการความช่วยเหลือในการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยอื่นๆ เป็นอย่างสูง นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสร้างนิสัยให้แก่เด็กในการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมให้คงทนถาวร การมีพฤติกรรมกรบริโภคอาหาร และการรักษานามัยส่วนบุคคลที่ถูกต้อง ควรมีการส่งเสริมให้มากขึ้นต่อไป

2. จากการพิจารณาพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของกลุ่มตัวอย่าง ถึงแม้ว่าจะอยู่ระดับปานกลาง แต่อัตราการติดเชื้อพยาธิลำไส้ ที่ยังคงระบาดอยู่ในชุมชนคลองเตยยังมีอยู่ถึงร้อยละ 9.05 (บังอร ฉางทรัพย์ และคณะ. 2548) ซึ่งอัตราดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความเสี่ยงสูงต่อการแพร่กระจายของโรคพยาธิลำไส้ภายในชุมชน ได้เป็นอย่างมาก ดังนั้นการให้การรักษาและการส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมกรป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ที่ถูกต้อง ก็จะทำให้ลดอัตราการติดเชื้อโรคพยาธิลำไส้ภายในชุมชนคลองเตยได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าพฤติกรรมกรป้องกันโรคพยาธิลำไส้ที่มีความสำคัญและควรได้รับการส่งเสริม ได้แก่ พฤติกรรม การบริโภคอาหาร และการรักษานามัยส่วนบุคคลที่ถูกต้อง โดยกิลส์ (Gilles : 1990) ได้เสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการควบคุมโรคพยาธิว่า อุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งต้องหาแนวทางในการแก้ไข ส่วนองค์การอนามัยโลก (WHO. 1998) ได้ให้ความเห็นว่าการให้สุขศึกษา และการปรับปรุงอนามัยสิ่งแวดล้อม น่าจะเพียงพอสำหรับพื้นที่ที่มีความรุนแรงของโรคต่ำ ส่วนผู้ที่มีการติดเชื้อรุนแรง จำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างถูกต้องต่อไป

อย่างไรก็ตามมีบางการศึกษาพบว่าถึงแม้ว่าประชาชนจะมีพฤติกรรมกรป้องกันโรคพยาธิลำไส้บางชนิดสูง เช่น โรคพยาธิใบไม้ตับ แต่ความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับยังสูงกว่าเป้าหมาย เช่นเดียวกับการ

ศึกษาครั้งนี้พบว่าประชาชนในชุมชนคลองเตยมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ในระดับปานกลาง แต่ภายในชุมชนก็ยังคงมีการระบาดอยู่ในระยะเวลาใกล้เคียงกับการสำรวจครั้งนี้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจากการศึกษาข้างต้นมีข้อเสนอแนะว่าการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ดับหรือโรคพยาธิลำไส้ชนิดอื่นๆ ควรเน้นการให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เลือกวิธีที่เหมาะสมและการให้สุขศึกษาผ่านสื่อบุคคลแนวลึกมากขึ้น โดยการวิเคราะห์หาพื้นที่ที่มีประชาชนกลุ่มเสี่ยงสูงเพื่อปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะพฤติกรรมรับประทานอาหารที่ทำจากปลาสุกๆ ดิบๆ (จิตติมา วงศาโรจน์ และคนอื่นๆ. 2545. 115-116)

3. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ พบว่าเกือบทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ยกเว้นอายุและความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) โดยผลการวิจัยที่ได้ใกล้เคียงกับการศึกษาของ กรรณิกา ทิพย์คง (2538 : 131-147) ที่พบว่ามารดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อเฉียบพลันของระบบหายใจสูงแต่กลับมีพฤติกรรมในระดับที่ถูกต้องน้อย อย่างไรก็ตามการศึกษานี้มีความแตกต่างจากการศึกษาของ กุลชลิ ภูมรินทร์ (กุลชลิ ภูมรินทร์ . 2535) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในเด็กวัยเรียน โดยพบว่าความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในเด็กวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) จากผลวิจัยที่แตกต่างกันมีความเป็นไปได้ว่าโรคหรือหัวข้อที่ศึกษามีลักษณะพื้นฐานที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังขึ้นกับกลุ่มประชากรและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย

4. จากการพิจารณาแบบจำลองเต็มรูป (ภาพประกอบ 2) ที่ผู้วิจัยใช้อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร จะเห็นว่าพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้รับอิทธิพลจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมและการสนับสนุนทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยอิทธิพลทางอ้อมได้ส่งผ่านปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ความเชื่ออำนาจภายใน-นอกตนด้านสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ และเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะมีปัจจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์อีกหลายปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องและควรมีการศึกษาต่อไป

5. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) มีความเป็นไปได้ว่าถึงแม้ว่าบุคคลจะมีความรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิลำไส้เป็นอย่างดี ก็อาจไม่ปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

6. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิลำไส้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) มีความเป็นไปได้ว่าเจตคติอาจไม่ใช่ตัวทำนายพฤติกรรมได้อย่างเด่นชัด เนื่องจากในบางครั้งเจตคติที่ตรงกับความรู้สึกภายในหรือที่เรียกว่า “เจตคติซ่อนเร้น” อาจไม่ได้แสดงออกมาอย่างแท้จริง และยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าการเปลี่ยนเจตคติของคนไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามไปด้วย โดยพฤติกรรมของมนุษย์ต่างหากที่น่าจะเป็นตัวกำหนดเจตคติ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2533) ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าในการวัดเจตคติโดยทั่วไปอาจไม่ได้เจตคติที่แท้จริง ดังนั้นน่าจะมีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะให้บุคคลแสดงเจตคติที่แท้จริงของเขาออกมา ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องค่อนข้างยากและต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ตอบเป็นอย่างมาก เช่น ควรมีการกระตุ้นให้คิดถึงเจตคติของตนก่อนการกระทำ โดยการได้รับการเรียนรู้ ตอกย้ำ เข้าใจจนกลายเป็นรากฐานส่วนลึกของการรับรู้เจตคตินั้นก็ จะมีความคงทนถาวร และทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความเชื่ออำนาจภายใน ตนด้านสุขภาพมากขึ้น โดยให้การสนับสนุน จัดอบรม ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ และให้เห็นผลเสียของการมีความเชื่อภายนอกตน ว่าทำให้เกิดอันตรายมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ควรเพิ่มบุคลากรทางด้านสุขภาพและหน่วยงานในชุมชนในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อที่มีการแพร่ระบาดอยู่ภายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคพยาธิลำไส้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ ดังนั้นหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าทำการเยี่ยมบ้าน ให้คำปรึกษาทางด้านสุขภาพ ให้กำลังใจ ให้บริการตรวจหาพยาธิลำไส้ แจกเอกสาร ยา และการสร้างเครือข่ายทางด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการให้การสนับสนุนทางสังคมแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี

2.2 หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขจัดอบรมให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับประทานอาหารสุกๆ ดิบๆ ที่เป็นพฤติกรรมที่ดำเนินตามกันมาตามประเพณีในครอบครัว โดยให้ทุกคนในครอบครัวได้รับการอบรมพร้อมกัน อีกทั้งหน่วยงานของรัฐควรมีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งออกกฎหมายไม่ให้ร้านอาหารขายอาหารสุกๆ ดิบๆ จากเนื้อที่ไม่ผ่านการรับรอง และเป็นเนื้อจากสัตว์ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่พยาธิ เช่น ปลาตะเพียน เนื้อหมูและเนื้อวัวที่ไม่ได้เลี้ยงภายในฟาร์ม เป็นต้น โดยควรทำการสุ่มตัวอย่างอาหารไปทำการตรวจหาพยาธิลำไส้ และแจ้งให้แก่ผู้บริโภคทราบต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยจะเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้เป็นอย่างมาก ได้แก่สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ศึกษาไม่สามารถใช้ทำนายพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้อย่างชัดเจน จึงมีความเป็นไปได้ว่าอาจมีปัจจัยที่มีความใกล้เคียงกับพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้มากกว่านี้ ที่มีความสามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ได้ เช่น ความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรม เป็นต้น

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้อยู่ในระดับปานกลาง และจากการทบทวนเอกสารพบว่าโรคพยาธิลำไส้ยังคงมีภาระบาคอยู่ในชุมชน ดังนั้นในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนโดยการนำทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ไปใช้ เช่น การสนับสนุนทางสังคม ทฤษฎีความสามารถตนเอง ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรค และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น เพื่อทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชนในชุมชนให้สูงขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การลดการแพร่ระบาดของโรคพยาธิลำไส้ต่อไป

3. ควรดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเชื่ออำนาจตนด้านสุขภาพโดยควรทำการสำรวจในประชากรกลุ่มต่างๆและนำทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ในการปรับเปลี่ยน และการสร้างแบบวัดความเชื่ออำนาจตนด้านสุขภาพที่มีความเหมาะสมกับปัจจุบันมากขึ้น

4. ตามที่สภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของประชาชนในชุมชนยังไม่ดีนัก ดังนั้นงานวิจัยที่ควรดำเนินต่อไป คือการหาวิธีในการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนหันมารักษาสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยทางอ้อมหนึ่งในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคพยาธิลำไส้ และโรคอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ทิพย์คง. (2538). พฤติกรรมสุขภาพของมารดาในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อเชื้อเฉียบพลันของระบบหายใจในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ณ โรงพยาบาลตำรวจ. ปรินต์งานพิมพ์การศึกษา มหาวิทยาลัย (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา ปฎิยุทธ. (2541). คำนียมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศและอำนาจแห่งตนในการควบคุมทางสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของนักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- กุลชลี ภูมิรินทร์. (2535). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเองในเด็กวัยเรียน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิติมา วงศาโรจน์ ; และคนอื่นๆ. (2545). การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับของประเทศไทย เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 7 ปี พ.ศ. 2539 : การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน. (รวมบทคัดย่อผลงานวิจัยที่ดำเนินการในช่วงแผนฯ 8 พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานงานทางวิชาการ โรคติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลอิสระ สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บั้งอร ฉางทรัพย์; พิชรินทร์ บุญแท่น; และนัยนา อาณัติ. (2548, กรกฎาคม-สิงหาคม). การสำรวจความชุกการติดเชื้อพยาธิลำไส้ในชุมชนเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. *สงขลานครินทร์เวชสาร*. 23(4) : 219-227.
- ประยงค์ ระดมยศ; สุวณี สุภเวชย์; และ ศรชัย หล่ออารีย์สุวรรณ. (2539). ตำราปรสิตวิทยาทางการแพทย์. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าพรินต์.
- ประภาพัญญ์ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2533). *เจตคติ*. (เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วย 8-15) พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยฯ.
- วิไล กุศลวิศิษฐ์กุล. (2528). *การสุ่มตัวอย่าง : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาชีวสถิติ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อรรถวรรณ สุทธางกูร. (2540). *คุณภาพชีวิตและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร*.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ถ่ายเอกสาร.
- อุเทน จารณศรี; ประภาศรี จงสุขสันตกุล; และเชาวลิตร จีระดิษฐ์. (2532). การสำรวจโรคหนอนพยาธิลำไส้
ใน 14 จังหวัดภาคใต้ ของประเทศไทยปี 2532. *Com. Dis. J.* 15(4) : 391-404.
- Becker, M.H.; & Maiman, L. A. (1975, January). Sociobehavioral Determinants of Compliance with Health
and Medical Care Recommendations. *Medical Care*. 13(1) : 3-24.
- Brasitus, T. A. (1979). Parasites and Malabsorption. *The American Journal of Medicine*. 67(6) : 1058-1065.
- Crandall, V.C.; Katkousky, W.; & Crandall, V.J. (1965, March). Children's Belief in their Own Control of
Reinforcement Intellectual Academic Achievement Situations. *Child Development*. 36 : 91-109.
- Crompton, D.W.P. (1992). Ascaris and Childhood Malnutrition. *Transaction of Royal Society of Tropical
Medicine and Hygiene*. 86(6) : 577-579.
- Filho, E.C. (1978). Strongyloidiasis. *Clin Gastroenterol*. 7(1) : 179.
- Gilles, H.M. (1990). *Naturally Acquired Infections : What's Needed ? In : Hookworm Disease : Current
Status and New Direction*. London : Taylor and Francis.
- House, J.S. (1981). *Work Stress and Social Support*. MA : Addison-Wesley, Reading.
- Joseph, L.S. (1980, March). Self Care and the Nursing Process. *Nursing Clinics of North America*.
15(1) : 134-143.
- Martinez-Palomo, A.; & Ruiz-Palacios, G. (1990). Amoebiasis. In : Warren, K.S. and Mahmoud, A.A.F.
(ed.), *Tropical and Geographical Medicine*. 2nd ed. New York, McGraw-Hill.
- Rosenblum, E.H.; Stone, E.J.; & Skipper, B.E. (1981, November-December). Maternal Compliance in
Immunization of Preschoolers as Related to Health Locus of Control, Health Value, and
Perceived Vulnerability. *Nursing Research*. 30 (6) : 338.
- Rosenstock, I.M. (1974). The Health Belief Model and Preventive Health Behavior. *Health Education
Quarterly*. 2(3) : 284-386.
- Scowden E.B.; Schaffner W.; & Stone W.J. (1978, November). Overwhelming Strongyloidiasis. *Medicine
(Baltimore)*. 57(6) : 527-540.

Srtickland, B.R. (1978, December). Internal-External Expectancies and Health Related Behaviors.

Journal of Consulting Clinical Psychology. 46(6) : 1192-1211.

World Health Organization. (1998). *Control of Tropical Diseases*. WHO, Geneva.

ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พสนัน นรมิตร ไชยนนท์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อค้นหาปัจจัยที่สำคัญในการทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและ เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2548 จำนวน 360 คน จากทุกคณะ ตัวแปรอิสระที่ศึกษาประกอบด้วย ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ แรงจูงใจภายใน ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรับรู้ความสามารถของตน เจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านมหาวิทยาลัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 12 ตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีคูเก้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ แรงจูงใจภายใน การรับรู้ความสามารถของตน ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย สัมพันธภาพในครอบครัว การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ การสนับสนุนทางการเรียนรู้ และปัจจัยด้านมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย บทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สัมพันธภาพกับเพื่อน และความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรับรู้ความสามารถของตน และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ และบทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สามารถร่วมกันทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตได้ร้อยละ 68.900 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

*นิสิตปริญญาโท ภาควิชา ร่นที่ 4 สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

4. นิสิตในแต่ละกลุ่มสาขาวิชามีการเรียนรู้ด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยนิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่า นิสิตในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และนิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

The purposes of this research were to study the relationships between social psychological factors related to self-directed learning, to discover the predictive factors of self-directed learning and to compare student's self-directed learning classified by fields of study. The samples in this research consisted of 360 class 2 students at Srinakharinwirot University from every faculty during the 2005 academic year. The independent variables were psychological factors, such as intrinsic motivation, perceived self-efficacy, readiness of self-directed learning, attitude toward self-directed learning and social factors, such as family factors and university factors. The instrument was 12 parts of questionnaire. Statistical Methods that used to analyze data were Pearson Product Moment Correlation Coefficient, Stepwise Multiple regression analysis, One-Way ANOVA and Tukey. The research results found that :

1. The psychological factors were intrinsic motivation, perceived self-efficacy, readiness of self-directed learning and attitude toward self-directed learning had positive correlation to student's self-directed learning with statistical significance at the .01 level .

2. The social factors were family factors that had family relationship, learning modeling, learning support and university factors that had facilitator of learning, peers relationship, readiness of learning resource in Srinakharinwirot University had positive correlation to student's self-directed learning with statistical significance at the .01 level

3. The psychological factors, such as readiness of self-directed learning, perceived self-efficacy, and social factors, such as learning modeling and facilitator of learning, all together were the co-predictors of student's self-directed learning that could be predictable 68.900 of percentage with statistical significance at the .001 level .

4. The students who had studied in different fields of study, had different self-directed learning with statistical significance at the .001 level. The students who had studied in the fields of Science and Technology, had self-directed learning more than student who had studied in the fields of Humanity and Social Science and fields of Health Science with statistical significance at the .05 level.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

นวัตกรรมทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในโลกปัจจุบันเจริญก้าวหน้ามาก ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมากมายในทุกสาขาวิชา จึงเป็นความจำเป็นที่มนุษย์ควรเรียนรู้มากขึ้นเพื่อให้ก้าวทันตามความเจริญของสิ่งต่างๆรอบตัว โดยการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ การเรียนรู้ นั้นครอบคลุมทั้งการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในปัจจุบัน ประเทศไทยพยายามส่งเสริมเยาวชนให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัย ซึ่งทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการทางจิตวิทยาของมนุษย์ เมื่อเติบโตขึ้นจะพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยการชี้นำตนเองได้ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเข้มข้นขึ้นเมื่ออยู่ในวัยผู้ใหญ่ (Knowles. 1975: 14-17) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นวิธีการเรียนการสอนหลักที่สำคัญในระดับอุดมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะความสามารถในการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้เรียนจะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม ซึ่งเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สรรรัชต์ ห่อไพศาล. ม.ป.ป.: ออนไลน์)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ของโนลส์ (Knowles. 1975; 1980; 1998) เป็นพื้นฐานในการศึกษา ซึ่งโนลส์มองการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) ในลักษณะของกระบวนการที่ผู้เรียนรับผิดชอบควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดทั้งกระบวนการ เริ่มตั้งแต่ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนจะใช้ความคิดริเริ่มในการวินิจฉัยความต้องการทางการเรียนรู้ ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แสวงหาแหล่งข้อมูลในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ เลือกและใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเรียนเพียงลำพัง แต่อาจจะอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น อาจารย์ ผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือเพื่อน เป็นต้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในแง่ที่ผู้เรียนจะเรียนด้วยความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย มีแรงจูงใจสูงและเรียนได้ดีกว่าผู้ที่รอรับความรู้จากที่ครูถ่ายทอดให้ นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนได้ตามความถนัดของตนเอง และสามารถใช้เวลาใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่า

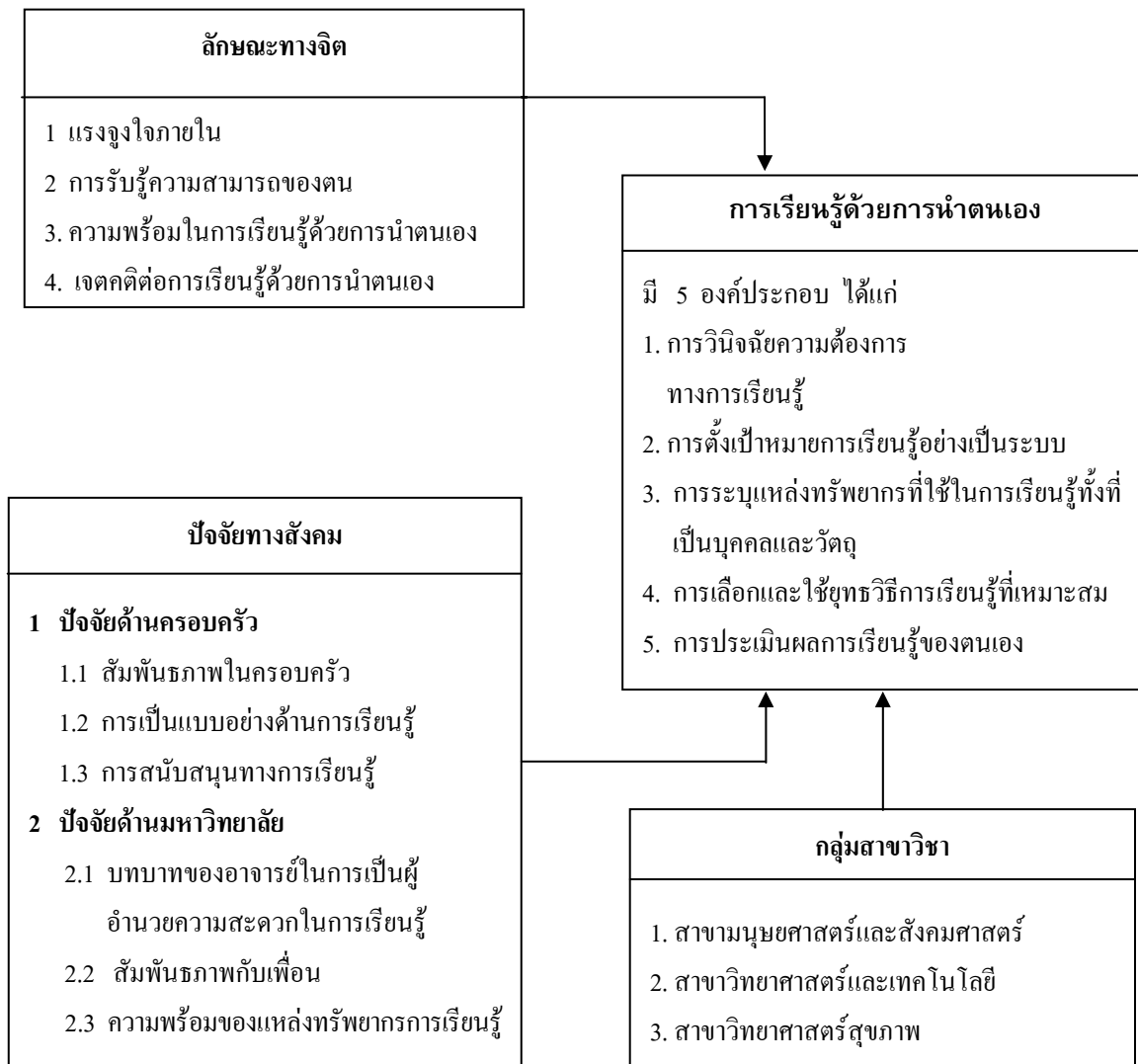
โนลส์ได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ที่ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยลักษณะทางจิตและปัจจัยทางสังคมด้านมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในแนวสหวิทยาการเพื่ออธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุม โดยให้ความสนใจกับปัจจัยรอบตัวบุคคล ซึ่งปัจจัยด้านครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันเริ่มต้นที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคมแก่เยาวชนและใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ แรงจูงใจภายในเป็นความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ จากความพอใจของตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการนำจากภายในตัวผู้เรียน (สุนทร ทับบัว, 2546: 41) การรับรู้ความสามารถของตนเป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินพฤติกรรมตามความคาดหวังในแต่ละสถานการณ์ได้ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนจะมีอิทธิพลต่อบุคคลในด้านความคิด ความรู้สึก การจูงใจตนเองและการกระทำ (Bandura, 1999: 1-5) ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกลุ่มคุณลักษณะของบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 8 องค์ประกอบ ซึ่งได้จากการวิจัยของกุกลิเอลมีโน (Guglielmino, 1977: Abstract) ประกอบด้วย การเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้ มโนคติของตนเองด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน มีความรักในการเรียน มีความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะมุ่งอนาคต ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา ส่วนเจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นความรู้อิงประเมินค่าและความรู้สึกบุคคลใดมีเจตคติในทางบวกต่อพฤติกรรมใดๆ ก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ สูง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่มีเจตคติทางบวกต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง

ปัจจัยทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งสมคิด อิศระวัฒน์ (2538: 32-60) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของคนไทย โดยมีปัจจัยด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้และการสนับสนุนทางการเรียนรู้ ในส่วนของปัจจัยด้านมหาวิทยาลัยโนลส์ (Knowles, 1998: 198-201) กล่าวถึงบทบาทอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ว่าต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นที่ปรึกษาและเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นบุคคลให้กับผู้เรียน วางแผนและจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เพื่อผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและตามแนวคิดของโนลส์ (Knowles, 1975: 61) เพื่อนเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยโนลส์ได้กล่าวถึงลักษณะผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ต้องมีความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านี้เป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง วางแผนการเรียนรู้และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ นั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การเตรียมความพร้อมของห้องสมุด การเตรียมอุปกรณ์หรือสื่อการสอนที่มีความทันสมัยเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน (ปัทฐวรรณ อ่วมศรี, 2541: 20)

จากการที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยทางสังคมด้านมหาวิทยาลัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งมีประสบการณ์

ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมาพอควร และทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้งปัจจัยลักษณะทางจิต ปัจจัยทางสังคมด้านครอบครัวและมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถอธิบายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตแต่ละกลุ่มสาขาวิชา เนื่องจากแต่ละกลุ่มสาขาวิชามีความแตกต่างในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้จัดแบ่งกลุ่มสาขาวิชาเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นความสำคัญว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนิสิต ทั้งครอบครัวของนิสิตและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพของนิสิตให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของบุคคลที่สังคมและประเทศชาติต้องการ ดังแสดงแนวคิดของการศึกษาวิจัยไว้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

ความมุ่งหมายของการ

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะทางจิตและปัจจัยทางสังคมกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. เพื่อค้นหาปัจจัยที่สำคัญในการทำนaylorการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ แรงจูงใจภายใน การรับรู้ความสามารถของตน ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย สัมพันธภาพในครอบครัว การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ การสนับสนุนทางการเรียนรู้ และปัจจัยด้านมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบไปด้วย บทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สัมพันธภาพกับเพื่อน และความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ปัจจัยลักษณะทางจิตและปัจจัยทางสังคมสามารถทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในแต่ละกลุ่มสาขาวิชามีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 360 คน จากทุกคณะ เฉลี่ยตามกลุ่มสาขาวิชาและคณะ ได้แก่ 1) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 120 คน ประกอบด้วย คณะมนุษยศาสตร์ 30 คน คณะสังคมศาสตร์ 30 คน คณะศึกษาศาสตร์ 30 คน และคณะศิลปกรรมศาสตร์ 30 คน 2) สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 120 คน ประกอบด้วย คณะวิทยาศาสตร์ 60 คน และคณะวิศวกรรมศาสตร์ 60 คน 3) สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ 120 คน ประกอบด้วย คณะพล

ศึกษา 20 คน คณะพยาบาลศาสตร์ 20 คน คณะแพทยศาสตร์ 20 คน คณะเภสัชศาสตร์ 20 คน คณะทันตแพทยศาสตร์ 20 คน และคณะสหเวชศาสตร์ 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แบบสอบถามลักษณะทางจิตและแบบสอบถามปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 ตอน ได้แก่

- 1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของนิสิต
- 2) แบบสอบถามการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จำนวน 27 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .031 - .710 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .839
- 3) แบบสอบถามแรงจูงใจภายใน จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .242 - .779 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .861
- 4) แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตน จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .362 - .655 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .861
- 5) แบบสอบถามความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จำนวน 19 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .136 - .690 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .851
- 6) แบบสอบถามเจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จำนวน 15 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .224 - .739 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .850
- 7) แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .463 - .784 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .890
- 8) แบบสอบถามการเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .347 - .740 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .871
- 9) แบบสอบถามการสนับสนุนทางการเรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .348 - .659 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .852
- 10) แบบสอบถามบทบาทอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .576 - .760 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .876
- 11) แบบสอบถามสัมพันธภาพกับเพื่อน จำนวน 10 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .306 - .767 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .847
- 12) แบบสอบถามความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม อยู่ระหว่าง .441 - .782 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .941

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows 11.5 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่

1. สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)
2. สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis)
3. สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการทูคี (Tukey) เมื่อพบว่าการวิเคราะห์ความแปรปรวนมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยลักษณะทางจิตกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยลักษณะทางจิตทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุดกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($r = .789$) รองลงมาคือ เจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($r = .697$) การรับรู้ความสามารถของตน ($r = .636$) และแรงจูงใจภายใน ($r = .615$) ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ที่พบผลเช่นนี้สอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของการศึกษาผู้ใหญ่ของโนลส์ (Knowles, 1998: 64-69) ที่กล่าวถึงความพร้อมที่จะเรียนรู้ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อมีความพร้อมที่จะเรียน และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวคิดของกุกลิเอลมิโน (Guglielmino, 1977: Abstract) เป็นคุณลักษณะ 8 ประการ ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวคิดของนักการศึกษาผู้ใหญ่หลายท่าน ในผลการวิจัยส่วนนี้จึงเป็นการยืนยันแนวคิดคุณลักษณะบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งนักการศึกษาผู้ใหญ่มีความเชื่อว่า คุณลักษณะของบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองต้องรู้จักเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ ในกิจกรรมหลายรูปแบบ สามารถที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ ลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จ (สุนทร สุทองหล่อ, 2542: 21; อ้างอิงมาจาก Skager, 1978: 116-117) ใช้ความคิดริเริ่มในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นกับใครและสามารถนำตนเองได้ สามารถควบคุมดำเนินกระบวนการเรียนรู้เรื่องที่ตนเองสนใจได้สำเร็จและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Knowles, 1975: 61) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ (รุ่ง แก้วแดง, 2542: 112-113)

2. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยทางสังคมทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้มีความสัมพันธ์สูงสุดกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($r = .564$) รองลงมา คือ สัมพันธภาพกับเพื่อน ($r = .547$) การสนับสนุนทางการเรียนรู้ ($r = .503$) บทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ($r = .491$) สัมพันธภาพในครอบครัว ($r = .455$) และความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ($r = .339$) ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ในส่วนของปัจจัยทางสังคมด้านครอบครัวที่พบว่าการเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้มีความสัมพันธ์สูงสุดกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เนื่องจากบุคคลจะได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือการเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น โดยจะเลียนแบบและนำพฤติกรรมต่างๆเหล่านั้นมาเป็นพฤติกรรมของตนเองถือเป็นการถ่ายทอดทางสังคมทางอ้อม โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคมแก่บุตร และเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด จึงเป็นแบบอย่างที่มีอิทธิพลต่อบุตร บุตรจะเรียนรู้แบบอย่างจากบิดามารดาทั้งกาย วาจา จิตใจ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2543: 15) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมคิด อิศระวัฒน์ (2538 : 32-60) ที่พบว่าครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้บุคคลมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กล่าวคือ บุคลิกภาพของบิดามารดาที่อยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่าง เช่น ความขยัน ความอดทน ความเพียร ความซื่อสัตย์ การพึ่งตนเอง ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความประทับใจและยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ส่วนปัจจัยทางสังคมด้านมหาวิทยาลัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุดกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ สัมพันธภาพกับเพื่อน ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเน้นในบริบทของการเรียน แนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องเพื่อนมาก โดยมีความเชื่อว่าเพื่อนเป็นปัจจัยที่คอยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำเร็จลุล่วง โดยใช้ประโยชน์จากกลุ่มคนที่เรียนด้วยกัน ให้เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลต้องการจะเรียนรู้ (Knowles. 1980: 136) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมคิด อิศระวัฒน์ (2538 : 39) ที่ศึกษาพบว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของคนไทยนั้นใช้เพื่อนเป็นแหล่งความรู้หนึ่ง โดยสอบถาม ขอคำชี้แนะ และความช่วยเหลือจากเพื่อนเมื่อต้องการความช่วยเหลือในสิ่งที่กำลังเรียนรู้

3. จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น เพื่อค้นหาปัจจัยลักษณะทางจิตและปัจจัยทางสังคมที่สามารถทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นตัวที่มีอิทธิพลทางบวกสูงที่สุดในการทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\beta = .489$) รองลงมาคือ การรับรู้ความสามารถของตน ($\beta = .245$) ปัจจัยทางสังคมด้านครอบครัว ได้แก่ การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้เป็นตัวที่มีอิทธิพลทางบวกลำดับที่ 3 ในการทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\beta = .191$) และ ปัจจัยทางสังคมด้านมหาวิทยาลัย ได้แก่ บทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นตัวที่มีอิทธิพล

ทางบวกลำดับที่ 4 ในการทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\beta = .081$) โดยความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรับรู้ความสามารถของตน การเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ และบทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ร่วมกันทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร้อยละ 68.900 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจาก การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการที่เกิดจากภายในตัวผู้เรียน ที่ผู้เรียนได้ใช้ความคิดริเริ่มและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรับรู้ความสามารถของตน จึงเป็นตัวทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่สำคัญ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ยังอยู่ในวัยเรียนจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครอบครัว ทำให้ได้ซึมซับแบบอย่างด้านการเรียนรู้จากบุคคลรอบครัว นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเน้นในบริบทของการเรียน บทบาทของอาจารย์ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จึงส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิต อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ของโนลส์ที่ผู้วิจัยเป็นพื้นฐานในศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองครั้งนี้ โดยโนลส์ (Knowles, 1975: 61; 1980: 57 – 58; 1998: 64-69) ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะในตัวผู้เรียนที่จะสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ โนลส์เชื่อว่าเมื่อผู้ใหญ่จะเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เนื่องจากการเรียนรู้ที่ตรงกับมโนภาพแห่งตนของผู้ใหญ่ที่ต้องการจะนำตนเองและเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ โดยมีปัจจัยทางการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่คอยส่งเสริมให้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองประสบผลสำเร็จ

4. จากกรณีวิเคราะห์ความแปรปรวนของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในแต่ละกลุ่มสาขาวิชามีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\bar{X} = 121.925$) สูงกว่านิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ($\bar{X} = 116.116$) และนิสิตในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 113.991$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 4 ผู้วิจัยตั้งไว้ ที่พบผลเช่นนี้เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรและความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตของแต่ละกลุ่มสาขาวิชา เมื่อผู้วิจัยพิจารณาจากหลักสูตรและความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตของแต่ละกลุ่มสาขาวิชา พบว่า การที่นิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองภายใต้ปรัชญาการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือสร้างสิ่งต่างๆขึ้นมา มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาจากความคิดของผู้เรียนเอง พร้อมกับนำความคิดมาสู่การสร้างสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่อไป (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541-2542; 137-144) เมื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะพบว่ามีความแตกต่างกันในส่วนที่สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะ

จัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิเคราะห์ วิจัย และการประยุกต์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากกว่า การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ปัจจัยลักษณะทางจิตทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความสัมพันธ์สูงสุด ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรืออาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง และส่งเสริมให้นิสิตมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ให้นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ควรส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยลักษณะทางจิตอื่นๆควบคู่กันไปด้วย

2. ปัจจัยทางสังคมด้านครอบครัวทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยการเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้มีความสัมพันธ์สูงสุด ดังนั้นบิดามารดาและสมาชิกในครอบครัวควรให้ความสำคัญและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการเรียนรู้ให้แก่ นิสิต รวมไปถึงให้ความรักความเอาใจใส่ ยอมรับในความสามารถและความคิดเห็นของนิสิต เปิดโอกาสให้นิสิตมีอิสระในการตัดสินใจด้านการเรียนและเรื่องส่วนตัว ฝึกให้นิสิตได้รับผิดชอบตนเอง ในเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัวตามสมควร แต่ในขณะที่เดียวกันก็คอยการให้การช่วยเหลือในเมื่อนิสิตต้องการ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา หรือการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนและเรื่องส่วนตัว

3. ปัจจัยทางสังคมด้านมหาวิทยาลัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์สูงสุด อาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนให้นิสิตมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน สนับสนุนให้นิสิตได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน นิสิตจะได้อาศัยกลุ่มเพื่อนที่เรียนรู้ด้วยนั้นเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ และกลุ่มเพื่อนยังเป็นสิ่งจูงใจชักชวนให้นิสิตต้องการที่จะเรียนรู้ นอกจากนี้อาจารย์ควรเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ให้นิสิตได้ใช้ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากกว่าการเรียนแบบบรรยาย รวมไปถึงฝึกให้นิสิตประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ควรพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของนิสิตและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงทดลองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคล เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษากระบวนการและวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 5 ขั้นตอน ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1975; 1980; 1998) ผู้ทำวิจัยครั้งต่อไปสามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้

ด้วยการนำตนเองของบุคคลที่ละขั้นตอน โดยเริ่มจากการวินิจฉัยความต้องการทางการเรียนรู้ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การระบุแหล่งทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนรู้ทั้งที่เป็นบุคคลและวัตถุ การเลือกและใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการประเมินผลการเรียนรู้

2. ควรทำการศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงทดลองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับบุคคลในวัยต่างๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีองค์ความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย และมนุษย์มีอายุยืนยาวขึ้น สิ่งที่บุคคลเรียนรู้ตั้งแต่ยังเด็กหรือเรียนรู้จากระบบการศึกษาในโรงเรียนอาจจะใช้ไม่ได้เมื่อมีอายุมากขึ้น (Knowles, 1980: 40-41) การฝึกให้บุคคลรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นการพัฒนาบุคคลแบบยั่งยืนและต่อเนื่องไปตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตามควรศึกษาพัฒนาการและความต้องการของบุคคลในวัยนั้นๆ ด้วย

3. ในการศึกษาครั้งนี้วัดปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างรายงานตนเอง (Self-Report) เพียงวิธีเดียว ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไปอาจใช้วิธีการวัดตัวแปรโดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้นๆ โดยตรงเป็นผู้รายงาน เช่น บิดามารดา อาจารย์ หรือเพื่อน เป็นต้น ควบคู่ไปกับการให้กลุ่มตัวอย่างรายงานตนเอง เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นไปใช้ในงานวิจัย

บรรณานุกรม

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541-2542, ตุลาคม - มกราคม). ทรรศนะ CONSTRUCTIONISM คืออะไร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 24 (1): 137-144.

ปัทมวรรณ อ่วมศรี. (2541). การศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปรินญาณิพนธ์

กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

รุ่ง แก้วแดง. (2541). การปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.

สมคิด อิศระวัฒน์. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย. กรุงเทพฯ:

ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สรรรัชต์ ห่อไพศาล. (ม.ป.ป.). การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning). สืบค้นเมื่อ 18

พฤษภาคม 2548, จาก http://ftp.spu.ac.th/spu1/xxlesson9_files/sunrat.htm

สุนทร สุทองหล่อ. (2542). คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

สุนทรา โดบัว. (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ของนักศึกษาพยาบาล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ค. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศุมน อมรวิวัฒน์. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ฉบับพ่อแม่*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

Bandura, Albert. (1999). *Self-Efficacy in Changing Societies*. 3rd ed., Cambridge: Cambridge University Press.

Guglielmino, Lucy Madsen. (1977). *Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale*. Dissertation, Ed.D. University of Georgia. Retrieved October 18, 2005, from UMI Proquest Digital Dissertation

Knowles, Malcom S. (1975). *Self-Directed Learning : A guild for Learner and Teacher*. Chicago : Association Press.

----- . (1980). *The modern practice of adult education : from pedagogy to andragogy*. New York : Follett Pub.

----- . (1998). *The adult learner : The definitive classic in adult education and human resource development*. Houston, Texas : Gulf.

แนะนำหนังสือ

Poverty and Psychology : From Global Perspective to Local Practice

รศ.ดร.อรพินทร์ ชุชม*

“Poverty and Psychology : From Global to Local Practice” เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความต่าง ๆ จำนวน 16 บทที่สะท้อนถึงแนวคิดทางจิตวิทยา ประกอบกับงานวิจัยเพื่อทำความเข้าใจความยากจนที่เผชิญอยู่รอบโลก รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับท้องถิ่น และระดับโลก โดยมี Stuart C. Carr และ Tod S. Sloan ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ

โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ครอบคลุมเรื่องความยากจนและความต้องการของคนจนที่เผชิญกับ วิกฤติ 3 เรื่อง ได้แก่ ความไม่มั่นคง (Insecurity) พลังอำนาจ (Empowerment) และโอกาส (Opportunity) โดยเนื้อหาของหนังสือได้แบ่งออกเป็น 3 ตอนเช่นเดียวกับโครงสร้าง โดยบทแรกของหนังสือเป็นการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการศึกษาทางจิตวิทยาในเรื่องความยากจน ส่วนเนื้อหาของบทต่าง ๆ ในแต่ละตอน มีลักษณะต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความไม่มั่นคง

บทที่ 2 ความยากจนและอำนาจ

บทนี้กล่าวถึงความยากจนเป็นพื้นฐานของการไร้อำนาจและก่อให้เกิดความไม่มั่นคง โดยความไม่มั่นคงมีหลายเรื่อง เช่น ความไม่ยุติธรรมของสังคม การขาดสุขภาวะ การไร้งานทำ และการไร้ที่อยู่

บทที่ 3 ความยากจนและความไม่ยุติธรรม

บทนี้ได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม (Social justice theory) ในบริบทของความยากจน

บทที่ 4 ความยากจนและโรคทางจิต

บทนี้ได้มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนและโรคทางจิต โดยความยากจนส่งผลต่อลักษณะทางจิตใจ เช่น การด้อยคุณค่าในตนเอง การไร้เป้าหมายในชีวิต และความบอบช้ำทางจิตใจ และได้เสนอวิธีการปฏิบัติที่จะป้องกันและรักษาโรคทางจิตเหล่านี้

*ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาเอก (แบบมีวิชาเรียน) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

บทที่ 5 ความยากจนและการว่างงาน

บทนี้ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการว่างงาน ตลาดแรงงาน ความยากจน และสุขภาพจิต พร้อมทั้งนำเสนอการวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) เกี่ยวกับความยากจนที่เกิดจากการว่างงานในประเทศสกอตแลนด์ จากมุมมองทางจิตวิทยาชุมชน

บทที่ 6 ความยากจนและสถานที่

บทนี้กล่าวถึงความยากจนนิยามได้ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ความยากจนอยู่ระหว่างชุมชนและเศรษฐกิจ บทนี้ได้นำเสนอกรณีตัวอย่างของชาวบราซิล และการประชุมปฏิบัติการถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการที่จะลดความยากจน บทความนี้เน้นที่สถานที่สำหรับการดำเนินการทางจิตวิทยา ไม่ได้พยายามใช้หลักการสากลทั่วไป

ตอนที่ 2 พลังอำนาจ

บทที่ 7 ความยากจนและชุมชน

บทนี้นิยามความยากจนจากจุดยืนของจิตวิทยาสังคมชุมชน กล่าวถึงการเกิดจิตวิทยาสังคมชุมชนในลาตินอเมริกา พร้อมทั้งเสนอกรณีตัวอย่าง โดยอาศัยกรณีตัวอย่างและการวิเคราะห์จิตวิทยาสังคมชุมชนในการเสนอแนะแนวทางในการลดความยากจน

บทที่ 8 ความยากจนและความมีอคติ

บทนี้กล่าวถึงแกนหลักของพลังอำนาจคือเรื่องความมีอคติ โดยเสนอทฤษฎีความครอบงำทางสังคม (Social dominance theory) ที่บูรณาการแนวคิดความมีอคติและอำนาจซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งแยกที่ทำให้ความยากจนยังคงมีอยู่ต่อไป ดังนั้นความยากจนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมมาก แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในภาพรวมจึงเน้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์

บทที่ 9 ความยากจนและความมั่งคั่ง

บทนี้ให้ภาพแนวคิดทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution theory) กับงานวิจัยความยากจน เพื่อตรวจสอบว่าคนมีการอธิบายหรือมีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของความยากจนว่าเป็นอย่างไร และเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีการอ้างสาเหตุกับพฤติกรรมการกุศล และช่วยเหลือ ตลอดจนการบรรเทาความยากจนทั่วโลก

บทที่ 10 ความยากจนและการบรรยาย

บทนี้กล่าวถึงทฤษฎีการบรรยายเชิงวิพากษ์ (Critical discursive theory) ที่จะช่วยสร้างความตระหนักถึงปัญหาทางการเมืองเกี่ยวกับบทบาทขององค์กร และระบบมากกว่าเรื่องของบุคคลและลักษณะจิตใจในการวิเคราะห์ความยากจน

บทที่ 11 ความยากจนและวิกฤติเศรษฐกิจ

บทนี้เป็นการนำเสนอการทดสอบเชิงประจักษ์ในเรื่องความยากจน และวิกฤติเศรษฐกิจ ของ The Aus – Thai Project Team ซึ่งใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยากับวิกฤติเศรษฐกิจของเอเชีย ในช่วงปลายปี ค.ศ.1990 โดยศึกษาถึงสาเหตุและการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 โอกาส

บทที่ 12 ความยากจนและเยาวชน

บทนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างความยากจน ชีวิตของเยาวชนที่ลี้ภัยและพลัดถิ่นในแองโกลา โดยตอนท้ายของบทนี้ได้เสนอวิธีการเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในสถานการณ์ที่ย่างยากของเยาวชน กลุ่มนี้

บทที่ 13 ความยากจนและธุรกิจขนาดเล็ก

บทนี้ได้แสดงให้เห็นว่าค่านิยมแบบดั้งเดิมเหมาะสมสอดคล้องกับเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 และโอกาสในการพัฒนาธุรกิจขนาดเล็กเพื่อจัดการความยากจน โดยชุมชนคนพื้นเมืองชาวออสเตรเลีย

บทที่ 14 ความยากจนและทักษะกระบวนการ

บทนี้กล่าวถึงทฤษฎีการปรับปรุงที่เพิ่มขึ้น (Incremental improvement) ในบริบทของการพัฒนา และสังเคราะห์ชุดของทักษะกระบวนการสำหรับงานพัฒนา พร้อมทั้งเสนอการประยุกต์ใช้ทักษะกระบวนการเพื่อการพัฒนาและฝึกอบรมในอนาคต

บทที่ 15 ความยากจนและการวิจัย

บทนี้เสนอแนะให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้แก่ นักการตลาด ฝ่ายให้ความช่วยเหลือและนักวิจัย ทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยบรรเทาความยากจน โดยผู้เขียนบทความนี้เสนอแนะโครงการวิจัยต่อไปที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบในการโฆษณาให้ความช่วยเหลือ

สำหรับบทที่ 16 เป็นบทสรุปส่งท้ายในภาพรวมที่กล่าวถึงนิยามความยากจน จิตวิทยาวิกฤติ ความล้มเหลวของกลยุทธ์ สิทธิมนุษยชน การพัฒนามนุษย์ และวิถีทางของนักจิตวิทยาในการมีส่วนร่วมลดความยากจน

เอกสารอ้างอิง

Carr, S.C., & Sloan, T.S. (Eds.). (2003). **Poverty and Psychology : From Global Perspective to Local Practice.** New York : Kluwer Academic / Plenum Publishers.